

Epîlog

Hesenê Metê

avesta | EDEBIYAT: 73 | 14

Epilog

Hesenê Metê

Editor: Abdullah Keskin
Dizayna Bergê: Ahmet Naci Fırat
Tashth û Mizanpaj: Avesta
Çapa Yekem: 1998, Stockholm, Nûdem
Çapa Duwem: 2000, Stenbol
Çap: Berdan Matbaacılık
Hejmara Çapê: Du hezar

© Hesenê Metê-Avesta

Ji xeynî danasîne bēyi destûra nivîskar û weşanxanê
bi tu awayî nayê kopîkirin

*Nivîskar, ji bo mafê telifê ê çapa duyemîn
a vê kitêbê "qelûneke darîn" xwestiye*

AVESTA BASIN YAYIN
REKLAM TANITIM MÜZİK DAĞITIM LTD. ŞTİ.

Meşrutiyet Caddesi
Özbek İşhanı 136 / 4
BEYOĞLU / İSTANBUL
Tel: (0212) 251 71 39
Faks: (0212) 251 44 80

İstasyon Caddesi, K. İsmail Paşa 2. Sokak.
Abdi Paşa Apt. Giriş Katı
OFİS / DİYARBAKIR
Tel-Faks: (0412) 222 64 91

ISBN: 975-7112-82-8

Hesenê Metê

EPÎLOG

avesta | ÇÎROK

HESÊNÊ METÊ- (1957) Ji Erxaniya Diyarbekrê ye, ev bi qasî 20 salan e ku ji wan deran dûr e, li Swêdê diji. Kitêbên wî yê ku heta niha çap bûne ev in: *Smirnoff* (çirok, 1991), *Labirenta Cinan* (roman, 1994), *Epilog* (çirok, 1998). Hin kurteçîrokên gelêrî bi formeke edebî hûnandine û bi navê *Ardû* (1991) çap kirine. Ji xeynî van kitêban *Keça Kapîtan* (1988) a Pûşkin, çend kurteçîrokên Çehov bi navê *Mirina Karmend* (1989), romana Dostoyevskî *Merivên Reben* (1991) wergerandiye kurdî. *Smirnoff*, *Labirenta Cinan* û *Epilog* di nav weşanên Avesta de ji nû ve têne çapkirin.

NAVEROK

Êş / 9

Nakoki / 60

Xocê Xizir / 68

Monsieur et Madame N. / 76

Panorama / 84

Wellee / 96

Evîneke melodramik / 102

Kubarname / 115

Ya sitar / 122

(ÇİROK)

ÊŞ

“Xwezî anuha ev gotinên min bihatana nivisandin!

Xwezî di pirtûkekê de berhev bibûyana!

Bi pênuşeke hesinî, bi qurşûnê

Li zinaran bihatana kolanê ku her û her bimana.”

(Tewrat: Hz. Eyub XIX:23-24)

Prolog

Ji bo ku ev çîroka ha were nivisandin, wî bi bêjîngan titûn ne kişand, bi kûpan şerabên kevnesalan venexwar, gund bi gund ne geriya û mijar berhev ne kirin, bi dehsalan li ser ne sekînî û lê hûr ne bû, wekî mirîdan çavên xwe ne girt û guhdariya aliman ne kir, li civatên eşîran rûnenişt tizbî di nava tiliyên xwe de li ba ne kir û mîna dengbêjan ne lorand. Bi gotineke din, Darînê Daryo, Darîn î lehengê vê serpehatiyê ev çîroka ha ne nivisand.

Û wê şevê, dema ku wî qelûna pêşîn ji titûnê dagirt, dema ku agir berdayê û dûman bi ser xist, ku ez ne li ba wî bûyama, a di wê gavê de ku ez ne bi wî re bûyama, bi du hezar û du caran ez sond dixwim ku anuha ev çîroka ê ne di destê we de bûya.

Lê dîsa jî, dîsa jî ez dizanim ku kesek ê bi van gotinan bawer neke lê... wek ku min got, di wê gavê de li ba wî deng tune bû, ronahî tune bû, wext tune bû, Xwedê tune bû, dunya li dora xwe çerx ne dibû.

Û ev hat malê.

Monolog

Maleke weke gelek malên bêyî jin û zarok e. Ji ode û aşxaneyeke piçûk pêk hatiye. Ji dîwarên vê odê, dîwarê hember bi çend refikên pirtûkxanê hatiye nixumandin û di ser pirtûkxanê re jî portrekî Ahmedê Xanî dardakirî ye. Li dîwarê hêla rastê jî portrekî mîr Celadet Alî Bedirxan ji profilekî çepê ve hatiye dardakirin ku çav û awurên wî li pirtûkên refikan e. Li rasta odê, di navîna du sandaliyan de maseyeke piçûk heye. Çend name û rojnamên ku diyar e hîn venebûne, qelûneke xwar û kevnar tev lepek titûna raxistî li ber kêsekî dermanan li ser vê masa rasta odê ne. Li quncikekî jî maseyeke karê nivisandinê bi pêñûs, bi defter, bi makîne û bi gelek tiştên weke van tiştan dixuye.

Darîné Daryo, Darîn î lehengê vê çîrokê tev salên xwe î çelî, tev potîn û qapûtê xwe î payizî anuha li ber vê masê rûniştiye. Ji vê tevgirêdana wî jî baş diyar dibe ku hîn nû jî derve hatiye. Bi hêrseke vekirî, bi daxwazeke wusa veşartî makîne tilî dîke û dikute ku meriv dibêje qeyê li ber berhemeke giran rûniştiye, meriv dibêje ji bo hemû dewr û dewranan dinivîstine, meriv dibêje herkes ê rabe ji xwe re lezet û maneyekê jê derxe. Lê na, piştî rêzekê duduyan kaxizê ji ber devê makîne derdixê, lê dinêre, bi hêrseke bilindtir di nava destê xwe de diguvişîne û wê jî davêje selika kêleka xwe. Piştî çend carên weha çeqîn û çilpîna makîne hêdî hêdî giran dibe, tenik dibe û deng jê tê birîn. Selika li kêleka wî jî kaxizên guvişandî tije di-

be û di dawîya dawîn de wan tiliyên xwe yên bi huner dide ber eniya xwe, di ser makîne de xwar dibe û diponije.

Bi qasî çend hilman bi vê rewşê dimîne, dû re ji nişka ve serê xwe radike, pêşiyê bi tirs û paşê jî bi hêrs ji ser sandaliyê radibe, makîna xwe radike û li erdê dixê. Mîna yekî har û çav-sor vê carê bi nefrîn li dora xwe dinêre û di wê gavê de ew çavên sor li portrê mîr asê dibin. Bi wê hêrsê, bi wê tirsê ji nişka ve xwe radikêşe portre, ji dîwêr dadixê, di dest xwe de lê dinêre, mîna ku pê henekan bike devê xwe jî lê xwaromaro dike "Zilamek û zimanek"* dibêje, dengê xwe berztir dike û di ser de diqîre:

– Ev çi rê bû te da ber xelkê, mîrê min, ev çi ilm û îrfan bû! Xwendin û nivisandina bavê min tune bû... di dema wan de dunya ne gilover bû, di dema wan de dunya li dora xwe ne dizivîrî lê... lê dîsa jî bextiyar bûn!

Bi van gotinên xwe re dest û lêv lê dilerizin, çavên wî di kortalên xwe de dilîzikin, portrê mîrê xwe li erdê xweş dike û dike ku wî jî weke makîna xwe li erdê bide. Lê tavilê poşmaniyeke digire ser, hêrsa wî dibe diltenikiyek û li ruhê wî belav dibe. Mîna ku doza lêborînê jê bike vê carê jî portrê mîr dide ber ruyê xwe, bi xemgîniyê û çavên avî bi ciyê berê ve dizeliqîne, bi rewşeke jihevketî sandaliyê li xwe diguhere û tê li ber masa rasta odê cî dide xwe.

– Nabe, mîrê min, nabe... ne bi sitran û ne jî bi gotinan, dibêje, herdu destên xwe ber bi perçên makîna xwe dike û bi bêhneke feretir û bi dengê nermtir dîsa didomîne: Her cara ku ez li ber vê kambaxê rûdinim, tu dibêji qeyê ez li ber kewara mozan rûniştîme, mîrê min, ez dibêim qeyê ez bi denge-

* *Zilamek û Zimanek*: Nivîseke Mîr Celadet Alî Bedir-Xan e ku bi navê Herekol Azîzan di Hawara hejmarê 401 de çap bûye. Li ser cihuyekî ye ku çawa zimanê xwe i ibrani pêşiyê tenê li mala xwe bi kar aniyê û dû re bûye zimanê welat û dewletekê. (W)

kî bilind derewan dîkim û herkes jî dibîne, herkes dibîne û guhdariya min dike. A wê çaxê jî... wê çaxê jî bêhna min teng dibe, mejî li min ditevize, dest li min giran dibe, şerm, tirs û hêrs li min peyda dibe û ez nikanim. De ka ji bona Xwedê tu riyekê bide ber min, mîrê min... xelk çawa dinivisînin, çima ew hîkmet û ew cesaret li ba min tune?

Darîne Daryo, Darîn î lehengê vê çîrokê qelûna xwe ji titûna raxistî dadigire, agir dike, dûmanê bi ser xwe dixê û giran giran dibêje:

– Ez dizanim, mîrê min... ez dizanim anuha tu ê mereq bikî û bibêjî: tu çima dixwazî binivisînî, te çima dest bi vî karî kiriye? Pirseke weha, rasterast pirseke weke vê pirsê cenabê te min jî ji yekî wekî xwe kir. De îcar tu dizanî ka bê bersiv çî bû, mîrê min? Digot:

“– Min dest bi pirtûkekê kir ku ez bixwînim. Piştî ku min pêşgotina pirtûkê xwend, hîs û baweriyê wusa li min peyda bû ku ez binivisînim, min jî êdî dest pê kir.” De îcar ji kerema xwe re destûrê bide min, ez ê anuha ji te re wan gotinên pêşîn bixwînim, mîrê min, gotinên ku tavilê merivan dike niviskar, dibêje, radibe ji refîkekê pirtûkekê derdixê û li ser lingan dixwîne:

”Binivisîne! Îllam binivisîne! Şerm neke, netirse. Edebiyat xweş e, binivisîne!... Divê tu binivisînî. Nivisandin baş e. Çi dinivisînî binivisîne. Hemû tiştên nivisandî baş in. Li ser çî dinivisînî binivisîne. Ji ber ku hemû tişt ji bo nivisandinê hatine afirandin. Li ser nivisandina hevalê xwe binivisîne, pesinê dostê xwe bide, pesinê niviskariya wî bide. Divê em pesinê hev bidin, divê em pesinê hev bidin ku em bilind bibin. Pesin xemla mêran e...”

Li vir destê xwe li ba dike û bi tinaz, bi enirîn di ber xwe

de: Bi qurbana mêrê xwe bim, dibêje, bi hêrs û dilverişîn tev wan gotinên pêşîn pirtûkê ber bi quncikekî odê davêje, hêdî hêdî qapût ji navmilên xwe dike, li aliyekî sandaliya xwe datîne, di rûniştinê de li portrê mîr jî dinêre û dibê:

– Ev tiştên weha rasterast şîretên Ptahhotepts* in, mîrê min, te got çi? Çar hezar salan beriya nuha ciwamêr li ser çerm û keviran literatureke weha ava kir û xuyaye di wan deman de maneyeke xwe jî hebûye. Lê ku tu ji min bipirsî, piştî evqas salan meriv rabe û di roja îroyîn de jî ji bo pêş û paşiya pirtûkan gotinên bi vî rengî bibêje, meriv ê edebiyateke zorgayî peyda bike. Tenê edebiyateke zorgayî û ne tişteki din. Zorga dibêjim.... ilmê te fere, zimanê te xurt e, mîrê min. Li ba me dema ku nogin ji wexta xwe dereng dikevin, em ji elêta mangeyeke biga tînin di dawa noginê re didin û paşê em conegan lê dicivînin. Li vir em wan conegan dixapînin û navê vî kerametî jî bi zimanê me gundiyan zorgayî ye, te got erê? De îcar anuha em vegerin ser pîrsa te û nivisandina min. Ev çîrokek dirêj e, mîrê min, çawa bibêjim. Dibêjin ku tu keran li ba keran girêdî ji hev hînî tir û fisan dibin. Lê ez bi xwe ne li ba wan bûm, mîrê min, ez ne di nav wan de bûm. Û hîn jî ez û vî karê nivisandinê ji hev dûr in. Beriya ku daxwazeke weha li min çêbe... û ez ji mîrê xwe re bibêjim, daxwazeke weha jî tucarî li min çênebûye ku ez jî navekî niviskariyê bi pey xwe bixînim, pê bifirim û xwe bilind bikim. Bi gotineke rastir, beriya ku ji naçarî dest pê bikim û bixwazim binivîsînim... (destê xwe ber bi wê selika kaxizên xwe dirêj dike) beriya ku ez bixwazim tişteki weha bikim, ez çel carî bi bapêşê ketim, ez çel carî bi zikêşê ketim, bi ewqas carên din lingên min şemitîn û ez li erdê ketim.

* *Ptahhotepts*: Yek ji wan navên literatura kamiliyê ye ku nivisên wî ji du hezar salên beriya Mesîh û heta nuha hatine parastinê. (W)

Li vir xwarî benê potînên xwe dibe, vedike, ji lingên xwe derdixe, li kêleka xwe datîne û di ber xwe de didomîne:

– Vêca... çima min xwe daye karekî weha, çima ez dixwazim binivisînim, ez ê anuha ji te re çîroka vê çîrokê bibêjim, mîrê min.

Dûmaneke tîr û tarî di dev û pozê xwe re dike der, bi awurên hişk li mîrê xwe dinêre û:

– Wê çaxê... di wan deman de cenabê te tune bû, dibêje, destê xwe ber bi hêla portrê Ahmedê Xanî bilind dike û didomîne:

– Cenabê seyda jî li vir tune bû.

Mîna yekî ku radest bibe vê carê herdu destên xwe bilind dike, serê xwe li rast û çepê xwe dizivirîne:

– Lê wekîdin hertişt, hertiştê vê malê wê çaxê jî... sê sal berê jî wekî xwe î anuha bû, dibêje, wan destên xwe li hev siwar dike, dide binê argûşa xwe, hinekî difikire, kesereke bêwext vedide û li gotinên xwe zêde dike: Cenabê te jî dizane ku dûrketina ji mal û warekî bav û kalan çawa ye. Piştî êşa dûrketinê bi qasî şanzdeh salan ez û birayê xwe î mezin, em digêhîjin hev. Roj û êvar... dîsa roj û êvareke weke anuha ye, mîrê min.

Darîne Daryo, Darîn î lehengê vê bûyerê xwe li êşa hundurê xwe germ dike, hêdî hêdî dikeve ber û ji mîrê xwe re vedibêje:

– Piştî ewqas salên dîrûdirêj, bi qasî saetekê heye ku min birayê xwe î mezin dîtiye û min ew ji balafirgehê haniye mala xwe. Wek ku min got, mîrê min, mala min jî dîsa ev mala ye, ev ode û ev aşxana piçûk e. Di vê saeta ku ez û birayê xwe bi hev re ne, min jî weke herkesî li ser lingan tenê tiştên sivik û berborî jê pirsîne. Bi gotineke din wek çîrokbêjekî çikos ez dixwazim hindik hindik jê bipirsim û bi qasî bîst û yek rojan guhdariya wî bikim. Her cara ku ez li ser van tiştan difikirim, tiştên ku ez ê jê bipirsim û ew ê jî bibersivîne, pêjnên dîr û nêzikî aqilan li min peyda dibin, wan bergehên beriya ewqas salan tînime pêş çavên xwe, bi dilekî tenik, bi bêrî û bi hezkirin ji hêla aşxanê dizivirim ser aliyê odê ku li birayê xwe î mezin binêrim û gotinekê jê bibihîsim. Birayê min li ber vê pirtûkxana oda min sekinîye, herdu destên xwe çeperast li ser sîngê xwe girêdane, bi kêf û mereqdarî li pirtûkên van refikan dinêre û dema ku hay ji min dibe, serê xwe jî bilind dike û bi qedir û qîmeteke bilind dibêje:

– Te pirtûxaneyeyeke dewlemend heye.

– Erê, dibêjim, ez jî yekî wusa me ku... çi pirtûk bi dest min bikeve ez ê bixwînim û dî re jî ez ê di dereke vê pirtûkxanê de bi cî bikim.

– Ev xwiyekî te î berê ye, Darîn. Wê çaxê jî te ji defter û pirtûkan hez dikir, hîn di wan deman de jî min têderdixist ku tiştêk ê ji te derkeve.

Em herdu jî bi qedrê hev dizanin. Ez qedrê wî dizanim ji bo ku ew birayê min î mezin e û ew jî... êdî Xwedê dizane bê ji ber çi rûmetê dide min. Birayê min destên xwe ji ber hev derdixê, destekî xwe ber bi hêleke pirtûkxanê dirêj dike û didomîne:

– Ev hêla bi tirkî ye, xuyaye ev hêla jî bi zimanê vir e...

Ji pirtûkxana xwe wan refik û aliyên mayî jî ez bi wî didime zanîn û dibêjimê:

– Ev aliya jî bi zimanê malê... bi kurdî ye, keko.

De îcar te ne dît lê di wê gavê de ez dibînim, mîrê min. Bi wê peyva kurdî re ez dibînim bê çawa çavên birayê min dibiriqin, çawa ken û kêf jê difûre û xwe bêtir ber bi wan refikên hêla kurdî dike. Yekê jê derdixê û bi dilpekîn çavên xwe di ser de mezin dike. Bi min wusa tê ku di wê gavê de lêdanên dilê wî xurt û zêdetir dibin û ez jî dibihîsim, mîrê min.

– De kerem bike, keko, dibêjim... min nan û penîr daniye, tu kerem bike em tiştêkî bixwin û hêdî hêdî ji min re behsa wan deran bike.

Lê tiştên ku ez dibêjim kekê min nabihîse. Mîna yekî kwîr destê xwe jî di berga wê pirtûkê re dide û ez dibînim bê çawa pê şa dibe.

– Erê, dibêjim û didomînim, tu ê dû re ji xwe re yek bi yek lê mêze bikî û bixwîni... û ku te bivê hinekan jî bi xwe re bibe. Ma te xwe hînî xwendina kurdî kiriye, keko?

Birayê min leztir dike. Ji refikên pitûkxanê yekê derdixê, yekê dikiyê û bêtir ku li min binêre di ber xwe de dibêje:

– Na, ez hinek tîpan ji hev dernaxim... lê ne pêwîst e ku me-

riv bixwîne. Bi rastî jî hûn li van deran karên hêja dikin û ev têra me dike.

Bi serbilindiyeke veşartî di dilê xwe de dibêjim: “Çi maqûlên têgêhîştî û hêja ji mala me derketine.” Dû re ez wan gotinên xwe ducar dikim û dîsa dibêjim:

– De kerem bike, keko... kerem bike bila çaya me sar nebe.

Lê kekê min dîsa kerem nake, mîrê min. Ew her meşqûlî pirtûkan e û karê xwe dike. Yekê ji derekê dikişîne, lê dinêre û dîsa dixê şûna wê, yeke din derdixê dîsa wusa dike, yeke din û yeke din. Mîna ku li tiştêkî bigere li berg û rengên van pirtûkan dinêre. Ji kêfxweşiyekê lêvên wî dilerizin û li ser hev dirêqisin, lê ez nizanîm bê ji ber çi ye. Dû re bi pişirîn, bi hêvî, bi bextiyarî berê xwe bi min de dike û dibêje:

– Navê te î li vir çi ye, Darîn?

– Navê min, dibêjim, navê min î li vir jî Darîn e, keko.

Birayê min bi rûkenî, bi dilpekî vê carê herdu destên xwe jî ber bi refikên pirtûkxanê vedigire û dibêje:

– De ka tu bi xwe tiştêkî xwe derxîne ez lê binêrim, lo!

– Tiştê çi, keko?

– Pirtûk, pirtûkên ku te nivisandine.

Li vir ez pêşiyê hinekî sar dibim, dû re şerm dikim û Xwedê dizane di jiyana xwe de ev dibe cara pêşîn ku ez dikevime rewşeke wusa teng, mîrê min. Lê bêtî ku ez vê sar û şermê li xwe bidime der tavilê dibêjimê:

– Pirtûkên çi? Min pirtûk ne nivisandine ku... Ez nanivisînim, keko.

Ez dibînim ku baweriya kekê min bi van gotinên min nayê, mîrê min, ez dibînim ku naxwaze pê bawer bike. Herdu çavên xwe ber bi min piçûk dike, dinêre û bi dengêkî zuwa dibêje:

– De qeyê tu henekan dikî, lo!...

Lê ez bi awayekî bêguman pê didime zanîn ku ez henekan nakim, ev kara ji min nayê, dibêjim û dû re jê daxwaz dikim ku em li ber textê xwarinê rûnin, ez jê daxwaz dikim ku ew têkeve ber û hêdî hêdî ji min re behsa wan deveran, behsa dê û bavê min, behsa malbata me bike. Lê ez dibînim bê di wê gavê de çawa ew dilpekî û rûkeniya bi gavekê berê li ser ruyê birayê min wenda dibe, mîrê min. Ez dibînim bê ew lêvên wî yên ku bi gavekî berê dilerizîn anuha çawa daketine. Bêdil û bi rewşeke jihevketî ber bi aşxanê tê û di ber xwe de dibêje:

– Ez ne birçî me.

Li ba me, mîrê min... li ba me dema ku meriv li mala yekî nan nexwe, tê wê manê ku meriv sil bûye. Lê bêtî ku ez vê tevgera wî eşkere bikim jê re dibêjim:

– Tu çawa ne birçî yî, keko? Ez dizanim we tenê di balafirê de nan xwariye û ew jî ji nîvro de ye, ne wusa?

– Nizanim, dibêje, lê anuha mîna ku tew dilê min naçe xwarinê.

– De kerem bike, keko, dibêjim, kerem bike em bi hev re bixwin û ji min re jî behs bike, behsa malbatê, çêlî eşîrê bike û bibêje ka kî miriye û kî maye.

Birayê min bi wê rewşa kêfrevîn:

– Na, dibêje, şikir ji Xwedê re tiştêkî wusa ne qewumiye ku tu pê xemgîn bikevî. Mala me jî û ez dikanim bibêjim hemû endamên eşîrê jî baş û silamet in. Lê çav û hêviya herkesî jî li te ye. Bavo... bavo digot, jê re bibêje bila me rûreş û şermesar dernexîne.

Bi van gotinên xwe re birayê min li ber textê xwarinê rûdine û bi mirûzekî tirs piyala çayê ber bi xwe dikêşe. Di wê gavê de gumanek li min jî çêdibe, mîrê min. Gumanek li min çêdibe ku hinek xêrnexwazan tiştina li hev hanîne û bi wan ra-

gêhandine. An ne, ma bavê min ê çima bi min bide zanîn ku ez wan rûreş dernexînim. Bi mitûmatî li birayê xwe dinêrim û dibêjim:

– Ka raweste, keko, ev çî gotin e! Rûreşiya dê û bavê min gunehkariya herî dawîn e ku ez li vê dunyayê bikim. Û dema ku ew gava jî were, divê ez êdî bimirim û viya dê û bavê min bi xwe jî dizanin. De ka anuha ji min re bibêje... ma ez ê çî bikim ku pê dê û bavê xwe rûreş derxînim, keko?

Birayê min bêdil çaya xwe li hev dixê, bi min dide zanîn û dibêje:

– Dayê û bavo jî bi vê yekê dizanin. Loma... loma digotin hêviya me ji Darîn heye. Hêviya me heye ku ne tenê yek û du, ew ê gelek binivîsîne.

Ez bi pîrs, bi tirs lê dinêrim û dibêjim:

– Çî binivîsîne?

– Pirtûkan, pirtûkên qelew binivîsîne ku me jî û... wusa bike ku me jî û tevayiyê eşîrê jî pê serbilind bike.

Ku ez li xwe mikûr werim û bibêjim, ji van tevger û gotinên birayê xwe ez tiştekî fam nakim û tiştek nakeve serê min, mîrê min. Birayê min ji bo min dibe kewareke devgirtî û nizanîm bê çî tê de heye. Mitûmatiya min dikeve rengê din û jê re dibêjim.

– Na xwe ji bo vê yekê ye ku bavo gotiye: bila me rûreş dernexîne?

– Belê, dibêje, ma ev hindik e... bi îsrar digot: Jê re bibêje, heta nuha jî me nav û dengê wî ne bihistiye, digot bila ji me re bişîne, bila binivîsîne, bila werîne.

Bi van gotinên wî re bêhna min tê ber min, mîrê min. Ew tirs û gumana naxoşiyê ji ser min radibe, baweriya min li min xurtir dibe ku min tiştekî naxoş ne kiriye, min tiştekî naxoş

ne kiriye û pê bavê xwe rûreş dernexistiye. Ji bo ku bêtir têbigêhîjim ka çîrok çi ye, ez bi mereqdarî jê re dibêjim:

– Birayê min î ezîz, ez têngêhîjim çima pirtûkan binivîsim, çima serê eşîran di ber pirtûkan de bilind dibin. Eşîrên ku ez dizanim ji bilî pirtûkên pîrozwer navê pirtûkan ne bihîstine û em hemû jî pê dizanin ku xwendina wan jî tuneye.

Mîna ku bi serhişkekî re bipeyive birayê min li vir destê xwe jî li ba dike û:

– Erê erê... dibêje, lê ne pêwîst e ku xwendina meriv hebe. Ez ji te re dibêjim, îro li ba me nivisandina pirtûkekê ji bo malbatekê serbilindî ye. Kêmasiyeke pir mezin e ku êdî ji malbatekê yek ranebe û pirtûkekê lêneke.

– Ya sitar, dibêjim.

– Belê, dibêje, apê Gurgîn digot, em li bendî Darîn in, em li bendî ne ku pirtûkek qelew binivîsîne.

Ez dîsa zîq li çavên vî birayê xwe î mezin dinêrim û dibêjimê:

– Bi rastî jî ez têngêhîjim, keko.

– Çawa têngêhîjî, malava! Apê Gurgîn digot, em li bendî wî ne ku pirtûkekê, yeke qelew binivîsîne.

Xwezî te apê min î Gurgîn bidîta, mîrê min, ku te ev apê min bidîta te ê baştir bi vê kula dilê min bizani bûya. Ez li birayê xwe vedigerînim û dibêjim:

– Baş e, lê tu çi dibêjî?

– Ez jî wusa dibêjim, dibêjim binivîsîne û bila em ji xelkê ne kêmtir bin. Ne ez... ne tenê ez, meta Xanê jî digot jê re bibêje em li bendî wî ne, digot bila tev pirtûkên xwe ew jî were û ji me re, ji xelkê re behs bike.

De îcar... ku ez ji te re çêlî vê meta xwe bikim, çîrok ê pir dirêj bibe, mîrê min. Lê ku ez ji mîrê xwe re bi kurtî bibêjim,

ev meta min ji herdu çavan jî kwîr e. Loma ez hinekî jî bi enîrîn li nava çavên birayê xwe dinêrim û:

– Binêre, keko, dibêjim, tu birayê min î mezin û ronîya herdu çavên min î. Lê bi rastî jî ez ténagêhîjim bê çima we karûbarên xwe berdane û hûn bi pey tiştên vala, bi pey pirtûk û nivisandinê ketine. Ku we pere, mal û milk ji min bixwesta, ku we bixwesta ez jî nola hinekan bibim xwediyê mal, jin û zarokan... ez ê wê çaxê têbigêhiştama. Lê ez dinêrim ku tu hîn jî dibêjî pirtûk û binivîsîne.

– Belê belê... wek ku min ji te re got, li welêt êdî xelk behsa pirtûkan dikin. Amoja bavfile digot: Ji Darîn re bibêje, ma bi qasî lawê mala Garût jî nabe. Lawê mala Garût hatiye, çêlî pirtûkan kiriye, çêlî niviskariya xwe kiriye, pesinê rûpelên pirtûkên xwe daye û gotiye: “Meriv li wan deveran pir baqil dibe.” Dayê jî li wir bûye. Dayê jî bihîstiye ku lawê mala Garût serî her rûpel û her pirtûkek xwe çiqas pere girtiye.

Li vir ez êdî dibînim bê birayê min çawa daye nav û dibêje. Û ez serwextî tişteki din jî dibim, mîrê min. Serwext dibim ku bi rastî jî pirtûk û nivisandin bûye mijar û ketiye nava xelkê, bûye benîşt û di wan geriyaye. Lê dîsa jî ji bo ku zêdetir serê xwe di ber van tiştan de neyêşîne, ez li birayê xwe vedigerînim û jê re bi kurtî dibêjim:

– Binêre, keko... kî hatiye, çi gotiye, ew bi min û we ne ketiye. Niviskarî ne karê min e û tişteki weha jî ji min nexwazin. Wek ku min got, ku we pere ji min bixwesta, min ê biçûya deyn bikira... min ê biçûya bidiziya û ji we re bişanda. Lê nivisandin û pirtûk... meriv nikane van tiştan deyn bike, meriv nikane bidize jî. Ji min nayê, ez çi bikim...

Mîna ku ez bi van gotinên xwe gunehkariyekê dikim, birayê min zûzûka peyvê li min dibire û dibêje:

– Wusa mebêje, Darîn, çawa ji te nayê. Ji bona Xwedê me rûreş dernexîne. Bi Xwedê dayê digot jê re bibêje: ku ew pirtûkekê nenivisîne ez ê şîrê xwe lê helal nekim.

Ev cara pêşîn bû, mîrê min... cara pêşîn bû ku diya min şîrê xwe li min heram dikir. De îcar te diya min bidîta, mîrê min. Diya min a reben, diya min a şîrpak... dilovaniya diya duwanzdeh pêxemberan li ba diya min hebû, mîrê min... û wek ku tu dibînî anuha ji rabûye ji bo nivisandina pirtûkan şîrê xwe li min heram dike. Li ser van gotinên birayê xwe ez tiji dibim, sîng li min diwerime, dengê min bi hêrs bilind dibe û ez jê re dibêjim:

– Nivisandin çima dikeve navîna min û şîrê diya min! Ez û nivisandinê ji hev dûr in, tiştêkî wusa ji min nayê û ez nikanim.

Birayê min jî bi hêrseke qasî hêrsa min li min vedigerîne û dibêje:

– Çawa ji te nayê, Darîn! Mebêje ez nikanim, wexta ku tu li wir bûy, me digot merivekî mezin ê ji te derkeve. Xalê Berot digot jê re bibêje: Bila ji bîr neke ku şeref û hêviya me di destê Xwedê, di destê wî de ye. Bila ji bîr neke dema ku dixwend, di her çûyîna bajêr de min li ber dîwarê dibistanê du panotên hesinî didayê... digot, bila ji bîr neke ku wê çaxê min ew panotên hesinî ji bo rojeke weha dida wî.

Mezinî... li ba me mezinî tiştêkî pîrozwer e, mîrê min. Em bi simbêleke nûkurkirî dernakevin pêş mezinekî xwe, li pêş mezinekî xwe nabe ku em titûnê bikêşin... (hilmêke dawîn ji titûnê dikêşe hundurê xwe û qelûnê di ser xwelîdankê de derxûm ditepîne) nabe em bi deng bikenin. Lê bi van gotinên wî re bêtî ku bibêjim ev birayê min î mezin e... li vir kenekî wusa ehmeqane bi min digire ku heta nuha jî li pêş mezinekî ma-

lê ez bi vî rengî û bi vî dengî ne keniyame, mîrê min. Dû re li ruyê wî dinêrim:

– A ji te re, dibêjim, de were safî bike! Xuyaye tevayiya eşîra me gotinên xwe kirine yek û bi te re şandine vir.

Deng ji birayê min nayê. Ez bala xwe didimê ku di her hevok û gotineke min de gwînê wî bêtir divemire û rengê hêviyeke şikestî lê zelaltir dibe. Mîna ku ji xwîna bavê xwe vexwe, di her firek çayê de jî ez dibînim bê çiqasî bêdil e. Ez baş têdigêhîjim ku ev daxwaza wî û nivisandina min ji dilekî pak e. Û ne tenê ev, dema ku ez jî ji dilê xwe î pak û bêhenek pê didime zanîn ku tiştekî weha li dor min, li ber min tune, a wê çaxê... wê çaxê ez dibînim bê çawa parî di gewriya vî birayê min î mezin de dimîne, wek zarokekî ku ji gotinên bavê xwe bişikê pêşiyê çav lê şil dibin û dû re jî av jê tîn. Ku yekî din bergeheke weha ji min re bi du hezar û du sondan bigota, min ê dîsa jî bawer nekira, mîrê min. Di wê gavê de dilekî min pê dişewute, dilekî min jê hêrs dibe, dilekî min jî dibêje ka hûr hûr têkeve vê dunya wî û nas bike, nas bike ka bê çi dunyayeke seyr e. Ez jî wusa dikim, mîrê min. Ez bi gotina dilê xwe î dawîn dikim û vê carê bi bergerîn jê re dibêjim:

– Baş e, keko, ma ez ê bikanim çi binivisînim.

Bêyî ku kekê min li min binêre bi nermikên herdu zendên xwe ava çavên xwe paqij dike, ava pozê xwe dikişîne jor û di ber xwe de dibêje:

– Tu çi dikanî binivisîne, Darîn. Ez ketime bextê te û Xwedê! Tu çi dikî bike, çi dikanî binivisîne, lê min destvala neşîne malê.

Ez têderdixim ku li ba me, di nava eşîra me de babetê nivisandinê ne girîng e, lê dîsa jî ez xwe nadime ber vê yekê û dibêjimê:

– Ez nikanim tiştêkî binivîsînim ku.

Birayê min bi wan çavên şil wusa pûç û vala li min dinêre, mîna ku ez dîn bûme û loma nikanim binivîsînim. Ez van gotinên xwe piçekî diguherînim û dibêjimê:

– Ez nikanim, nivisandin jî hunerek e, hewesek e... Lê ev tiştana li ba min tunene, keko.

– Ma tiştên weha li ba xelkê hene, çima li ba te tunene, Darîn? Bejna te bi qasî du kesên mala Garût e!

Ez zorê didime xwe ku hêrsa xwe, nerihetiya xwe binixumînim û nedim der, mîrê min. Lê ez têdigêhîjim ku xeta xwar di lawê mala Garût an jî di lawê mangeyekê de ye. Dixwazim ji nêzîktir binasim û jê re dibêjim:

– Çima tu hertim lawê mala Garût didî ber pozê min, ka wî çi kiriye ku min ne kiriye.

Birayê min du tiliyên xwe jî ber bi min bilind dike û dibêje:

– Du pirtûk nivisandine.

Mîna ku min hay jê nîne, ez dibêjim:

– Pirtûkên çi nivisandine?

– Nizanim, dibêje, tu li vir î û tu baştir dizanî. Wusa digotin... digotin, du pirtûkên pir hêja ne. Digotin ji bo heryekî jî bêjîngêk pere girtiye. Xelkê digot ji wan peran pêncsed panotên vir jî daye Keldan î dengbêj ku pirtûka wî ya dawîn ji ber bike. Keldan î dengbêj bi minetdarî pê daye zanîn ku jiberkirina pirtûkê ji bo wî şerefeke mezin e. Keldan î dengbêj gotiye: “Ez ê ji ber bikim û bi tevgirêdaneke derwêşan gund bi gund bigerim, ez ê bigerim û mîna destana Memê Alan bibêjim.” Dayê digot ji ber van jîriyên lawê xwe, diya lawê Garût pir pozbilind bûye. Li ser kaniyê pozê xwe bilind kiriye û tew li dayê jî ne pirsîye. Dayê pir li ber xwe ketiye. Digot jê re bi-

bêje... dayê digot ji Darîn re bibêje: Ku ew du pirtûkan neni-
visîne û nede ser hev, ez ê jî van herdu guliyên xwe ji binî ve
jêkim... digot, ez ê jî porê xwe kur bikim û di nava xelkê de
wusa bigerim. Digot diya lawê Garût ji capûnekî sipî tûrikek
çêkiriye, bi rîsên rengîn neqîşandiye, veçiniye, pirtûka lawê
xwe tê de bi cî kiriye, weke pirtûka pîrozwer bi dîwarê oda
mêvanan ve darda kiriye.

Li vir ez biryara xwe didim, mîrê min, biryara xwe didim ku
ez jî êdî du gotinan ji birayê xwe re bikim.

– Ku ji destê min bihata, dibêjim, min ê binivisanda. Min ê
binivisanda û hinekan jî bixwenda. Lê wek ku min got, ev ka-
rê ha ji min nayê û min dil jî nîne ku ez ji bo xatir û pesinê dê
û meta xwe rabim dest bi nivisandina pirtûkan bikim.

– Ne tenê ji bo xatirê dê û meta xwe, ji bo xwe, ji bo navû-
dengê xwe bike... bike ku bila xelk behsa te jî, behsa navê te
jî bike û em jî pê serbilind bibin.

– Ji bo ku hinek behsa meriv bike, meriv karê nivisandinê
nakin, keko. Ev yek. Ya duduyan jî, ma serketina karekî weha
bi pesinê dost û nasîyê, bi hukmê pere û siparîşa mitribiyê na-
be ku! Ev karê ha jî huner û hewesekê divê, pîvan û daxwaze-
kê divê. De îcar ka ew tişt tune ye ku!

Mîna ku ev gotinên min nekevin serê birayê min, bi enirîn
herdu destên xwe jî ber bi min vedigire dibêje:

– Pîvanên çi tunene?

– Ez çi dizanim, dibêjim... pîvanên ku ez binivisînim û yek
jî bixwîne.

– Ew çi ne?

– Ma ez û tu ê çi bikin ku ew çi ne, keko? Pîvanên nivisan-
dinê, pîvanên xwendinê ne... pêwîstî, hêjayî, xwendin û
xwendevan e... û ji bo van hemû tiştan jî bal û hayeke pêwîst.

De ka bibêje ma kî heye ku van tiştan...

Ev gotinên min dîsa nakevin serê birayê min, dîsa bi enirîn berê xwe li hêlekê çerx dike û dîsa dibêje:

– Çawa kes tunene! Lawê mala Garût gotiye, pirtûka min bûye xwê, bûye wek xwêya ku tu bavêjî ber bizinan. Herkes... gotiye, herkes lê digerin.

– Ya sitar, dibêjim û bi tinaz dipişirim, jê dipirsim û didomînim: Ka ne gotiye bê ev bizinên wusa bêxwê li kuderê bûne?

– Bi vî halê xwe tiñazên xwe bi xelkê meke, Darîn. Qaşo tu jî li vir î. Çima herkes dizane, tu nizanî? Mêrik... lawê mala Garût ji herkesî re gotiye. Dibêjin diya wî jî derî bi derî geriyaye, bi pesin û pis behsa lawê xwe kiriye, behs kiriye û gotiye: “Ku meriv wî bibîne têra meriv û jiyane dike. Tiştê ku nizanane tune. Hertîşt, hertiştê vê dunyayê li ba wî heye. Ku meriv guhdariya wî bike, erd û asiman jî tê de mîna ku meriv her çar aliyê vê dunyayê bibîne. Meriv pê baqil dibe. Xwediyê ruhekî dunyayî û yekî asimanî ye...”

A jî te re, mîrê min, de îcar te dît bê destan çawa li hev tên, mîtoloji çawa ava dibin, Xwedê çawa têne çêkirin! Li ser van gotinên wî, ez bi êş, bi tinaz û bi devê gundiyan dema me jî birayê xwe dipirsim û dibêjimê:

– Êêê... dêmax êle.* De ka bibêje bê diya wî wekîdin çi gotiye?

– Ez çi dizanim, diya wî hîn gelek tiştên din jî gotiye û anuha êdî herkes jî bi vê yekê dizane... herkes pê dizane û li her deverî jî qala wî dibe. Xelk li bendî pirtûkên wî ne. Ji te re dibêjim navûdeng daye û ji îro û pê ve lawê mala Garût...

* *Dêmax êle*: Demek öyle, bi tirkî ye. Tê mana, na xwe wusa. Ew kurdên ku ji zimanê tirkî dūr in, pirî caran bi vî awayî bi lêv dikin. (W)

Nizanim bê çima, mîrê min, lê piştî van gotinan êdî ez nabêjim ev ezîza birayê min î mezin e, ez hurmet û qedrê biratiyeke mezin ji bîr dikim, bi hêrseke vekirî gotinên wî di devê wî de nîvçe dihêlim:

– Anuha tu dev ji lawê Garût û mangeyan berde, dibêjim, min hay ji van tiştan û rewşa wan heye. Bi kêmanî wek xwendevanekî û ji we bêtir, dibêjim, destê xwe jî ber bi van refikên pirtûkên kurdî dirêj dikim û didomînim: Tiştên ku hatine nivisandin ev in... û Xwedê dizane ew xwêya ku lawê mala Garût jî behs kiriye ev e. De fermo ev xwê û ez û tu jî bizin. Û ez dîsa ji birayê xwe re bibêjim: Min ne nivisandiye, ez nikanim û newêrim.

Mîna ku li nava çavên min bixe birayê min destê xwe jî ber bi min li ba dike û dibêje:

– Xelk çima dikanin, xelk çima diwêrin?

Ez xwe tûj dikim nabe. Ez xwe nerm dikim nabe. Ez dinêrim ku ez çi dikim nabe, mîrê min, nakeve serê birayê min ku karê nivisandinê ji min nayê. Di dawiya dawîn de radibim bi rewşeke narihet, bi rewşeke westiyayî pê didime zanîn û dibêjimê:

– Min û xelkê nede ber hev, keko, ji bona Xwedê bes min û xelkê têke qayîşekê. Dema ku ez dibêjim, ez newêrim, nayê wê manê ku ez teresek im. Mêrxasî di karê nivisandinê de tune. Ji min nayê û dilê min naxwaze. Dema ku dil nexwaze û çavê meriv ji tiştêkî nebire... ew ê bibe nimûna tajiye, tajiya ku tu bi zorê berdî nêçirê. Meriv bi ser nakevin, te got erê?

– Erê, erê... lê wa ye xelk bi ser jî ketine.

– Gelek lawê bavan bi ser ketine... lê ji bona Xwedê vê yekê ne ji min re û ne jî ji xwe re bikin serêş. Ev serêşa we nakeve serê min.

Heta derengî şevê birayê min ji min re behs dike û ez jî pê hêrs dibim, pê dêşim, pê digirîm, pê dikenim û dixwazim têkevime xewê. Lê serêşek bi min digire û xew nêzîkî min nabe, mîrê min. Ji tiştên dûr û nêzîkî aqilan serê min giran dibe û ez difikirim. Difikirim û ji nav dernakevim ku dê û bavê min çima serê xwe di ber min û vê nivisandinê de eşandine. Ji ber ku tu jî û ez jî, mîrê min, em hemû jî pê dizanin ku li ba me dengbêjek ji kîmyagerekî bêtir navûdeng dide, qedir û rûmeta sofiyekî ji peykertiraşekî zêdetir e û... û ka te got çî, mîrê min? Û di rewş û rastiyeke weha de meriv werin ji yekî mîna min daxwaza pirtûk û nivisandinê bikin. Ya sitar û ya sitar, mîrê min!

Darîné Daryo, Darîn î lehengê vê serpehatiyê awurên xwe li portrê mîrê xwe xweş dike, ji kela dilekî tenik sîngê xwe dinepixîne û dibêje:

– Min xwendine, mîrê min. Yê me î malê jî tê de bi zimanên ciyê, bi babetên ciyê, ji niviskar û pêûsên ciyê min pirtûk xwendine û min lezeta wan hemûyan guvişandine nava ruh û hundurê serê xwe. Bi aheng û harmoniya helbestên wan ez bûme bayekî payizî û bi pêlên avên çeman re herikîme, her girangotîneke wan di devê min de bûye şekîrekî şerabî û ez pê sermest bûme, mîrê min. Bi romanên wan re ez derketime zozanên bilind, li binê kon û reşmalan rûniştîme û ez li wir bûme bengiyê dîlberên koçerî, mîrê min. Bi trajediya lehengên çîrokên wan min çavên xwe tije av kirine û dilop bi dilop di ser balîvên şevên nîvê şevan de rijandiye, mîrê min. Heta ku zik li min hişk bibe ez bi komediyên wan, ji dêla xwe û gelek kesên din ve weke ehmeqan keniya, mîrê min. Bi hukmê huner û afirandina fantaziya wan ez derketime bilindciyên ruhanî, li wir min destê xwe di navik û nermeciyên perîzadeyên asimanî re daye û min av ji xwe berdaye, lê anuha... anuha êdî dilê min ji pirtûkan li hev dikeve û ez dixwazim verişim, mîrê min. Wê şevê ne tenê pirtûk û pêûsên bi hunerên xweş, bawer bike ew hemû pirtûkên pîrozwer jî, ew pirtûkên bi gotinên Xwedê jî li ber çavên min reş û tarî bûn.

Û di tariya çendê wê şevê de ye ez nizanim, mîrê min, lê ez dengê bavê xwe dibihîsim. Dengê wî tê min ku li yekî hêrs dibê û dibêje:

“– De tu ê anuha bibînî!... Tu ê bibînî bê lawê kê mêr e!” Ez dibînim ku ez, bavê min, Kamîran î gundiye me û kurê wî Zade, em li berwarê çiyayekî bilind in. Li gel ku em çiyayî ne jî, heta nuha min çiyayekî wusa kûvî bi çavên tazî ne dîtiye, mîrê min. Çawa bi lêv bikim... ji ber lingên me û berjor, heta ku çavên meriv dibîne, bilind û bilind hildikişe. Meriv dibêje qeyê ne ji vî çiyayî be, asiman ê hilweşe xwarê. Di wê gavê de ez tédigêhîjim ku Xwedê çiqasî mezin, an jî ez çiqasî piçûk im. Ez nizanim bê ji kuderê dest pê dike, lê bavê min û Kamîran î gundiye me dikevîne pêsîrên hev, yek dibê heft û yê din dibêje heyşt. Bavê min dibêje kurê min û ew jî dibêje yê min. Ji nişka ve ez dibînim ku em li ser zinarekî bilind û bilind in. Di binê zinêr de jî asêgeheke wusa kwîr, wusa kwîr... Ji xwe newêrekiya min û Zade, an jî mêraniya bavê min û Kamîran î gundiye me ê jî di vir de diyar bibûya. Ya rastî ez naxwazim serê te ji bêşînim, mîrê min, lê peyv hatiye ser peyvê loma dixwazim ji te re bi lêv bikim. Bi kurtî bavê min dibêje lawê min mêr e û diwêre xwe ji zinêr de bavêje xwarê, Kamîran î gundiye me jî dizivire ser lawê xwe û dibêje:

“– De ez te bibînim, Zade! Bavê xwe rûreş dernexîne!” Lê Zade bi hîskîn û bi girî xwe ji ser keviya zinêr vedikişîne û bi

tirs direve. Ji keviya zinêr, ji min, ji bavê min û ji bavê xwe direve. Bi vê reva wî re ba li tûlika wî dixê û ew porê wî yê zaroktiyê li nava hev dikeve. Ew bergehê hîn jî li ber çavê min e, mîrê min. Heta ku jê tê devê xwe î piçûk jî ji hev dike û diqîre:

“– Hewar û hewar!...” Dengê vê hewara wî li zinarên çiyayên hember olan dide û bi du sê dengan dîsa li me vedigere. Ew deng hîn jî di guhên min de diçinge, mîrê min. Di wê gavê de ji nêzîkî me şîrqîna tivingekê radibe û pêl bi pêl belav dibe. Tev dar û kevirên çiyayî, ez û bavê xwe jî li hawurdora xwe dizivirin û em li ciyê şîrqîniya deng digerin. Dû re em dibînin ku dûman ji devê lûla tivinga Kamîran î gundiyê me bilind dibe. Ez dergûşê heftsale di ciyê xwe de sipûsar diricifim. Wê şevê min zaroktiya xwe jî dît û ez dîsa pê jiyam, mîrê min. Paşê em ber bi laşê Zade dibezin. Bi zikê xwe î piçûk girtiye û li ser kêlekê ketiye. Hîn ne miriye, lê bimira çêtir bû, mîrê min. Bi çavekî tirsonêk û ruyekî xemgîn mîna ku daxwaza dilovaniyekê bike, destê xwe î bi xwîn û piçûk dirêjî bavê xwe dike:

“– Ez tirsiyam bavo...” dibêje û bédeng, bêguneh çavên xwe dide hev. Di wê gavê de te bidîta bê wî bavê min çawa li min dinêrî, mîrê min. Ji awur û mirûzên wî, ez têdigêhîjim ku ji min re dibêje: “Li gor peymanê min û Kamîran, û li gor berbora çiyayên me, divê tu xwe ji zinêr bavêjî, an ne...” Ez jî bi ya bavê xwe dikim. Li gor peymanê wî û Kamîran î gundiyê me, li gor berbora çiyayên me, ez jî bi tirs û şerm ber bi kendalê asêgehê diçim, lingên xwe ji erdê hiltînim û xwe ji zinêr davêjim. Lê beriya ku ez li erdê, li zaga asêgehê bikevim... ez ji nava nivînan diveniciqim, mîrê min. Û ez bi xwe dihesim ku ez li vir, a li vê derê di nava lihêfên xwe de û birayê min jî li

kêleka min e. Li saetê dinêrim, deh kê m çarê şevê ye. Ew ser-xewiya ku piçekî di çavên min de maye, ez bi nermikên zenda xwe wê jî ji xwe dûrdixim, radibim ser xwe, hêdîka di ber nivînên birayê xwe re diçim aliyê vê aşxanê, derî li ser xwe digirim û li wir bi axîn, bi titûn, bi qahwe dikevime ramanan. Di dawiya dawîn de ez biryara xwe didim û dixwazim li ser gotina bav û birayê xwe, li ser daxwaza mal û eşîra xwe ez jî dest pê bikim û binivisînim, mîrê min.

Lê kaxiz û pêñûs di dest min de... dikim û nakim ez nikanim, mîrê min. Wê şevê ez nikanim tişteki binivisînim, şeva li pey dîsa welê, şevtira din, yeke din û gelekên din, mîrê min. Û di van şevan de birayê min li ber min digere, bi min de dikeve û xwe davêje bextê min ku ez binivisînim. Ji min daxwaz dike ku bi kêmanî di van sê heftan de ez ji mala me re nameyeke dirêj lêkim, weke pirtûk bi hev xînim û bi wî re bişînim, bi gotina wî ez wî destvala neşînim. Çi serê te bêşînim, mîrê min, di van sê heftên serlêdana wî de ev mijara nivisandinê di navîna min û birayê min de... heşa ji te, dibe gû. Li ser vê yekê serhişkiya me di hev digere û em ji hev xirabtir dibin. Bi kurtbirî wê çaxê birayê min destvala vedigere û bi qasî sê mehan piştî wê vegera xwe û welêt ji min re nameyekê bi rê dike. Xwedê dizane li wir jî wî dîsa xwe havêtiye bextekî û ev nama xwe daye nivisandinê.

Darîne Daryo ji ser sandaliya xwe radibe, ber bi refikek pirtûkxana xwe diçe, radihêje dosiyerekê, dîsa tê li ciyê berê rûdine, rûpelên dosiyerê li hev diqulibîne û di ber xwe de dibêje:

– Ka raweste, mîrê min, ez ê anuha ji te re bi deng bixwînim, lê bila di navîna min û te de bîmîne. A va ye nama ciwamêr li vir e, guhdar bike, dibêje û ji mîrê xwe re bi deng dixwîne:

“Birayê min î hêja, Darîn, bi xemgînî dibêjime te ku xwezî

me şanzdeh salên din jî hevdu nedîta û bila ez van rojên îro nejiyama. Dema ku ez ji ba te vegeyriyam, te bi xwe jî dit bê ez di çi rewşê de bûm.” Rewşeke pir xirab bû, mîrê min. Lepek ma bû. Te digot qeyê meriv giloka dunyayê xistiye tûrekî û ew tûra di milên wî de kiriye. Mîna ku bi nexweşiyêke bênav bikeve, mîna ku tu hêviya wî û jiyanê nemîne, helisî bû, hişk û zuwa bû bû, hustuyê wî dirêj û ev herdu milên wî jî daketi bûn jêr. Çavên wî di kortalên xwe de çû bûn xwarê û ji te re sond dixwim, mîrê min... sond dixwim ku her kortalek jî mistek xwelî diketê. Ne dūrî rastiye ye ku ez ji te re bibêjim di van sê heftan de gelek kîlo jê kêmbû bûn, mîrê min. Ne dipeyvî, li min mêze ne dikir, dema ku min ew bi rê kir, bi min wusa hat ku nizanî bû xatir jî ji min bixwesta. Bi ruhekî vala, bi serrekî vala, bi awurên vala berê xwe da min û di deriyê balafirgehê de wenda bû. De ka tu raweste ez ji te re tevayiyê nama wî bixwînim, mîrê min. Belê... “Ez nikanim wê rewşa xwe û wê rojê bi gotinan vebêjim. Lê ew şop û birînên ku wê hevdîtina me li min hiştine, ew ê li darê dunyayê qet ji bîra min neçe. A bi wê rewşê, bi wî ruhî ez hatim malê. Pêşiyê min kir ku ez vê kêleka bi rêx veşêrim. Min xwest ku ez hinek tiştan li hev bînim û rastiye ji kesekî re nebêjim... û nemaze ji bavo re. Lê bavo zana bû, tavilê ji vê rewşa min derxist û dunya li ber çavên wî reş bû. Piştî ku min rastiya xwe û te jê re vekir, ji min jî xirabtir bû û kete nivînan. Heta heşt rojan beriya nuha jî di nava nivînan de bû. Anuha nivînên wî vala ne. Di ber sekretê de jî weke hemû kesên ji Xwedê ne tirsîya, ji mirinê ne tirsîya, destê xwe li ber pêxemberan venegirt û daxwaza şefaetê ji wan ne kir. Weke hemû kesên li ber mirinê av ne xwest. Gotinên ku digot ev bûn, digot: ‘Ling bidin ser Darîn û jê re bibêjin... bibêjin bila pirtûkekê lêke.’ Peyvên xwe yên dawîn û

nîvçe jî ji bo pirtûkê bi kar hanî û got: 'Pirtûk, pirtûk... pirt...' Belê, got pirt û çavên xwe dan hev. Rebena dayê jî xwe li hev şaş kiri bû, wê jî digot: 'Bazdin mala seyda... bazdin û jê re kitêba miqedes bînin.' Lê anuha te jî fam kiriye ku mebesta bavo ne kitêba miqedes bûye. Dilê wî pêt bû û xuya bû hîn jî hêviya wî ji te û lêkirina pirtûkekê hebû. Ez naxwazim ev nama min, te xemgîn bike û ji xwe ji bo tiştekî wusa jî ez ji te re naşînim. Tenê min xwest ku ez weke wesiyeta bavo, van gotinên wî yên dawîn bi te ragêhînim û te hay jê hebe. Xwedê te salih bike û bide ser riya rast.

"Bi silavên biratiyê tîm herdu çavên te.

Birayê te Sadûn
Bîst û pêncê payiza pêşîn

"Not: Dayê silavan li te dike û dibêje: weke her dayikekê, weke diya lawê mala Garût... min jî Darînê xwe bi qasî neh mehan di zikê xwe de gerand, min jî dergûşê xwe bi dilovanî mijand û bi delalî mezin kir. Dayê dibêje: şîrê min jî weke şîrê dayikên xelkê sipî bû."

Darîne Daryo, Darîn î lehengê vê çîrokê nama birayê xwe li hev radipêçe û li pêş xwe datîne ser masê. Mîna ku anuha nû dê û bavê wî ev gotinên xwe kirine namê û jê re şandine, di wê gavê de êşa dilekî tenik xwe li kirtika pozê wî dide der, li gewriya wî belav dibe, bi çavên tije av li portrê mîr dinêre û dibêje:

– Tu dizanî, mîrê min... tu dizanî ez ne merivekî wusa dilpêt im. Li ser vê yekê ez gelekî li ber mirina bavê xwe ketim. Herçiqas ev xwestina wî li ba min tiştêkî pûç û vala, daxwazêke dûrî rastiya min bû, lê dîsa jî ez pê êşiyam ku min çima bavê xwe bi çavên vekirî, bi destên vala şande gornê. Heta demekê jî ez ji bandora mirina bavê xwe û van gotinên wî ne filitîm. Pirî caran bêyî daxwaza xwe ez diketim ramanan. Min xwe dûr berdida û ez dûr diçûm, mîrê min. Di her carên weha de min xwe di quncikên şikeftên reş û tarî de didît. Min didît ku ez dadidim nînoga vê tiliya xwe ya pêşanekê, dikêşim û bi qasî sê movikan dirêj dikim, dîsa bi wê tiliya xwe ez qulekê di defa sîngê xwe de vedikim, nînoga xwe ya dirêj di xwîna dilê xwe de dikim û li ser tiştêkî tiştina lêdikim. Nizanim bê min çi lêdikir, mîrê min. Ez nizanim bê min bi kîjan ziman û kîjan elfabê jî dinivisand. Di wê gavê de tiştê ku ez li ser dinivisînim jî ez nizanim bê çi ye: ez nizanim bê dar e, kevir e, çerm e, kaxiz e. Lê min tiştêkî wusa dinivisand ku... bi min wusa dihat ku heta nuha jî tiştêkî wusa evda-î alemekî ne

xwendiyê û tucarî jî ew ê nexwîne. Piştî nivisandinê jî min lez dikir, min ew nivîsên xwe li hev berhev dikir û ez diketim riya goristanê. Hîn jî ez nizamim, mîrê min... ez nizamim bê ji herdu goristanên me bavê min di kîjanê de kirine erdê, ez nizamim bê gorna wî li kîjan aliyê dikeve û bi çend keviran bilind kirine, ez bi wê jî nizamim. Lê ez diçûm ser gorna bavê xwe, min kêla ber serê wî bilind dikir, min ew nivîsa xwe dadihanî ber serê wî û min bi sê dangan banî wî dikir, mîrê min... min banî wî dikir û digotê:

“– Bavê min î maqûl, bavê min î delal, bavê min î dilovan!... ji bo wan gotinên te, ji bo wê hêvî û wê daxwaza te va ye ez bi bêhna tariyê re hatim ba te. De ka tu serê xwe rake, rabe li pêşberî min rûne û ruyê min bibîne... ruyê min bibîne bê ez di çi rewşê de me, bavo.” Min li bavê xwe dinêrî wekî xwe î berê ye: bi kincên berê ye, bi şekalên berê ye, bi koloz û simbêla berê ye, bi salên berê ye. Û ya sitar, mîrê min!

“– Ez hîn li vir im,” digot, “ez hîn bi rê ne ketime, ez li bendî te û pirtûka te me.” Di wê gavê de bi van gotinên bavê xwe re ez ji wir bi qasî sê hezar û pêncsed salên beriya îro dûr diçim û li wir ez xwe di nava xelkekî wê demê de dibînim. Dibînim ku xetên nivîsê di nava wan de jî pir pîroz e. Ew kesên li ber mirinê teşt û beroşên xwe derdixine firotanê, rez û pezên xwe hûr dikin û dikine zêr, jin û keçên xwe davêjine mezatan, pêşkêşî aliman dikin, xwe davêjine bextên wan û wan bertîl dikin ku ew ji wan re çend rêzan lêbikin. Ez dibînim alimên nivîsmend li ber dîwarê goristanekê rûniştine, li ber her yekî jî gurzeke pênuşên zilîn, girozên papîrus û çermên gamêşan li ser hev in. Çawa bibêjim, mîrê min, rasterast weke van arzûhalciyên dema me ne. Li pêşberî wan jî meriv ketine rêzê û tiştina didine nivisandinê: ji diya xwe re, ji kalê xwe re, ji

xwe re... De îcar bi tirs û streseke çawa, bi hêvî û daxwazeke çawa, mîrê min! Ji wan mişteriyên yek gelekî bala min dikişîne, ne mişterî bi xwe lê keça li ba wî, a ew pir bala min dikişîne. Ez nizanim bê keça wî ye an destirmanî wî. Lê ez baş pê dizanim ku... ji bo ku tiştêkî bide nivisandinê mîrik ew keçika bi xwe re haniye û pêşkêşî nivismendekî dike. Keçik jî... çawa bibêjim, mîrê min... berzewaceke li ber kewna xwe ye. Xeftanekî mîna çerm li navmilên wê ye. Laşê di binê xeftan de ez nabînim lê ruyê wê gelekî lihevhatî ye. Alim î nivismend ji ciyê xwe radibe, wî xeftanî ji nav milên wê dide alî û keçik şil tazî li pêş wî ye. Ne tenê li pêş wî, li pêş herkesî ye, mîrê min... herkes dibîne û bi min wusa tê ku herkes jî dikane bibîne. Û ez jî dibînim. Ez dibînim ku du pêşîrên nîvgilover li ser sîng û gerdenê genimî wek du felqên hinaran hişk dixuyin. Li jêra wan jî navikek... û li jêra wê navika gunehkar jî pirçeke firik, pirçeke heram nû girtiye dora ranên wê. Hêdî hêdî li dor keçikê difitile... ew î alim hêdî hêdî li dor laşê keçikê difitile, ji jêr û jor ve li bejnûbala wê dinêre, bi zimanekî tiştina jê re dibêje, bi du tiliyan devê wê ji hev dike, li hundurê çavên wê mêze dike, destê xwe di ser pirça berzika wê re dibe û tîne, kulêmeka wê saxî dike û ditepîne, paşê jî destê xwe li pêşîrên keçikê dipelîne û di mista xwe de diguşişîne. Pêşiyê bi mana erê serê xwe dihejîne, dû re li ber çermekî gamêşan rûdine û tiştina lêdike. Heta ku ew î alim vî karê xwe diqedîne, ez jî bi mereq temaşa vê rewşê dikim. Ew mişteriyê ku êdî tu jî pê dizanî, a ew jî wî çermê nivisandî dide bincengê xwe, tev wî laşê ter û ciwan keçikê li wir dihêle û bi gavên bextiyar, bi gavên ewle, bi gavên bêşerm ji ber dîwarê goristanê dûrdikeve. Ez dibînim ku ew tirs û stresa bi qasekî berê bi mîrik re ne maye. Mereqdarî li min zêdetir dibe û ez bi pey mîrik dike-

vim. Ez dixwazim bixwînim û bizanim ka çi hatiye nivisandin, mîrê min. Ez dixwazim bibînim ka çawa hatiye nivisandin. Lê mêrik serê xwe li ba dîke û ez wusa têdigêhîjim ku merivên vê dunyayê nikanin bixwînin. Xwe bi xwe, ew jî bo wan ruhên dunya aliyê din e, dibêjim. Û wek ku min got, mîrê min, a jî wê rojê û pê ve ev bergeh, ev raman car bi car li min bû mêvan û hîn jî em jî hev ne dîrin. Ez nizanim ka bê bavê min hîn jî li bendî min û pirtûkekê ye an ne, lê min ne xwest diya min jî bi hesreteke weha biçê û gotinên weke wan gotinên bavê min li pey xwe bihêle, mîrê min. Min ne xwest diya min şîrê xwe li min heram bike û biçê, loma... loma piştî vê namê, piştî van xeberên naxoş û piştî van hemû tiştên ku min jî te re gotin, êdî min jî biryara xwe da, mîrê min. Anuha tu jî bi kerem dizanî ku... li vir ev dibe cara duduyan ku ez biryareke welê didim. Belê, min biryara xwe da ku ez jî ji diya xwe re pirtûkek weke wan pirtûkan, pirtûkek mirinê* binivisînim, mîrê min.

Darîne Daryo, Darîn î lehengê vê çîrokê dest davêje darê qelûnê, sê tilî titûna nû didewusîne serika wê, agir pê dixê, tev gepeke dûman wê jî ber bi portrê Ahmedê Xanî radike û didomîne:

– Dîsa gotin hatiye ser gotinê, mîrê min... sêsed sal, bi qasî sêsed û çend salan beriya nuha dibêje: “Da xelk nebêjtin ku: ekrad bê marîfet in, bê esl û binyad; enwaî milel xwedankitêb in, kurmanc tenê di bê hesêb in.” û ez jî... jî mîrê xwe re bibê-

* *Pirtûka mirinê*: Dibêjin hezar û pêncsed sal beriya Mesîh, li rojhilata navîn baweriyeke wusa li ba merivan hebûye ku piştî mirinê, li aliyê din î jiyane pirsan jî merivan dikin. Ji bo ku meriv bi silametî derbas bibin û ji pirsên diyarwar bifilitin, pêwîstî bi çend xetên nivisandî hebûye ku meriv li wir weke pasaporteke îroyîn bi kar binin. Ev jî bi navên tekst an jî pirtûkên mirinê bi nav bûne. (W)

jim, anuha êdî cenabê te jî bi kerem têderxist bê min ji bo çi xwest ez dest pê bikim û binivisînim. Lê beriya ku ez dest pê bikim, min xwest ez rewşa lîteratura zimanê malê ji nêzîktir, pir ji nêzîktir ve bibînim, mîrê min. Ji ber vê yekê jî ez bêtir ketim nav pirtûkan, ez ketim nav pirtûk û niviskarên wan. Û ev dibe sê sal ku ez bi wan re digirim, bi wan re radibim, bi wan re rûdinim û ez guhdariya wan dikim. Heta vî danê sibê jî ez di nava wan de bûm, mîrê min.

Mîna ku anuha gotinên Darînê Daryo, gotinên Darîn î lehen-
gê vê çîrokê biqedin û tiştên ku ew ji mîrê xwe re bibêje ne-
mîne, bi qasî du hilmên qelûnê bédengiyek çêdibe, dû re aw-
urên wî li kîsê dermanên ser masê asê dibin û bi dengêkî
nizm:

– Nabe, mîrê min, nabe... dibêje, devê kîs lê vedike, yek bi
yek wan dermanên tê de derdixe, lê dinêre, nivîsên li ser bi
deng dixwîne û dîsa datîne ciyê berê. Dema ku pakêta dawîn
derdixe, li portrê mîr dinêre, keserekê vedide, pakêta jî ber bi
wî bilind dike û didomîne:

– Antî depressiv. Ilmê te fere ye, têgêhîştî ne wusa, mîrê
min... a îro jî... te dît ku ez bi gavekî berê hatim, min jî te re
got ku heta vî danê sibê jî ez di nava wan de bûm, dibêje, wê
pakêta jî di kîsê vekirî de datîne ber wan dermanên din, bi ke-
servedan xwe bi palgiya sandaliya xwe ve dizeliqîne û dibêje:

– Yê min jî... va ye êdî tu bi xwe jî dibînî bê çawa ye, mîrê
min. Ez li nexweşxanê bûm, ez dibêjim nexweşxane lê tu bi-
bêje tîmarxane. Îro... vî danê sibê li ser edebiyatê komcivîne-
ke entellektuelan hebû. Ji xwe çî bû di wê komcivîne de bû,
mîrê min. De îcar te bidîta û te bibîhisiya, mîrê min, ma çî ne
digotin ku!

Li vir destekî xwe li ba dike, jî sandaliyê radibe ser xwe, ber
bi aşxanê diçe û di ber xwe de bi pilepil dibêje:

– Bi destûra te, mîrê min, ez hinek av bînim... ez hinek av

bînim û ji mîrê xwe re bibêjim. Tiştên seyr in!

Diçe piyaleke av tîne, datîne ser masê, li ser lîngan ji wan pakêtan yekî vedike, du heban jê derdixe û di ber re jî her dipeyive û ji mîrê xwe re dibêje:

– Ya rastî doktor ev tiştên ha li min qedexe kirine. Ji min re got:

“– Ji mijar û ramanên weha dîrkeve û heta ku ji te tê li ser van tiştan nekeve heftûheyştê.” Ji xwe ez jî ne merivekî wusa me ku bi hinekan re têkevim heftûheyştê van tiştan. Ez dizanim, mîrê min... ez baş jî dizanim ku tiştên wusa pere nake.

Li ser lîngan wan heban dide ser zimanê xwe, ji nîvê ava wê piyala ser masê devê xwe tije dike, di gewriya xwe de berdide, bi tiliyan devê xwe paqij dike, wek wan qumarçiyên ku bi hêrs qeremaçên xwe li erdê didin, ew jî binê piyala xwe li masê dide, wan gotinên xwe yê jorîn dubare dike:

– Pere nake, mîrê min, dibêje û rûdine. Piştî bédengiya çend hilman destê xwe li ser wan name û kovarên ser masê digerîne, radihêje çendekan û lê dinêre, bêyî ku veke dîsa datîne û dîsa berepaş xwe bi palgiya sandaliya xwe ve dişidîne. Mîna ku anuha êdî piçekî rihet kiriye, bi pişirîn li portrê mîr dinêre û dibêje:

– De îcar min ji te re çîroka vî danê sibê ne got, mîrê min. Ji semînerdarên komcivînê, pêşiyê yek rabû... yekî çawa bibêjim... ez nas nakim, ji nêzik ve nas nakim, lê ewqas tişt li ser vî ciwamêrî hatine gotin ku êdî herkes pê dizane. Herkes pê dizane û dibêjin xwediyê navûdengê qelew e... dibêjin ji navê Xwedê bêtir ji vî navê xwe hez dike. Xêr û guneh li hustuyê wan be, lê dibêjin ku tu bi qasî bêhna cixarekê li ba wî rûnî, tu ê baş bibînî ku rasterast nexweşê nav û mezînbûna xwe ye. Ez newêrim bibêjim, mîrê min, lê ez bawer im rastiya van

gotinan jî heye. Bi min jî wusa hat. Mêrik rabû û yekser weke bûkan behsa xwe kir û got:

“– Edebiyata me... binêrin dema ez ji bo konferansekê li Helsingforsê bûm, ji min pirs kirin ka edebiyata me di çi rewşê de ye. Ew tiştên ku min li wir ji wan re gotin, ez dixwazim anuha li vir ji we re jî bibêjim. Edebiyata me di erdekî hişk de kulîlk e, giya ye, nîsk e, nok e û jê re av divê. Pêwîstî bi avdanê heye. A ez jî... heta ku ji min tê ez jî van nokan avdidim. Barê min giran e. Karê min giran e. Pir dijwar e. Ez bi tenê me. Ez dizanim. Lê dîsa jî bi her awayî, bi her celebî, bi her rê û metodê, bi şev û bi roj ez avê dikêşim ser vî erdê hişk ku ew nokên ter û şîn hişk nebin...” Bi van gotinên wî re ji guhdaran yek rabû û... Xwedê dizane ji deştê bû, mîrê min, rabû û gotê:

“– Ya maqûl, meriv nokan avnadin ku...” Nizanim çima, mîrê min, lê li ser van gotinên ew î deştî semînerdar kurt lê ve gerand û bi enirîn gotê:

“– Tu nokan avnadî, lê ez avdidim!” Ew î deştî dîsa pê da zanîn û gotê:

“– Ne ku ez avnadim, ezbenî. Min ne got, ez avnadim. Min got, nok nayêne avdanê!” Semînerdar bêtir tengijî, deştê xwe jî li ba kir û gotê:

“– Tu fam nakî. Wek ku min got, dema ku min ev gotinên xwe di konferansê de gotin, pencsed kesan ji min re li çepikan xistin, hezar dest li hev ketin û ji bo van gotinên min deng derxistin. Û anuha ev deng li her deverê belav bûye. Lê tu... tu ténagêhijî.” Ew î deştî dîsa danexwar, mîrê min, gotinên xwe dubare kirin û dîsa gotê:

“– Kê ji te re dest û lingên xwe li hev xistine ew tişteki din e. Ez dibêjim nok nayên avdanê û çima nayên avdanê ez ji te re bibêjim: Dema ku nok bi qasî bihustekê bilind dibe û baçil

pê dikeve, bi gotina te, ter û şîn dibe... bi zimanê me gundiyan şoraviyek digire ser. Tiştê ku nokan dikin nok jî ev şoraviya wan e, te got erê? Û ku tu rabî nokan avbidî, tu ê bişewutîni, te dîsa got erê? De îcar tu rabûyî ji me re behsa destên hêlsîngforsiyana dikî... ma ew çî dizanin bê nok çî ne! Ew hêj nizanin ka bê nok bi dar an bi giyan ve tîn..." Semînerdar vê carê destê xwe jî ber bi ew î deştî dirêj kir û gotê:

"- Tu jî hîn nizanî bê ez behsa çî dikim. Li vir ez bi zimane-kî edebî dipeyivim. Ez dixwazim behsa edebiyatekê bikim... ne gundî û nokên wan!" Li ser van gotinên wî, ew î deştî rabû ser lîngan û gotê:

"- Anuha tu behsa çî dikî bike, lê ez dibêjim dema ku tu nîmûnên xwe didî, bila ne ji dunyayê der be, bila ne dûrî aqîlan be. Bibêje, edebiyata me kundir e û ez jî avdidim. Wê çaxê... a wê çaxê gotinên te ê ciyê xwe bigirin." Semînerdar enirîna xwe kir hêrs, hêrsa xwe bilind kir, dengê xwe bilind kir, destê xwe bilind kir û dîsa ji ew î deştî re got:

"- Tu nuha dev ji kundurê xwe berde, tu fam nakî. Binêre, ez hunermendek im. Ez nivîskar im. Ez edebiyat û zimane-kî çêdikim, zimane-kî nû... ji vî zimanî re bi fransî dibêjin: une langue nouvelle. Îro di gelek kovar û rojnaman de li ser vî zimanê min, li ser kitêbên min, li ser nivîskariya min, li ser huner û jîriya vî tiştî dinivîsînin û ji min pîrs dikin ka çima ez li ser gundiyan nanivîsînim. Ez li ser maqûlên wusa dinivîsînim ku... ez dibêjim dema lehengê min bimire bila xwendevan li pey bigirî. Ez naxwazim xwendevanê min li pey lehengê min bibêje: 'De gundiyeke bû û mir bila bimire!' Ez van tiştan bi zanîna dikim. Ev zanîna min jî berhema nivîskariyeke bîst û pênc salan e. Ez lehengên xwe hildibijêrim. Ez gotinên xwe hildibijêrim. Ez hevokên xwe hildibijêrim. Ev hunereke e. Nokên ku

ez behs dikim, nokên nû ne, nokên edebî ne. Biçe lê bigere û bi xwe bibîne bê çawa behsa meziniya vê hunera min dikin. Ma ez ê rabim piştî van hemû tiştan ji te hîn bibim ka ez ê çi bibêjim ku gotinên min ciyê xwe bigirin! Şerm e! Ez ne gundî me. Tu gundî yî, wê çaxê tu jî biçe karê xwe bike!” Gundî jî karê xwe kir, mîrê min. Bi hêrs rabû pênûsa di destê xwe de şikand, dîsa bi wê hêrsê li erdê xist, ji salona komcivînê derket û careke din jî venegeriya hundur. Dû re ji min re gotin ku ev herdu serî hevdu baş nas dikin. Dibêjin ev ne cara pêşîn bûye ku ev herdu zatên ha ketine pêsîrên hev. Careke din jî wusa bûye. Dîsa tiştêkî wek vê noka bêyom di navîna wan de bûye sedem ku rabin hev. Dibêjin wê çaxê jî dîsa ev deştiyê ha ji ciyê xwe rabûye û li ruyê wî gotiye:

“– Tu gotinên pûç û vala li ber hev rêz dikî! Mîna ku ev jî marîfeteke mezin be, tu dixwazî meriv ji bo van gotinên te li çepikan bixin... lê ez newêrim tiştêkî weha bikim. Ku meriv bi çewtî ji te re bibêje: dirûvên Homerosêkî bi te dikeve, ji bo ku xwe bişibîni Homeros tu ê rabî rahêjî kevçî û çavên xwe derxîni... tu dixwazî rengê xelîfekî edebiyatê bidî xwe û xutban li ser navê xwe bidî xwendinê. Mîna ku hukmê literaturê di destê te de be, tu ji xwe re li pey koloniyên edebiyatê digeri û hew.” Xwedê dizane bê çima, lê mêrik rabûye ji vî semînerdarî re gotiye: “Tu mytomanekî mezin î!” rasterast gotiye, “tu nanê bêxwê dixwî, tirên şor dikî.” De îcar em ji çîrokê... em ji komcivîna vê sibê dîrketin, mîrê min. Piştî ku ew î deştî derket û çû... semînerdarê helsîngforsiyân, bi gotina ew î deştî, vî mytomanê mezin behsa hinek tiştên din jî kir. Bi zimanê xwe î nû, bi gotina wî, bi *une langue nouvelle* behsa edebiyata me kir, behs kir û got:

“– Dar hildikişe. Dar qalind dibe. Dar bilind dibe. Dar me-

zin dibe û dibe darek siltanî.” De îcar Xwedê dizane bê wî dixwest bi van gotinên xwe çî bibêje. Lê ku ez li xwe mikûr werim û bibêjim, min tiştek ji vê dara wî dernexist, mîrê min. Ya rastî min xwest ez rabim vê tenegehîştina xwe pê bidime zanîn û bibêjim: Bi van daran tu dixwazî çî bibêjî, lê ez ranebûm û min ne gotê. Min nexwest ez jî bibim deştiyekî duduyan, mîrê min. Û piştî van heftûheştan dor hate yekî din. Şaîrekî kevin bû, mîrê min. Nizanim çima, lê bi hêrseke mezin bû. Dema ku dipeyivî kef bi devê wî diket û... digot:

“– Hûn behsa çî dikin bikin... hûn çî dibêjin bibêjin. Lê lezet di helbestên we û îro de tune. Weke wan firingiyên ku meriv di kayê de sor bikin, helbest li vir çênabin. Li van deran...” digot, “mijar tune ku meriv li ser binivîsîne. Ez helbestên we dixwînim, dinêrim ku li ser êş û xaça Îsa ne, li ser şiv û fermanên Mûsa ne. De îcar werin li welêt binêrin. Şikir jî Xwedê re bi sedan Îsa û Mûsa derketine. Ku em bixwazin em dikanin Xwedayan jî çêbikin. Îro li dunyayê, li ba me bi sedan gund dişewutin, bi hezaran meriv tene kuştin, bi milyonan meriv koç dikin. Divê meriv van mijaran bibînin, berhev bikin û binivîsinin.” Min xwest ku ez rabim û jê re bibêjim: Ya seyda, edebiyat afirandin e, edebiyat nayê berhevkerin, lê min ne got, mîrê min. Min ne xwest ez jî têkevîm heftûheştêkê. Lê jî guhdaran yek rabû... ciwamêrek rabû û gote wî:

“– Heyfa wan bajar û gundan e ku ji bo helbestêke xweş dişewutin.” Li ser van gotinên guhdêr, şaîrê kevin jî hêrsa xwe mezin kir, av û kef bi devê xwe xist, tiliya xwe jî li wî ciwamêrî bilind kir û gotê:

“– Binêre, Melayê Cizîrî bûyerên xelkê xwe, li ser tahtên welatê xwe dinivîsand û weke helbest dîsa li ser wan tahtan dixwend. Dema ku xwendina helbestên xwe diqedand û radi-

bû diçû, ew tahtên ha ji hukmê helbest û xwendina wî mîna sêlekê disincirîn û jin û bûkan jî diçûn hevîrê xwe pê ve didan. Lê tu ténagêhijî ku!” Li vir jî herdu seriyan ji hev gazin dikirin, mîrê min, gazin dikirin ku yê hember ténagêhije. Dû re ji semînerdaran yekî xort rabû ser kursiyê. Yekî çawa bibêjim, Xwedêyo... yekî wusa ku nayê gotinê, mîrê min. Cil û bergên li ser wî ne tiştên şairan bûn. Cotek potînên bêcir di lingan de, parkekî ji van rengên leşgerî li navmilên wî bû, ya sitar! Bi zincîr, bi xelek, bi bêrîk û bi gelek tiştên seyr bû. Meriv digot qeyê nû ji leşgeriyê reviyaye. Şêla şairan pê ne diket. Rabû weke gamêşê ku bîna avê bike hustuyê xwe dirêj kir, serê xwe rakir, awurên xwe li jor li dereke zikê salonê asê kir, çavên xwe dan hev û dest pê kir. Bi min wusa hat ku... ne tenê bi min, ez bawer im ku hespan jî ev rewşa wî bidîta û guhdariya wî bikira, ew ê bigota ev maqûlê ha ji aqil û kîsên hinekan dipeyive. Belê, pêşiyê navê gelek çem û çiyay, navê gund û bajaran, navê deşt û çolan bi lêv kir û da zanîn ku wî ji wan deverina ji me re silavên germ û agirî hanîne. Dû re li gotara xwe zêde kir û da zanîn ku divê meriv ji bo tiştên mezin kar bikin, divê pêûsên niviskarên me mezin bin ku pê roman û dîwanên mezin werine nivisîn, bi pêûs û serên piçûk çîrokên kurt jî nayêne nivisandinê, divê meriv zimanê xwe mezin û fere bikin... digot:

“– Kê gotiye ku zimanê me têr nake û naşêrîn e! Zimanê me zimanekî wusa ye ku dema meriv guhdarî dike, meriv dixwaze bajo ser kozikên dijmin!...” Li vir jî min xwest ku ez rabim û bibêjimê: Wê çaxê ew hemû teresbavên ku li vê dunyayê najon ser kozikên dijminên xwe, divê pêşiyê zimanê me hîn bibin. Zimanê me hîn bibin ku biwêrin bajon ser kozikan... Lê dîsa min dengê xwe ne kir, mîrê min. De îcar ciwamêr ev go-

tinên xwe jî bi tirkî digot... digot û didomand:

“– Geniş düşünmeliyiz, büyük düşünmeliyiz, *large* düşünmeliyizki ölümsüz eserler yaratalım. Bunun da tek yolu ordu-
laşmadan geçer: yazarlar ordusu, sanat alayaları, kültür tabur-
ları yaratmak gerek. Kalemimiz silah, silahımız kalem ol-
sun!”* Ez nizanım, mîrê min, lê piştî axaftina van ciwamêran
baweriyek welê li min peyda bû ku... Ez dibêjim, ku meriv
bixwaze yekî bixapîne divê meriv bi tirkî bipeyive û ku meriv
bixwaze xwe bixapîne divê meriv bi kurdî bipeyive, te got çi?
Li vir jî min kir ku ez rabim û jê re bibêjim: Ya maqûl, şêrîni-
ya vî zimanê me î şêrîn çima tu bi zimanê me î şêrîn nabêjî...
çima edebiyateke wusa eskerî û bi unîform! Lê weke hertim
min ev gotinên xwe jî di hundurê xwe de nixumand û ne go-
te wî. A wê çaxê... ji xwe çi bû a wê çaxê bû, mîrê min. Di wê
gavê de min generalên helbestan dîtî, min kapîtanên novel û
romanan dîtî, min çawîş û onbaşiyên nivîsên bi babetên ciyê
dîtî... bi kurtî hemû qumandarên lîteraturê bi meşeke leşke-
rî di ber min re derbas bûn. Ji vê bergehê ken û girî di hundurê
min de li hev ket, keliya, kef da û di kaniyên çavên min de
dan der. Berê çavên min reş bûn, dilê min li hev ket û wekî din
jî... wekî din jî tişteke nayê bîra min, mîrê min. Min çavên xwe
li nexweşxanê vekir.

* *Kurdiya wê: Divê em fireh bifikirin, divê em mezin bifikirin, divê em large bifikirin ku em berhemên nemir biafirînin. Ev jî tenê bi riyekê dibe, bi riya avakirina ordiyekê: Divê em ordiya niviskaran, alayiyên hunermendan, tabûrên kulturê ava bikin. Bila pêrûsa me bibe sîleh û sîleha me ji bibe pêrûs! (W)*

Darîne Daryo, Darîn î lehengê vê çîrokê bi qasî çend hilman serê xwe dixê ber xwe, mîna ku anuha bi raman li tiştêkî asê bibe, bi awurên vikûvala li kîsê dermanên xwe dinêre, dû re bi nîvşerm û nîvxemgînî vedigere ser portrê mîr, bi herdu destan serçavê xwe mist dide û bi rewşeke bêxew dibêje:

– Doktor hat paş serê min, mîrê min, li paş serê min nav û paşnavê min pirsî...

Mîna ku hay ji çewtiyeke xwe bibe, li vir bi tevgereke bêçare herdu destên xwe jî ber bi portrê mîrê xwe vedigire û dibêje:

– Tu bi xwe jî dibînî, mîrê min, tu dibînî ku hiş di serê min de ne maye. Min ji bîr kir ku xwe bi te bidime naskirinê. Ge-
rçî ne girîng e, lê weke edet... ez dibêjim edet lê tu bibêje we-
ke nexweşî. Belê, tiştêkî wusa jî derxistine ku divê meriv çêlî
xwe bikin. Ne tenê çêlî xwe, di roja îroyîn de radibin behsa ge-
lek tiştên din jî dikin. Behsa tiştên wusa dikin û tiştên wusa
dibêjin ku anuha ez şerm dikim ji te re bi lêv bikim, mîrê min.

Ji nişka ve û bi hêrs radibe, ji ser masa nivisandinê radihê-
je pirtûkekê,* dîsa bi wê hêrsê li ser lingan rûpelan lê diquli-
bîne, bi dengêkî nizm ji dereke wê tiştina dixwîne, dû re li mî-
rê xwe vedigere û dibêje:

– Li gor gotinên mêrik... mêrik behsa jiyana xwe dike, mî-

* Pirtûk: *Computera Ber Dilê Min*, Mahmûd Lewendî, ji kurtenivîsên wî yên mîzahî pêk hatiye. (W)

rê min, xêr û guneh li hustuyê wî lê li gor gotinên wî: hîn di piçûktiya xwe de xwediyê kultureke kevnare bûye, bala wî li ser şexsiyetên mezin bûye, çavên wî hertim li ciyên bilind bûye. Ev tiştên ha jî di pêçekiya wî de dê û pîrika wî, bav û kalikê wî... her yekî ji alîkî ve di guhên wî de gotine û ew kultura me ya bi qasî pênc hezar salan kevin kurisandine hundurê serî wî. Li Diyarbekirê ew taxa ku di wextekê de mala Cemîl Paşayê bapîrê Qedrî û Ekrem Cemîl Paşa lê bûye, anuha mala wan jî li wir, li wê taxê bûye. De îcar di şeş saliya xwe de dest bi niviskariyê kiriye. Berhemên wî yên çapnebûyî gelek bûne... li gor ku mêrik dibêje, ji dusedî zêdetir berhemên wî hene û hemû jî anuha di serê wî de ne, mîrê min.

Pirtûkê davêje ciyê berê, rûdine, radihêje qelûna xwe pê dilîze, dikêşe û dibêje:

– De îcar em veşerîn ser pirsê xwe û ez ji mîrê xwe re bi kurtî bibêjim: Ez ne xwediyê jiyaneke wusa rengîn im. Navê min Darîn e... Darîne Daryo dibêjine min. Ez ji gawestiyên malên Cemaldînên serhedî me û anuha ji wan deverina dûr ez jî li vir dijîm. Vir, dibêjim... nizanîm bê te ji serma wê derxistinê, mîrê min, pîr sar e. Lê dîsa jî... yekî ku di çelê zivistanê de jî ji ba me were vir, ji te re sond dixwim beriya ku bi bapêşê bikeve ew ê bi bayê vê niviskariyê bikeve. Çiqas ji vê rengdêrê hez dikin! Ku meriv ewqasî ji Xwedê hez bikira, meriv ê ji buhuştê ciyê herî xweş bi dest xwe bixista. Ne ku ez tiya xwe di çavê xwe re dikim û dibêjim bila ji nava me dernekevin, lê streseke nivisandinê bûye nexweşiyêke têgerîn û li van deran digere, mîrê min. Li van deran baweriyêke wusa şîn bûye ku divê meriv pirtûkekê binivisîne... mîna ku yek pirtûkekê nenivisîne ew ehmeq e, mîrê min. De îcar mîna ku ji van pirtûkan (destê xwe ber bi dolabeke binê refikên pirtûkxana

xwe dirêj dike) yek têr nake, mêrik radibe ya duduyan jî dini-visîne. Wusa dike ku meriv jî jê re bibêje, a îcar jî tu bûy yekî ehmeqtir. Û ne dûrî aqilan e ku ez ji mîrê xwe re bibêjim di van çend salan de ji hemû şaxên lîteraturê me pirtûk hene û zêdetir jî. Zêdetir dibêjim... bi gotineke din ji vê hingema ha şaxên seyr, tiştên ewqas seyr û nû derketine ku ez ne bawer im îro li ba îngilîzan jî navekî jê re peyda bikin. Na, ne gengaz e ku ev şaxên wusa di zimanekî din de hebin, mîrê min.

Bi van gotinên xwe re dîsa radibe ser xwe, destê xwe ber bi refikên pirtûkxana xwe dirêj dike û:

– Binêre, mîrê min... de îcar ne tenê ewqas in jî, wek ku min got li vir jî hene, dibêje, diçe destê xwe davêje kersega dolabeke binê refikên pirtûkxanê û bi kenekî manedar didomîne: Ev yên ha... ya rastî min dixwest ez wan bişewutînim. Lê dû re min nêhirî ku bi şewatê nabe, mîrê min... min got ew ê rûmeta van û wan hemû pirtûkên ku di wexta xwe de bi şerefmendî şewutîn tevlihev bibe. Min ne xwest mikro û makro li nav hev bikeve, min ne xwest çê û xirab têkeve nav hev. Loma min ev yeka ha ne kir, mîrê min. Min ew agir ne kirin. Min got ew ê rojekê teresbavek rabe navê min û Amr ibn al-As* tevlihev bike. Ji ber vê yekê ye, mîrê min, a ji ber vê yekê ye ku min ew havêtine paş vê kilîtê. Anuha tu ê mereq bikî û bibêjî ka gunehkariya van pirtûkan çi ye?

Ber bi masa xwe diçe, ji çavikekê kilîtê digire, li kersegê tîne, dolabê vedike, pirtûkekê jê derdixe, ber bi portrê mîr nêzîk bilind dike, du sê caran dihejîne, mîna şanogerekî hêdî hêdî li rasta odê digere û dibêje:

* *Amr ibn al-As*: Bi destûra xelîfê wê demê Amr ibn al-As di sala 642 an de davêje ser Aleksandriyayê û li gor ku tê gotinê zêdeyî niv mîlyon girozên pirtûkan dide şewutandin. Û dibêjin van girozên papîrus û çerman têr kiriye ku bi qasî şeş mehan pê ava çar hezar hemamên bajêr germ bikin. (W)

– Ku jinek ne bi dilê meriv be, meriv dikane çavên xwe bigire û dîsa jî wî karî bike. Lê... lê ku pirtûkek ne bi dilê meriv be, meriv nikane çavên xwe bigire û bixwîne. Û dibe ku mezintirîn hustuxwariya pirtûkekê jî ev be... te got çî, mîrê min, dibêje, wê pirtûkê davêje ser masa rasta odê, ji dolaba paş kersegê yeke din derdixe, bi mirûzekî tirş li pêş û paşê wê dinêre, li kefa destê xwe dide, her bi wê hunera şanogerekî di odê de diçe û tê, ji nişka ve li portrê mîr dizivire û dibêje:

– Ku ji niviskarekî re zarokê çêbe û ew zarok seqet be, bê-yî dest û pê, bê-yî poz û goh be... niviskar ê riyekê bibîne, ew ê kêmasiya zarok bavêje ser Xwedayekî û ji nav derkeve. Lê ku di pirtûkek wî de seqetiyek hebe... a wê çaxê divê hinekî li ser bihizire. Te got çî, mîrê min?

Li vir yeke din ji paş kilitê derdixe, lêvên xwe bi hev ve dişidîne, bi hêrs û bêhêvî davêje ser masê dîsa li mîrê xwe dinêre û dîsa dibêje:

– Heta nuha pêwîstiya min ji Xwedê ne bûye ku ez destê xwe li ber vegirê, mîrê min, lê anuha ez destê xwe li ber wî ji vedigirê û dibê: Xwedê, heta mirineke bi destê te bila haya ev yên ha ji hunera xwe nebin, lewra wê roja ku wan hay jê bibin, wê çaxê ne bi destê te, ew ê xwe bi destên xwe bikujin û têkevin ber xwîna xwe!

Piştî çend tiştên weha bi hêrs dadide wan pirtûkên li ser masa rasta odê, li ber dolaba binê refikan çog dide erdê, bi hêrs davêje ciyê berê û dîsa bi hêrs kilitê li derê dolabê dixîne. Di rabûna xwe de destê xwe jî ber bi wê kersegê rep dike û dibêje:

– Ya rastî diviya bû meriv xwediyên wan bavêtana paş deriyan û ji wan re bigota... Na, mîrê min, ez gotina xwe nabêjim. Ez newêrim bibêjim. Ma tu ê ji kê re bibêji ku! Ku tu ji yekî

re tişteki bibêji, ew ê tev hêrs û enirîna xwe tişteki din jî li te vegeŕîne û ew ê ji te sil bibe. Ew ê di newrozana de jî di ber te re derbas bibe û silavan li te neke, mîrê min.

Ez şerm dikim, mîrê min, ez şerm dikim ku ez di dem û dunyayeke weha de dijîm. Dibêjin li dunyayê tenê du tişt hene ku meriv pê dikevin rewşên teng û naxoş: yek jin û yek jî zimanê meriv. Lê anuha ez tişteki din jî lê zêde dikim û dibêjim, bêpîvaniya karê nivisandinê jî. Lê eva sisiyan... Di wexta xwe de ûris nîvê dunyayê bûne û ji wî nîvê dunyayê Trdeyakovskiyek* tenê derketiye, lê diyar e ku wusa bidome ji van Trdeyakovskiyan em ê gelean derxin. De îcar tîpên wusa... tîpên ku tişteki ji hev dernaxin, tîpên ku diya xwe di fistanekî din de bibînin nas nakin... tîpên ku meriv di ber de bêşin, di ber de bişewutin, di ber de şerm bikin ne yek û ne dudu ne, mîrê min. Dema ku ez li ser van hemû tiştan dikevim raman û lê hûr dibim, a wusa... dilê min li hev dikeve û ez dixwazim verişim. Xwezila min bi wan deman, wan demên ku ez ji van tiştan dûr. Û hîn gelek tişt hene, mîrê min, gelek gotinên min hene ku ez ji te re bibêjim. Lê wek ku min got, ez naxwazim serê te jî pê bêşînim, mîrê min, ez naxwazim bêhna te pê deng bikim û... û doktor ji min re got bêhna xwe teng meke, got tu çawa rihet dikî wusa bike.

Diçe ji derekê radihêje perdeyeke reş, bi aliyekî pirtûkxana xwe ve dike, dixwaze bikêşe pêşiya tevayiya wê û di ber re jî bi pilepil dibêje:

– Ez ê jî êdî nekim ku tişteki binivîsînim, mîrê min. Bila diya min li min bibore. Min destê xwe ji şîrê diya xwe şûştiye.

* *Vasili Kiriliç Trdeyakovskî: (1703–1769) Dibêjin, niviskarekî ûris î bi navûdeng bûye, lê ev navûdengê wî ji bêkeriya wî hatiye. Pûşkin yek ji wan niviskaran e ku vî navê ha weke sembola bêkeriyê bi kar tîne. (W)*

Min dixwest... min pir dixwest ku ev gotinên min... wek ku hezretî Eyub dibêje:

”Xwezî anuha ev gotinên min bihatana nivisandin!

Xwezî di pirtûkekê de berhev bibûyana!

Bi pênuşeke hesinî, bi qurşûnê

Li zinaran bihatana kolanê ku her û her bimana.” Lê ez nikanim, mîrê min. Mîna ku tu jî êdî têderdixî, ez nikanim û nivisandin ji min nayê, ez ji te re sond dixwim ku êdî ez nikanim bixwînim jî. Ez ê nexwînim, dibêje, wê perda reş dikêşe berê pirtûkxana xwe, bi xemgînî û bi dengê bilindtir didomîne:

– Bila li min biborin, bila ew hemû niviskarên ku vekîşyan şikeftên bêhtengîn, şevên nivê şevan jiyan li xwe herimandin û jidil xwe sipartin hunerên xwe, ew niviskarên ku rûreşî ne kirin, ew niviskarên ku derew û bêbextî li lehengên xwe ne kirin, bi wan re jiyan, bi wan re êşyan, bi wan re giriyan, bi wan re ketin û mirin... a bila ew hemû maqûlên erbabên karê xwe li min biborin, dibêje, bi rewşeke jihevketî tê li pêş portrê mîr dîsa di sandaliya xwe de rûdine, bêtî ku veke wan name û rojnamên li ser masê dide aliyekî, serê xwe dike nava herdu lepên xwe, di ser çogên xwe de xwar dibe, diponije... û anuha li ba wî dîsa deng tuneye, dîsa ronahî tuneye, dîsa wext tuneye, dîsa Xwedê tuneye û dîsa دنیا li dora xwe çerx nabe.

Epîlog

Di wê gavê de, rasterast di wê gavê de ez çûm li pêş Dârînê Daryo, li pêş Darîn î lehengê vê çîrokê rûniştim û min gotê:

– Baş e, ez ê binivîsînim.

Bi mitûmatî li min mêze kir û got:

– Tu ê çi binivîsî?

Min got:

– Van gotinên te... ez ê van gotinên te binivîsînim û bikim pirtûk. Ez ê yeke welê binivîsînim ku bi hemû dewr û dewranan xweş be, herkes bi zimanê xwe î arizî şirove bike û li ba xwe rûmetekê bideyê.

Bi xemgînî, bi çavên tije av got:

– Tu ê çima binivîsî?

Min got:

– Te gotinên bavê xwe bi cî ne hanî, te daxwaza diya xwe bi cî ne hanî, lê ez ê vê êşa te bi lêv bikim.

Mîna ku ev behsa dê û bavê wî wan çavên wî biguvişîne av jê rijiya û got:

– Na, meke!

Min got:

– Çima na? Ma te ne got, xwezî anuha ev gotinên min bihata nivisandinê?

Bi girêkên tiliyên xwe çavên xwe zuwa kirin, li min mêze kir û got:

– Na, hezretî Eyub weha gotiye.

Min got:

– Te çima ev gotinên hezretî Eyub bi lêv kirin?

Hustuyê xwe xwar kir û got:

– Dilê min tenik bû û min jî ev gotinên wî bi lêv kirin.

Min got:

– Baş e, dilê min jî li van gotinên te rûnişt û ez dixwazim wan binivisînim.

Di dest de li min vegerand û got:

– Ku tu bi gotina dilê xwe bikî û binivisîni, tiştê ku ez ji te re bibêjim tune. Lê tenê tiştêkî... ji min nepirse û nebêje çima, lê ez tiştêkî tenê ji te daxwaz dikim.

Darîne Daryo, Darîn î lehengê vê çîrokê daxwaza xwe ji min re bi lêv kir. Li ser vê daxwaza wî li pêş mîr Celadet Alî Bedirxan û li hafa seydayê erd û asiman Ahmedê Xanî min jî soz dayê ku ez li dawîya vê çîrokê van gotinan jî binivisînim û bibêjim: "Ev çîroka ha divê bi zimanekî din neyê xwendinê, divê her û her bi zimanê xwe î malê bimîne."

Herweha nîvê êşa lehengê xwe min jê girt, nîvê titûna qelûna wî ya dawîn min kişand, nîvê hêsirên wî min ji kaniyên çavên xwe rijandin, li nîvê textê wî yê razanê min cî da xwe, wê şevê nîvê balîva wî min serê xwe da ser û em bi hev re ketin xewê.

Nakokî

Yekî ku xweng an jî birayê wî hebe, bi vê nakokiyê dizane. Ne xem e ku ev xweng an jî birayê ha jê mezin an jî piçûktir be. Ya girîng, di navberê de zêde sal tune bin. A wê çaxê, di demên zaroktiyê de nakokiyek ê di navîna wan de pêl bide. Tew ji bextreşî re ku ew xweng û birayê ha jî hemcînsêk bin, ev bê-yomiya ha ê xurtir bibe.

Ji rojan paşnîvroya rojêke payîza navîn e. Li ba me karên ku di vê demê de li gundan were kirin, hemû jî ji bo amadeyiyên zivistanê ne. Li hewşa me ya mezin, bavê min qoncekî gir da-ye ber xwe, ji kêşa êzingên me yên hewşê, hemêz bi hemêz tîne datîne ber vî qoncî û yek bi yek li ser hûr dike. Diya min jî beroşek şorbe daniye ser argûnê hewşê, anuha jî ji bo şorbê xerîkî sorkirina pîvaz û qelî ye. Herweha vatiniya kişandina wan êzingên ku bavê min hûr dike, li ser min û birayê min e.

Birayê min bi xwe neh salî ye û bi qasî salekê jî ji min piçûktir e. Ev rengdêra piçûktiyê ji bo wî dayîneke Xwedê, şûr û mertalekî parastinê ye. Vê yekê ez dû re têdigêhîjim. Çi bixwaze, çi bike û bibêje, divê ez bi ya wî bikim. Dema ku ez bi ya wî nekim, qêrîn û giriyekî wusa dike, ya sitar, meriv dibêje qeyê mar pê girtiye. Wê çaxê jî bavê min di hewara wî de tê, bêyî ku bizani be çi bûye û çi qewumiye, peyvan li ruyê min dixê, li min hêrs dibe û dibêje: “Tu mestûmezîni î!”

A di wê gavê de ez ji mestûmezîniya xwe şerm dikim, di hundurê xwe de ji xwe hêrs dibim ku çima ez ji birayê xwe

mezintir im, çima ez bi dû wî re ne hatime vê dunyayê. Di her demên weha de diya min dibîne ku ez çiqasî li ber xwe dikevim û ji xwe dêşim. Loma piştî bûyerên weha diya min tê, bê-yî ku nola bavê min li min tenê hêrs bibe, bi dilovanî destên xwe yên qertûşî di serê me herduyan re dide û dibê:

– Çima hûn bi hev nakin, ez bi qurbana we... qaşo hûn birayên hev in? Divê hûn ji hev hez bikin ku Xwedê jî ji we hez bike.

Ji min û birayê min, bavê min bêtir li wî xwedî derdikeve. Ne ku ez çavnebarê vê yekê me, na! Lê di her carên weha de, ji ber vê piştgiriya bavê xwe, ez dibînim bê birayê min çiqasî pozbilind, kaw û nerind dibe. Bi taybetî jî dema ku dibihîse bavê min bi navê Qumandar banî wî dike û dibêje: “Ka Qumandar li kuderê ye?”

Mîna ku bi rûmeta vê rengdêra ha bizani be, di her carên weha de birayê min jî bi serbilindiya Qumandarkî ber bi hemêza bavê min dibeze.

Ez û Qumandarê xwe î piçûk em wan êzingên hûrkirî ji hewşê dikişînin hêla hundur û li aliyekê xaniyê me î malê em dinijînin ser hev. Di kişandina êzingan de her gava ku em li hundur pêrgî hev tîn, ji bo ku ez bêşim çî ji destê wî Qumandarê min î piçûk tê, ew dike. Ji xwe ew êdî bike jî û neke jî, ez bi her tevgerê wî dêşim. Bi rêveçûna wî, peyivîna wî, listikên wî û tew carina bi giriyê wî jî. Dema ku digirî jî, bi min wusa tê ku ew dixwaze min biqahîrîne. Lê ji bo ku bavê min li min hêrs nebe û ji min re nebêje: “Ma tu piçûk î!” heta ku ji destê min jî tê, ez xwe ji van şeytaniyên birayê xwe î piçûk dûrdixim, pirî caran bi wî re nalîzim û napeyivim jî. Mîna ku anuha tew birayekî min î weha tune ye û bi wî re êzingan nakişînim. Mîna ku hebûna wî ya nuha tew bala min nakişîne û

herweha em bi awurên tûj di ber hev re derbas dibin.

Bêhna pîvaz û qelîyê ku diya min di rûn de sor kiriye, ne tenê li hewşa me, herweha heta hewşên cîranan jî belav bûye. Baş xuyaye ku ev bêhna ha li xweşa bavê min jî tê û loma her cara ku dasa tûj bera ser êzingên ter dide, fişil û perçên piçûk ji ber devê dasê dipengizin û li hawurdor belav dibin.

Bi tariya êvarê re diya min ji bo min û birayê min î piçûk şorbê dixê namkiyekê û datine ser sekûka hewşê ku hinekî sar bibe. Piştî deh deqeyekê jî bi kêfxweşiya karê ku me kiriye, bi min û birayê min dide zanîn ku em biçin ser sekûkê û beriya ku tarîtir bibe, em nanê xwe bixwînin. Ez û birayê xwe diçin, li ser sekûkê li ber xwarina xwe rûdinin, lê wekî du dijminan. Tariya êvara payîza navîn xwe dagirtiye ser erdê, lê meriv xwarina ber xwe jî hev derdixê.

– Diya min ev perçê ha ji bo min xistiye namkiyê.

Vî dengê ha ez ji nişka ve ji birayê xwe an jî wek ku bavê min dibêje, ji Qumandarê xwe dibihîsim û dibînim ku perçekî wekî nîvgoşt û nîvhestî di namkiyê de ye. Di wê gavê de dilê min dike gurpegurp. Ez dizanim ku ev perçê ha ê di navîna min û birayê min de bibe sedemê çî naxoşîyan. Di dilê xwe de ji diya xwe ya şêrîn hêrs dibim û dibêjim: “Diya min jî êdî fêrî xwiyekî nû bûye!” Ji ber ku ne xwiye diya min e ku perçên qelî tomarî bavêje şorbê. Tiştê ku ez dizanim, hertim çend cî qelî tîne, bi tiliyên xwe yên pîrozwer ji hev vediçire û wusa davêje ber şorbê. Navekî jî li vê şorba xwe dike û dibêje, Şorba Qelî. Lê anuha mîna ku diya min jî êdî bixwaze vê nakokiya di navîna min û birayê min de mezintir bike.

Ya rastî diya min dizane ku em zêde li hev nakin, lê bi mezîniya nakokiya me nizane û weke diyên hemû zarokan, ew jî guh nade vê pîrsa me. Loma pîrî caran weke anuha xwarina

min û birayê min di namkiyekê de dide ber me û tew vê carê perçekî goşt tenê jî xistiyê. De were safî bike! Bi kêmanî du perçe têxista namkiyê an jî ew perçê ha bi du ciyan bikira, dîsa dibû. Lewra ez dizanim ku ez ji bo perçekirinê jî li wî perçeyî binêrim, birayê min ê biqîre û êdî hûn jî dizanin bê ew ê çî bibe! Loma hîn di destpêkê de ez biryara xwe didim ku xwe têkilî wî perçê nîvgoşt û nîvhestî nekim.

Ez û birayê xwe rûniştine û em bédeng şorba xwe dixwin. Li wir li ser xwarinê ez bédeng im. Birayê min î piçûk carina qeşmeriyan dike:

– Diya min pir ji min hez dike, dibêje, kevçiyê xwe bi wî perçeyî dike, pê dilize ku ez jî tiştêkî bibêjim. Lê wek ku min got, hîn di destpêkê de min xwe ji xwarina wî perçeyî kiriye, min destê xwe jê şûstiyê û ez nayêm provakasyonê. Bêyî ku ez bi wî re bipeyivim an jî li wî binêrim, şorba xwe dixwim. Li gel ku ez rû nadime wî jî her ew qeşmeriyên xwe dike: Kevçiyê xwe li binê namkiyê dixîne, ji bo ku balkêştir be dike firefir, fena kalên bêdiran dike milçemilç û carina jî kevçiyê xwe bi wî perçê nîvgoşt û nîvhestî dike û dibê:

– Divê tu bizani bî ku ev goştê ha diya min ji bo min xistiyê şorbê!

Ez di hundurê xwe de dikelim, şeytan ji min re dibê: yekî li kursiya devê wî bixîne û hew! Lê ez naletê li çavê şeytên jî tînim û dengê xwe nakim. Ez baş dizanim ku mebesta birayê min î piçûk ne xwarina wî perçeyî ye, lê ew dixwaze ez bi wî re bipeyivim, an jî bêşim. Piştî çend kevçiyên bédeng, birayê min î piçûk dîsa kevçiyê xwe bi wî perçeyî dike û dibêje:

– Divê tu ji bîr nekî ku ev perçê goşt, yê min e!

Lê min bédengî kişandiyê serê xwe û ew jî her didomîne:

– Ev goştê ha, yê min e û ez ê bixwim.

Ez jî nizanim bê çawa bû, lê ew hemû êş û hêrsa ku ji piştî nîvro û heta nuha min di hundurê xwe de berhev kiriye, ji nişka ve ji devê min derdikeve û ez dibêjim:

– Tu dixwî bixwe, şeytan lawê şeytên!

Çawa ku zikê merivan ji xwarina nokan dinepexe û piştî barberdanê rihetiyekê digire ser meriv, bi gotina vê hevoka xwe re ez jî tişteki wusa hîs dikim. Lê tavalê li xwe divarqilim ku herdu peyvikên min yên dawîn ne baş in. Gumanek bi min re çêdibe û xwe bi xwe dibêjim: “Nebe nebe, ev firqûza anuha giliyê min bike.” Bi vê gumana min re birayê min î piçûk dike qêrîn û dibê:

– Bavo?...

Gwîne min divemire û dilê min dike gurpegurp. Dengê bavo jî bilind dibe û dibê:

– Çi ye, Qumandar?

Vê carê jî Qumandar di ber xwe de ji min re dibêje:

– Ez bibêjim?... kero welle ku ez bibêjim, bavo ê li te hêrs bibe!

Ew tirsî min hinekî dadikeve, bavo li pirsî xwe xwedî dernakeve û wusa xuyaye ku Qumandar jî bi qasî du sê hilman xwe ji bîra dike. Di vê fesalê de ez zûzûka ji ber namkiyê radibim, tev wî perçê nîvgoşt û nîvhestî ez namkiya şorbê ji birayê xwe î piçûk re dihêlim û xwe bi şûn de vedikişînim.

Heta ku bavê min destê xwe dişo û ew jî tê li ser sekûkê rûdine, ev birayê min firqûziyan dike. Piştî ku ez dibînim bavê min tê, êdî ez yekser bédeng im. Di vê gavê de jî di dilê xwe de banî Xwedê dikim û gelekî dixwazim ku birayê min dîsa hinek nerindiyan bike. Nerindiyan bike ku bavê min bi xwe jî bibîne bê ew çî firqûzek e. Lê ji şeytanî re maqûliyeke wusa bi birayê min î piçûk digire ku tew nepirsîn! De qeyê firqûzên

herî firqûz jî di jiyana xwe de carekê maqûliyekê dikin! Bi gotineke din, bi awakî ku piçûkiya xwe bizani be, bi milçemilçeke zarokane nanê xwe dixwe. Ev yeka ha nayê wê manê ku birayê min î piçûk ji bavê min ditirse, na. Heta nuha jî min ne dîtiye ku ew ji bavê min tirsiyaye. Ji xwe min ne dîtiye bavê min jî li wî xistiye, an bi awakî ku ew bitirse lê hêrs bûye.

Di vê navberê de diya min ji bo bavê min jî namkiyeke şorbe tîne û li ber datîne. Bavê min weke hertim dîsa bi bextiyarî li birayê min î piçûk dinêre, ji serbilindî lêvên wî dilerizin, serê xwe ber bi diya min bilind dike û jê re dibê:

– Qumandarê min alifxweş e.

Qumandarê alifxweş jî vê gotina bavê min kêfxweş dibe, di bin çavan re li bavê min dinêre, mîna ku bixwaze gotina wî rast bipeyitîne, bi destê xwe radihêje wî perçê nîvgoşt û nîvhestî, berwar ber bi devê xwe î piçûk dibe û gez dike. Bi gezkirinê re qêrînek bi birayê min dikeve, bi hêrs û girî wî perçê ha ji devê xwe derdixe û ber bi pêş davêje. Ew perçê nîvgoşt û nîvhestî, bi gotineke din, ew perçê ku êdî xwendevan jî pê dizane, li hundurê namkiya ber bavê min dikeve. Şorba ku ji namkiyê dipijiqe serçavê bavê min, ew girî û qêrîna ku ji nişka ve bi birayê min î piçûk dikeve, bavê min dîn dike. Na, dîn nake, lê bi hêrsa dînekî radibe û xwe dikêşe birayê min î piçûk.

Heta nuha jî min ne dîtiye ku hêrs li bavê min wusa mezin bûye. Gerçî du sê caran diya min weke kevoka aştiyê di navîna bav û birayê min î piçûk de xuya dibe, lê bêkês e. Ez êdî baş têdigêhîjim ku di rewşên hêrsbûyînên weha de ne tenê Qumandar, Generalên herî mezin jî nikanin xwe ji destê bavê min bifilitînin. Dest û devê bavê min nahewe û her dibêje:

– Ev çi çêlûtî ye, kûçik lawê kûçikan!... kero welle ez ê serê te bipelixînim!

Birayê min li ber şîlpîna silên bavê min wekî cêwrekî kûçikan dike kûzekûz. Dilovaniya diya min pê digire û dîsa xwe davêje ser birayê min î piçûk, li ber bavê min digere:

– Xwedê dihewînî, de bes e, dibêje û di ber re jî dike ku birayê min bihewîne:

– Çi bû, ez bi qurban? Ew çi bû te havêt?

Birayê min bi kûzekûzeke dilşewat dixwaze tiştina bi diya min bide zanîn, lê hîskehîska wî rê nade gotinên wî û nîvçe dimînin.

– Ew... perçe... ne... goşt... êzing...

Diya min bi bal û şikebarî li namkiya bavê min dinêre û fişilekî ber devê dasî tê de dibîne.

Ez tavilê têdigêhîjim ku ew perçe ha, ne perçekî nîvgoşt û nîvhestî bû, diya min ew ji bo birayê min î piçûk ne kiri bû namkiyê. Beriya ku em li ber namkiya xwe rûnin, fişilek êzing ji ber devê dasa bavê min pengiziye û hatiye ketiye namkiyê. Piştî ku bûyer tê famkirin, diya min bi dilovanî destê xwe di serê birayê min re dide û dibê:

– Raweste, ji lawê xwe re ne tenê perçeyekî, ez namkiyek ti-je qelî bînim! Ava reş di çavên min de were, çima min ji lawê xwe re du perçe qelîyê tomarî navêt ber şorbê!

Xwedê dizane dilê bavê min jî ji van gotinên diya min nerm dibe û tişteki weke poşmaniyê xwe lê dide der. Loma berê xwe bi birayê min î piçûk de dike û dibê:

– Qumandarê min baqil e, mêr e, lê... ev fişilê êzing serê xwe bixwe!

Bavê min wî perçe êzing ji nav şorba ber xwe derdixe, piçekî bilind dike ku em giştik lê binêrin, dû re bi aliyekî de davêje, herdu destên xwe vedigire û bi bergerîn banî birayê min dike:

– Were, Qumandarê min, were! Were hemêza bavê xwe!

Lê Qumandarê bavê min naçe. Mîna qumandarekî ku ji apoletên xwe bibe, ew di hemêza diya min de bi awurên bêhêvî û vala li hemêza bavê min dinêre.

Xocê Xizir

Bi kuxikeke bêyom re Fariz ji xew şiyar dibe. Di bédengiya şeva nivê şevê de li paş pišta kewaniya xwe, destên xwe dide ber eniya xwe û heta navê di bènê lihêfê de rûniştiye, diponije. Ji bêyomî an jî ji firqûzî be jî, ev kuxikên wusa bêwext carina hişk û dirêj dajon. Uhu!.. Uhu uhu!... Uhu uhu uhu!... Herweha kewaniya li paş pišta wî bi narihetî şiyar dibe û bi dengêkî serxew dibêje:

– De biçê qultek av vexwe, gidî!

Fariz hêdika radibe, bi wê kuxîna gaveke berê ber bi aşxanê diçe, ji derekê radihêje piyalekê, dibe şirîna avê, dadigire û vedixwe. Di danîna piyalê de ji şeytanî re piyal ji dest dişemite, dikeve erdê û bi dengêkî kambax dişikê. Bi awakî wusa dişikê ku hûr li ser hûrêkî namîne. Fariz xwe bi xwe dike pilepil: “Xêr e inşallah!” dibêje, ber bi sinikê diçe û tîne vê carê bi xuştexuşt wan deran paqij dike.

Li hêla din kewanî jî ji xewa xwe bûye û anuha bi uf û ofn xwe di binê lihêfê de diqepijîne. Piştî van hemû bêyomiyên îşevîn, Fariz tê, kujê lihêfê radike, nola berê dîsa heta navê xwe dixê binî û di nava nivînan de rûdine. Kewaniya ku xew lê reviyaye, di wê nîvtariyê de berê xwe bi Fariz de dike û dibêje:

– Çi bû, te piyal şikand, ne wusa? Mîna ku cin bi te ve xuya bibe, tu dîsa vê şeva nivî şevê rabûyî... Çi bûye bi te, gidî!

– Xocê Xizir bi min ve xuya bû, xatûn. Ne cin!...

Xatûn bi qerf dibê:

– Hi! Xocê Xizir... Xocê Xizir piyalan bi merivan nade şikandinê!

– Ew tiştêkî din e... Ew jî xêr e. Diya min digot: Dema şûşe bişikê, ronahî ye.

– Erê, lê... ronahiya helbestvaniya te ya tariya şevê ye!

Li ser van gotinên kewaniya xwe Fariz hinekî bi enirîn dibêje:

– Serê wê mîna serê mirîşkê ye! Çi jî helbestvaniyê fam dike? Rabûye bi helbestvaniya min jî tinazên xwe dike!...

Mîna ku jina wî nikani be guhdariya van gotinên wî bike, serê xwe yê weke serê mirîşkê bi hêla din de dike û bi pilepil dibêje:

– Xwedêyo, nuha helbestên wî jî helbest bûya!... Di ser de jî radibe helbest, rûdine helbest, radikeve helbest... Ez gêj bûm êdî! Ji bilî mijara helbestê nema bi te re tê peyivîn. Bes e gidî!...

Fariz dest davêje bişkova lampa paş serê xwe, vêdixê û mîna ku nû serwextî tiştêkî bibe, bi awakî heyfane dibê:

– Min nizanî bû ku tu ê wusa zû jî helbestan têr bibî... Ku hemû xwendevanên min jî weke te jî helbestên min têr bin, ez ê jî pê nûsa xwe bişikînim û êdî nenivisînim. Lê, na! Ez dizanînim ku tiştêkî wusa tune. Tenê... ev demek e ku te rika xwe li helbestvaniya min û hunera helbestê girêdaye û hew.

– Ne tenê ez... bi navê Xwedê hemû kes di vê baweriyê de ne û dibêjin: Fariz ji bilî helbest û helbestvaniyê êdî nizane bi-peyive. Ji bilî helbestê, meriv jê re çêlî çî jî bike, ew tew guhdarî nake. Ji jiyana rojane, ji danûsitandinên sosyal bêpar bûye.

– Ma ka anuha min ji te re peyva helbestê bi lêv kir? Dîsa te

rabû ev mijara li dar xist. Û bawer bike, ez bi navê hemû tiştên pîrozwer sond dixwim ku ez ê ji vir û weha li ber te an jî ji te re qala helbest û tiştên weha nekim. Ha!... beriya ku ez ji bîr bikim... divê tu bizani bî ew hemû kesên ku di paş min de van gotinan jî dikin, qeşmer û xêrnexwaz in! A anuha em werin ser mijara xwe. Min ji te re got ku Îşev Xocê Xizir bi min ve xuya bû...

Mîna ku tişteke biniquite dilê kewaniyê, dîsa berê xwe bi Fariz de dike û dibê:

– Ma tu rast dibêjî?

– Ez rast dibêjim, lê. Min di xewna xwe de dît.

– Xewna te bi xêr be, ca bibêje te çi dît. Hêvîdar im ew jî ne li ser helbestê be.

– Na, rasterast ne li ser helbestê ye, lê xewneke helbestane ye! Û jî anuha ve jî pêşiyê li min nebire. Raweste, heta dawiyê guhdarî bike û dû re gotinên xwe bibêje. Em werin ser xewna min. Belê, rasterast Xocê Xizir bû. Erê wî bi devê xwe ji min re ne got, lê ez dizanim ku ew Xocê Xizir bû. Tu guhdarî bike bê çawa bû: Weke du sal beriya nuha, ez li pala çiyayê me î jorîn bûm. Ev ji kengî ve ye ku min xewna wan deveran ne dîtîye. Şiv di dest min de, ez li ber pêz bûm. Ji nişka ve (Dapîra min jî digot, batiniyên baş û Xocê Xizir ji nişka ve bi merivan ve xuya dibin) merivekî bi bejneke dirêj û paltoyekî sipî, (Ji van paltoyên ku xwendevan li xwe dikin...)

Destê kewaniyê ber bi zikê xênî li ba dibe û dibê:

– Anuha tu dev ji şirovekirina xewna xwe berde. Dirêj û şêrîn jî neke!... Te çi dîtîye, bibêje û hew!

– Erê, erê... ez dizanim ku hinekî helbestane dibe, lê... Lê ez dixwazim ku tu baş têbigêhîjî. Belê, em li kuderê ma bûn?... bi bejneke dirêj û paltoyekî sipî jî hêla rastê ve bi min ve xu-

ya bû. (Diya min digot, tiştên ji hêla piyê rastê ve, hertim bi xêr in.)

Destê kewaniyê dîsa li ba dibe û:

– Ev ne rast e, dibêje, lewra kevirek jî dikane ji hêla rastê ve li serê merivan bikeve û bibe sedemê mirina meriv.

– Min got, ji bona Xwedê peyva min nebire û tu jî carekê bi qedirê Xwedê bike. Ma kevir ê bibare!

– Baş e, bidomîne!

– Belê... bi min ve xuya bû, hêdî hêdî ber bi min hat, silava Xwedê li min hilda û... (Wusa diniquete dilê min ku ev silava Xwedê ne tiştêkî vala ye, Zerîxan) navê min, navê dê û bavê min, eşîra min û bi kurtî mêrik hertişt ji min pirsî. Dû re ji min pirsî ka xwendin û nivisandina min heye an ne. Min jî pê da zanîn ku ez ne xwediyê hîngiriya dibistanên bilind im, lê ez hinekî bi nivisandinê dizanim. Min xwest ez wî serwext bikim ku ez bi qasî nivisandina helbestan dizanim, Zerîxan. Ew meleyê ku min li cem ders girti bû, min navê wî jî jê re got. Lê diyar bû ku wî mele' nas ne dikir. Ji xwe ne pêwîst e ku Xocê Xizir herkesî nas jî bike. Loma piçekî xwîdan da û mîna ku hinekî jî şerm bike. De qeyê Xocê Xizir jî xwîdanê didin û şerm dikin. Lê ev hemû aliyên xewna min çîrok e, Zerîxan. Em werin ser gotinên wî yên girîng. Ya rastî, tenê ji bo min girîng in. Ma tu dizanî bê çi digot? Destê xwe... dibêjin ku destên Xocê Xizir nerm fena pembo ne, lê bila di navîna me de be, Zerîxan, destê viya hişk mîna destê min û te bû. Belê, destê xwe da ser milê min û...

Li vir kenekî bêwext bi Zerîxanê digire û bi kenê xwe re dibê:

– Ca bisekine, ez ji te re bibêjim bê ew hişkiya çi...

Fariz bi lez destê xwe ber bi devê Zerîxanê dirêj dike û dibê:

– Ji bona Xwedê tu heta dawiyê guhdarî bike! Tu şirova xwe dû re ji min re bibêje.

– Baş e, bibore... bidomîne. Ha, ha, ha!...

– Belê, ... destê xwe da ser milê min û got:

“– Te çi ji vê jiyane divê?” Bi vê gotina wî re gotinên xaltiya min ya rihmetî ketin bîra min. Digot: “Di rewşên weha de divê meriv tew nesequine û tavilê daxwaza dilê xwe bi lêv bike.” Lê ev daxwaza dilê min bi qasî du sê hilman wext girt. Ez di navîna du daxwazan de asê bûm, Zerîxan. Ya rastî dilekî min ji bo axiret û îmanê, dilekî min jî ji bo navûdengê niviskariyê pêl da. Tu ê anuha bibêjî viya dîsa dest bi helbestvaniyê kir, lê ji bona Xwedê heta dawiyê guhdarî bike û bihêle ku di vê xewna xwe de min çi û çawa dîtiye, ez yek bi yek hemûyî bibêjim. Meriv, çi aferîdekî çavnebar e, Zerîxan! Ez nizanîm tu bawer dikî an ne, lê di xewnê de jî min bi wî ruhê pîrozwer da zanîn ku ez dixwazim ji xwe re helbestan lêkim. Mîna ku ew ruhê pîrozwer jî bixwaze ez vî karê ha bikim, li vir pişirîneke şêrîn li ruyê wî belav bû û dû re hinekî fikirî. Ez ji te re tiştêkî bibêjim, Zerîxan, rî û simbêla wî tune bû. Lê ji bo serwextiya wî, min rabû çêlî hunermendiyê, çêlî xweşikbûyîna helbestê... bi kurtebirî min jê re çêlî hemû pêjnên dilê xwe kir û pê da zanîne ku ez sermestê hemû tiştên helbestane me. Piştî van gotinên xwe, min kir ku ez helbesteke xwe ya kurt jî jê re bixwînim. Lê dengê min dernediket, Zerîxan. Wî rabû ji bêrîka paltoyê xwe î sipî hêkek derxist, aliyekî hêkê qul kir, sipîçika wê rijand, di wî ciyê qulkirî re tifi hundurê wê kir, bi destê xwe dirêjî devê min kir û got:

“– Vexwe!” Pêşiyê dilê min ne bijiyayê. Min nizanî bû şêla Xocê Xizir wusa ye, Zerîxan. Lê çer ku destê wî yê nerm... A vê carê jî destê wî bû weke destê Xocê Xizirê rastkîno, ango

nerm bû, nermekî wusa xweşik û wusa helbestane bû ku!...

Ew kenê ku bi gavekê berê bi Zerîxanê girti bû, anuha dîsa xwe lê dide der û dikene. Lê li ser lavakirina Fariz, ew peyva wî nabire. Loma Fariz jî her xewna xwe didomîne:

– Belê, çer ku destê wî yê nerm bi lêvên min bû, min çavên xwe girt û ew hêka vexwar. Bi vexwarina min re vegeyriya ser min û got:

“– De anuha helbesta xwe bixwîne.” Min xwend. Min xwend, lê bawer bike heta nuha jî deng û qêrîneke weha xweş bi min ne ketiye, Zerîxan. Xwedêyo, min weke mewlûdeke pîrozwer dixwend û vî dengê min li pala çiyayên hember olan dida. Ji min wetrê hemû merivên dunyayê guhdariya min dikirin. Û viya jî ez bi vî awayî şirove dikim ku helbestvanekî mezin ê ji min derkeve, Zerîxan. Ne tenê ez, wî bi xwe jî... Xocê Xizir bi xwe jî bi min da zanîn ku ez ê bibim helbestvanekî mezin. Di wê xewna xwe de (Ez î ku ne ewqas nefspiçûk im) min rabû nefspiçûkî kir û jê re got:

“– Seyda, ez ne li pey navekî mezin im û...” Lê wî peyva min birî û got:

“– Ma çiyê te ji niviskarên mezin kêmtir e! Tu ê jî bikani bî weke hemû helbestvanên mezin binivisînî. Û tew ji anuha ve jî ez dirûvên niviskarên mezin di te de dibînim.” Dû re bi min da zanîn ku pozê min jî li pozê Pablo Neruda çûye. Lê min ciwamêrekî bi vî navî ne dîtiye, tenê min bihîstiye û hew, Zerîxan. Gelek wersirên nivisandinê jî ji min re got. Serqisê, bi min da zanîn ku ez di helbestên xwe de ji xwîn û kuştinê ne-tirsim. Bila hertim bêhna barût, xwîn û kuştinê ji helbestên min were. Weke nokan, bomban bi kar binim, agir bera ordiyên mezin bidim, çavên generalan bi kevçiyên derînim... Ji xwe stîla min jî van tiştan xweş dihewîne, Zerîxan. Lê tu zanî

çi, Zerîxan? Dû re devê xwe ber bi guhê min dirêj kir û tiştêkî bi dizî jî ji min re got: Got:

“– Bila di navîna me de be, (Ya rastî, li vir gumanek bi min re çêbû, lewra heyf e ku zatekî wusa pîrozwer têkeve rewşa fîsekiya merivên îroyîn) xwendevanên anuha ji tiştên weha hez dikin û di roja îroyîn de juriyên xelatên edebiyatê jî li gor van tiştan xelatên xwe belav dikin.” Ji min re çêlî nexşên rewşenbîriyê jî kir. Digot:

“– Dema tu di civatekê de rûdinî, hertim destekî xwe bide binê argûşa xwe, bi taybetî jî dema ku wêneyên te têne kişandin, tiliya xwe ya eşhedê bide ser gupa xwe, çavên xwe hûr û piçûk bike ku rengê helbestvanekî giran û mezin bi te bikeve...” Xocê Xizir wekîdin jî gelek tiştên helbestane gotin lê anuha nayên bîra min.

Piştî van gotinên xwe Fariz berê xwe bi kewaniya xwe de dike û dibe:

– De ka icar tu şirove bike, şirove bike bê ev xewna min nîşana çi ye?

Bêyî ku birame kewaniya wî bi zarekî tinazane dibêje:

– Şirova xewna te ew e ku... wek ku ez hertim dibêjim, tu bi xem û xeyalên helbestvanîyê radikevî. Bi gotineke din, dibêjin ku mirîşik di xewna xwe de qût dibîne. Ew hişk û nermiya destê Xocê te î Xizir jî... ma tu dizanî bê te di xewê de çi dikir? Ha, ha, ha!... te xwe li min dipeland... Ha, ha, ha!...

Fariz bi enirîn û bi dengêkî bêhêvî di ber xwe de dike pilepil:

– Ez jê re qala çi dikim, ew diçe bi çi awayî şirove dike!

Bi qasî çend hilman ode bêdeng dimîne.

Mîna ku giraniya xeweke herimî xwe li ser piştê çavên kewaniyê giran kiri be, xwe dizivirîne ser hêla din, berê xwe bi

aliyê din de dike û bi dengê serxewî dibêje:

– Dengê xwe bibire, ez hinekî rakevim...

Bi van gotinên kewaniyê re nola ku tiştêkî din hati be bîra Fariz, zûzûka weha dibêje:

– Ha!... hindik ma bû ku min ji bîr bikira. Wî zatî ji min re tiştêkî weha jî got: Ji min re got:

“– Tiştê xwe yên kevin navêje.” Min weke şekal û gore fam kir, Zerîxan. Ez wusa tégêhîştim ku rojek ê were, rûmetên van hemû tiştên bêrûmet ê hebin. Ew ê berhev bikin û di muzeyan de, di paş caman de daynin. Ez bawer im wê çaxê ew ê nivîseke weha jî di bînî de binivîsinin û bibêjin: “Şekal û gorên helbestvanê mezin û hêja, Farizê Besê.”

Kewanî di xewxilmajîyeke giran de bédeng e. Helbestvanê mezin û hêja Farizê Besê jî xwe di ber kewaniya xwe re dirêj dike û heta ser defa sîngê xwe lihêfê dikêşe ser xwe. Lê ji bandora vê xewna xwe ya îşevîn zû bi zû nafilite. Heta demeke dirêj jî çavên wî her li binê zîkê xênî zîq dimîne û hertişt, hertiştên ku ew dibîne û nabîne, di wê gavê de jê re bi awakî helbestane dixuyin.

Monsieur et Madame N.

Di şevşahiyeke welatîyên me de li restauranteke bajarê X'ê ez jî li ber maseyekê hevaltîya şûşa xwe dikim. Ji bilî min bêyî jin û malî kesek tune, ku hebin, Xwedê dizane wan jî li kêleka xwedîmalan cî dane xwe, bi kêmanî diya xwe an jî nasên xwe yên biyanî bi xwe re hanîne vê şeva pîrozwer.

Her cara ku ez piyala şeraba xwe ber bi devê xwe radikim, çavên min jî pê re bilind dibin û ez dibînim. Dibînim ku beşdarên vê şevê çiqasî bextiyar in. Bextiyariya wan jî tevgerên wan, ji xwarin û vexwarina wan diyar e. Lê dîsa jî ku yek rabe û jî hemû mêvanên vê restaurantê bipirse: “Ka bextiyartirîn kesê vê şevşahiyê kî ye? bêguman dostekî min î kevin ê rabe û bibêje: “Ez im!”

Bi qasî sê masan ji min dûr li kêleka dîwêr li dor maseyeke gilover du mêr û du xatûn rûniştine. A ji wan mêran yek, ev dostê min î kevin û bextiyar e. Paşîya dostê min bi min de ye û ew min nabîne. Herçiqas jî zû ve me hevdu ne dîtî be jî, min dil nîne ku ez di vê gavê de biçim û bibim xwedîparê bextiyariya wî. Bi bextiyarî piyala xwe bilind dike û bi hevalbendên dora xwe re dinoşîne. Di her carên vê noşandinê de dostê min bi paş de ditewe û jora serê wî dibiriqe. Dora serê wî bi pirç û jora wî rût e. Bi gotineke din ku hinek fantazyên meriv hebe û biçê li paş vî dostê min bisekine, ji jor der lê binêre, meriv ê bibêje: “Xwedê bi zanatî Û'yeke bêkumik bi jora serê wî ve zeliqandiye.”

Bi qasî saet û nîvekê wext dibuhure, hemû mase hêdi hêdi ji giraniya xwarin, kevçî û çetelan sivik dibin û şûşe jî li ber valabûnê ne. Ez dibînim ev dostê min çawa ji ber masa xwe radibe, ber bi xatûna pêş xwe ditewe, tiştina jê re dibeje, ji bo yên kêleka xwe jî silaveke destûrane dide û ji wir ber bi hêla min tê. Li hêla min, bi gotineke din, masa min li kêleka barrê ye û rîya tuwaletê jî di ber min re diçe. Dostê min bi dijwarî dilive, carina li paş xwe dizivire, dilikume û tê. Bi vê hatina xwe re çer ku çav li min dikeve, herdu destên xwe ber bi min radike, kujên çakêtê wî bi herdu aliyan de ba digirin û dibê:

– Wey, wey, wey!... De ji xwe re lê binêrin... ez kê dibînim, ji kengî ve ye, ezbenî!...

Li ser lîngan ez destê wî dişidînim û dibêim:

– Bi rastî jî ji zû ve ye... lê ez dinêrim ku tu îşev xweş û kêfxweş î, bextiyariya te bêpîvan e, dostê min.

– Ma kêf û xweşî... ma bextiyarî jî gotin e, ezbenî! Ez dikanim bibêjim ku ewk e... di roja îroyîn de ji min bextiyartir dîsa ez im. Tu ê bibêjî çawa?... Tê bîra min, ji bo ku ez formeke munasib bidime xwe, bi saetan min ewk dikir... min bi neynikan re pevdiçinî. Bi taybetî jî min xwe ji merivên xwedîjin û malî vedikişand ku vê rewşa min nebînin. Bi kurtî ez di ewkekê de bûm... ez di rezîliyekê de bûm. Lê... şikir ji Xwedê re piştî vê zewacê êdî neynikên herî mezin jî... belê, ew jî bala min nakişînin û serê min ewk e... serê min bilind e.

Bi van gotinên xwe re dostê min serê xwe jî bilind dike, lê ez xwe li nezaniyê datînim û weha dibêjim:

– Ca lê binêre, ca lê binêre!... Xuyaye te jin haniye jî.

– Belê, ezbenî, belê... min jin haniye... binêre...

Dostê min dîsa li paş xwe dizivire, di ser wan sê masan re destê xwe bilind dike û mîna zarokên filistîniyan du tiliyên

xwe dike mîna heçî. Lê mebesta dostê min ne gotina serketinê ye. Lewra ew wan tiliyên xwe dû re hêdî hêdî dadixê, ber bi simbêla xwe ya gir dibe û Xwedê dizane bi viya jî dixwaze maçekê bistîne an jî bişîne û didomîne:

– Binêre... a çavreşa min li wir e!...

Li wir du çavên reş bi awurên tîrş ber bi me dinêrin û dostê min çêlî başiyên zewacê dike û ji min re dibêje:

– Bizewuce... Ji zewacê xweştir dîsa zewac e. Bi taybetî jî di şev û şahiyên weha de pêwîstiya meriv bi ewkekê heye... bi jinekê heye. Ez dizanim bê anuha rûniştina li ber vê masa hişk çiqasî bi te ewk e... bi te dijwar e! De ka tu li xwe mikûr were û ji min re bibêje... ma tu nabêjî: “Ax!... anuha min jî kevnênek hebûya!” Belê, belê... tu wusa dibêjî û ya rastirîn jî ew e! Binêre... bi serê xwe û te sond dixwim ku... ji xêra vê hurmeta ha ye ku îro ez jî beşdarî şevşahiyeke weha me. An ne... bawer bike anuha şûşa min di dest min de û Xwedê dizane bê di vî salê xwe î buhurî de jî ez di binê kîjan dîwarî de rûniştî bûm.

Ez sandaliya li kêleka xwe keremî dostê xwe dikim û dibêjim:

– Ca kerem bike, xuyaye tu pir ji xatûna xwe hez dikî.

Di rûniştina xwe de dostê min destê xwe jî ber bi erdê daw-dişîne û dibê:

– Ma hezkirin jî gotin e, ezbenî!... Ku ez pêxember bûyama min ê di hedîsên xwe de bigota ewk e... min ê bigota: “Buhuşta rastkîno di binê lingên jina meriv de ye.” Ku ez serokê parlamentoyê bûyama, min ê bikira ku hemû parlementerên mêr bi serê jinên xwe tenê sonda welêt bixwarana. Ji ber ku serê jina meriv ewk e... serekî wusa pîrozwer e ku têra hertiştî dike. Belê, li vê dunyayê tiştekî ku ez jê hez bikim, ew jî xatûna min

e. Mîna ruhê xwe, mîna roniya çavê xwe ez ewk dikim... ez ji wê hez dikim. Ji bo min ew ne tenê jin e. Na, ew hertiştê min e... çavê min e, ruhê min e, guhê min e, hiş û aqilê min e...

Ji bo ku dostê min wê xatûna xwe neke hemû deverên laşê xwe, ez peyva wî dibirim û dibêim:

– Jin çawa dibe hiş û aqilê meriv ez tēnagêhîjim.

Dostê min xwe li ser sandaliya kêleka min berhev dike û dibêje:

– Haa!... tu ê bibêjî çawa? Guhdarî bike. Sê çar rojan vî deriyê eywana me her ewk dikir... dikire çireçir. Çir, çir, çir... dengêkî naxoş bû lê hişê min di ber de ne diçû. A dîsa ev ruhika min rabû û ewk kir... ji min re got:

“– Rabe rûn tēbide!” Te got, erê? Nimûneyeke piçûk e lê dîsa jî ewk e... ca bifikire meriv xwediyê jineke, xweşik, kubar, zana, jîr û mērane be!

Bi tevgereke nezane:

– Jin jin e, dibêjim, de îcar te ev mērane ji kuderê derxist, ez tēnagêhîjim.

– Min ji derekê dernexistiye, ezbenî... di vê mesela jinan de jî tiştêk nakeve serê te ku! Mērane dibêjim, ewk e... bi rastî jî jineke mērane ye. Ev mēraniya wê, min bi çavên xwe jî dîtîye. Wê rojê li ser mijara jin û mēran em bi yekî re ketin galegalê. Ez nizanim bê çawa bû, lê ewk bû... min hew carekê dît ku xatûna min bi hêrs jê re got:

“– De siktir be, ûlan!” û tiliya xwe jî li mērik bilind kir. Bi serê min û te mērikê reben tew newêrî bû dengê xwe jî bikirra. Te got, erê? Tenê bi awakî nermokî zivirî ser xatûna min û gotê:

“– Tu nizanî peyvên xwe bikî!” Lê tu were ji min bipirse ka ew dizane ewk bike... peyvên xwe bike an ne. Belê, dizane û

pir jî dizane. Ji xwe li ser vê zanebûna wê îlham hate min ku ez jî li ser mijara jinan ewk bikim... ez dest bi nivisandinê bikim. Di nivisa xwe ya pêşîn de dibêjim: "Gotina ku dibêje: şêr şêr e çi jin e çi mêr e, pir û pir rast e. Çewtiya vê gotinê tune ye û loma divê mêr jî bi mêraniya xwe bizani bin û feraqan bişon." Ca bibêje ezbenî, ji niviseke weha re wek mêrekî tu çi dibêji?

Li vir ez têdigêhîjim ku vî dostê min piştî zewaca xwe dest bi nivisandinê jî kiriye û di ber xwe de:

– Rast e, dibêjim, ez bi xwe jî feraqan dişom.

– Erê, erê... lê ev nivisa min ewk e... ne ji bo yekî wekî te ye. Ev rasterast ji bo wan serhişkên zewucî ye. Min nivisiye ku ew jî li malên xwe feraqan bişon. Te got çi?

Ez dîsa di şeyê dostê xwe de lêdixim û bi zarekî nermokî dibêjim:

– Rast e, divê ew jî bişon.

– Ma tu bawer dikî ku piştî vê nivisa ha ew serhişkên me jî feraqan bişon?

Nizanim çima, lê di wê gavê de li hemberî vî dostê xwe ez li mêraniyê xwedî dernakevim, ez serê xwe nerm dikim, dilê xwe nerm dikim, zimanê xwe nerm dikim û dibêjim:

– Nizanim ku... ku ez bim... ku niviseke weha li ser min were nivisandin, ne tenê feraqên mala xwe, ez ê rasterast biçim û feraqên cîranan jî bişom.

Bi van gotinên min re nexşên serketin û serbilindiyekê li ruyê dostê min diyar dibin û dibêje:

– Hêvîdar im ew jî ewk bikin... ew jî mîna te bifikirin. De ka tu were ez te bi xatûna xwe bidime naskirinê.

Dostê min dest davêje şûşa min û li pêşiya min ber bi masa xatûna xwe dimeşe. Li ser kêlekan, ber bi pêş û paş wusa di-

tewe ku meriv dibêje qeyê hemû jî ji ber giraniya wê şûşa di dest de ye. Ez di dilê xwe de: Şeraba îşevîn û bextiyariyê li serê dostê min xistiye, dibêjim û dibînim bê dostê min çawa bi dijwarî xwe digêhîne ber wê masa gilover. Li wir li pêş masê bêyî daxwaza xwe du sê caran li vî aliyî û wî aliyî ditewe, destê xwe î vala ber bi xatûna xwe dirêj dike, dû re vedigere ser min û dibêje:

– Ev hurmeta ha ruhika min e, çavreşa min e... ev ciwamêr û ciwanika din jî cîranên me ne. Ji malmezînan fransî ne. Dema ez û vê xatûna xwe... em ji gerê an jî ji bajêr tên, di pencerê re ewk dikin... di pencerê re silavê li me dikin û dibêjin: monsieur et madame N. arrivent.

A di wê gavê de ji devereke masên hawurdor bi dengêkî firqûzane re şûşeyek jî bilind dibe û dibêje:

– Noş, kekê N... noş!

Kekê N. şûşa di destê xwe de, bi gotineke rastirîn, şûşa min ber bi jor radike, devê wê dixê devê xwe, bilind dike û tavilê ji devê xwe derdixe. Bi bayekî bêwext re, tev kuxikeke nîvçe qumeke şeraba sor jî ji devê dostê min direve der û pijî ser wî, pijî ser aliyekî wê masa gilover dibe.

Ev rewşa dostê min ji ber wan çavên reş nafilite û ez dibînim bê bi awurekî çawa dostê min dadiwerivîne. Lê ez dibînim ku di rewşeke weha de awurên herî tûj jî bala dostê min nakêşîne. Û tew şûşa di destê xwe de jî danayne. Bi destê xwe î vala perçek destmala kaxezîn ji bêrika çakêtê xwe derdixe, pêşiyê di dev û pozê xwe re dide û dû re jî serê wê masa gilover paqij dike.

Heta ku dostê min, serê masê paqij dike û min jî bi wan di-de naskirinê, ew çavên reş hîn jî bi wan awurtûjîyan in. Bi enirîn li dostê min diqire û dibê:

– Te çi ew şûşa ha weke boça kerê xistiye destê xwe, ma tu şerm nakî? Te em rezîl kirin!

Ji bo ku xatûn ji ber van tevgerên dostê min zêde rezîl nebe, ez jî dikevime navînê û dibêm:

– Xem nake, xatûnxan, ji xwe şevên weha ji bo vexwarinê ne. Ku meriv vexwin jî...

– Ku meriv vexwin jî... ne pêwîst e ku meriv bi xwe de birîn û xwe bihetikînin! Ev çend wext e ku ez pêde ketime ku xwe biguherîne. Lê ez mêze dikim ji bo yên wekî we û wî xem nake.

Ji van gotinên xatûnê ez di ciyê xwe de sipûsar dibim. Nizanim ku ez ê wekîdin çi bibêjim. Lê dostê min van gotinên xatûna xwe li xwe nagire. Bi rengêkî alîcenabane serî her hevokeke wê, mîna ku bibêje: ez bi qurbana wî zimanî, xwe ji navê û berjor ditewîne. Vê carê jî xatûn hêrsa xwe mezintir dike û jê re dibê:

– Mîna ehmeqan xwe wusa li ba neke û di ciyê xwe de rûne! Te em hetikandin!

Di rûniştinê de mîna ku nû tiştê keti be bîra dostê min, destê xwe jî ber bi xatûna xwe dirêj dike û dibê:

– Ma ne min ê biçûya ewk bikira? Mîna ê...

Bi awakî ku xatûn tinazên xwe bi devê wî bike, mîna reşekê hustuyê xwe jî ber bi dostê min dirêj dike û dibê:

– Belê, serzilûtê min, te ê biçûya mîza xwe bikira û te ê şerab jî ji mêvanên me re bihaniya!

Mîna ku nû hay ji valayiyekê bibe, dostê min î serzilût şûşa di destê xwe de dibe tîne, mîna ku bibêje di bextiyariyên zewacê de xwejbîriyên weha jî dibin, berê xwe bi min de dike, ruyê wî soromoro dibe, wek zarokekî di bin çavan re li xatûna xwe dinêre û di ber xwe de:

– Li min ewk bike... xatûna min, li min bibore!... dibêje û dîke ku dîsa ber bi barrê biçê.

Lê xatûna wî li wî nabore, bi hêrseke mêrane lingên xwe li erdê dide, tiliya xwe jî lê bilind dîke û:

– De siktir be ûlan!... dibêje, bi awurtûjî, bi wê hêrsê dest davêje çentê xwe û ber bi barrê biçê.

Dibe ku mîna Mirina Karmendê Çêxov di wê gavê de tiştek di zîkê vî dostê min de naqete, lê ez baş dibînim bê çawa xwezî di gewriya wî de dimîne, gwînê wî divemire, destê xwe davêje serê xwe î rût û li pey xatûna xwe dinêre. Xweş diyar dibe ku êdî ruyê dostê min nagire li malmezinên fransî jî binêre. Lê dengê fransî tê bihîstin û diþê: Ne monsieur N. lê madame N. hêrs bû.

Panorama

Ev mala dostê min jî weke gelek malên xortan li ber lîngan e. Lê dostê min êdî ne xort e. Bi gotineke din, xelekên salmezi-niyê li binê çavên wî bazin girêdane û qermiçên salên çelî li eniyê dane der. Ev dibe payiza şanzdehan ku wî xortaniya xwe li zozanekî hênîk daniye û ji wan deverina dûr anuha li baku-rê dunyayê disitire. Lê ku meriv ji vî dostê min lava bike û bix-waze ew qala jiyana koçeriyê bike, bê çewtî û bê kêmasî ew ê jî bi awayekî wusa jîndar çelî wan reng û nexşên zozanan bi-ke ku meriv ê bibêje qeyê ev tenê şanzdeh saetên wî ne ji wan deverina hatiye.

Serê vê êvarê û anuha jî bêyî ku ez jê lava bikim ew bi xwe pesinê wan deveran dide: çelî hênikiya zom û kepiran, behsa zelaliya ava kaniyên zinaran, qala rûniştina li binê kon û reş-malên koçeran, behsa xweşdengê ba û şalûran, çelî efsûniya wan şevên zozanan dike û dibê:

– Ji wan şevên ba me nûr dibare, ronahî dibare. Li wir her ku şev pîr û tarî dibe, mîna ku meriv lazût bavêje ser sêleke sor, hejmara sitêran jî ewqas pîr dibin. Wusa pîr û wusa zêde dibin ku êdî li wan şevên asimanên ba me buhusteke ciyê va-la jî namîne. Di şevên herî tarî de jî meriv dikane di ronahiya wan de bimeşe. Meriv têr nabe ku li wan binêre. Meriv dixwa-ze bi çavekî vekirî rakeve. Ku meriv wusa hûr û bi baldarî li sitêrekê binêre piştî çend hilman hêsir ê bi çavên meriv bike-ve.

Bi van gotinan re hêsir bi çavên dostê min jî dikeve, serê xwe dike ber xwe, bi deng û regekî melankolî didomîne û dibêje:

– Xwedêyo, ew zozanên me bi bilindiya xwe, bi asêbûna xwe, bi harmoniya xwe ewqas rengîn û ewqas xweş in ku li wan deran nan û av jî nakeve bîra merivan. Meriv hêz û xurtiya diwarekî di xwe de dibîne. Li wan deran pêwîstiya meriv ji qanûn û hukumatan nabe, li wan deverina meriv dikane bê-yî Xwedê û pêxemberan jî bijîn!

Li vir dostê min bi pêjnên tevlihev bi min dide zanîn ku ew ê îşev bi dê û bavê xwe re bipeyive. Li ber telefona xwe teypek jî amade kiriye ku dû re car bi car guhdariya dengê dê û bavê xwe bike, guhdarî bike û bi wan reng û nexşên zozanan sermest bibe, sermest bibe û êşa van şanzdeh payizan ji kula dilê xwe derbike.

Bi kêfxweşiyê veşartî ji piyala xwe wê qulta dawîn jî ber bi min bilind dike, beriya ku ber bi devê xwe bibe, bi çavên avî li min dinêre û hew. Lê ew ava ku di çavên dostê min de diçirûske, diyar dike ku anuha ev pêjnên wî çiqasî germ in. Bi germiya van pêjnan destê xwe ber bi min vedigire û dibêje:

– Ca bifikire, piştî ewqas sal ez ê bi dê û bavê xwe re bipeyivim. Û di demên weha de pêjnên seyr, pêjnên wusa xweş û tevlihev li merivan radibin ku nîgara wan nayê vegotinê, ezbenî! Heta nuha min ne xwest ez bi wan re têkevime têkiliyên nêzîk û pê serê wan bêşînim. Carekê tenê... belê, cara pêşîn dema ku min xwe gihande vir, min ji mamostê xwe î kevin re nameyek tenê şand ku bi wan ragêhîne... bi wan ragêhîne ku ez baş im û hew. Ji bo ku bi başiya min bawer bikin, wê çaxê min wêneyekî xwe jî xiste ber namê. Lê min debar ne kir û piştî ewqas salên di ser şandina wê namê re ev bû cara duduyan ku ez bi mamostê xwe î kevin re ketim têkiliyê, lê vê carê

bi telefon û axaftineke pir kurt. Nizanim çima... lê ez têgêhîştîm ku ez nikanim zêdetir bi wî re bipeyivim. Tenê min jê daxwaz kir ku ew bişîne pey dê û bavê min û li gor gotina me, ez ê îşev bi wan re bipeyivim. Lê tew birayê min î piçûk, Xwedê-yo! Dema ku ez ji wan deverina derketim, ew şêrînekî çarsalî bû û anuha jî Xwedê dizane ketiye salên...

Dengê telefonê vê hevoka dostê min nîvecî dihêle, radibe bi zimanekî telefonî bersiva deng dide û tavilê têderdixe ku mamostê wî yê kevin e. Piştî ku kurt û hindik li wî jî dipirse, jê daxwaz dike ku ew telefonê bide bavê wî. Di vê navberê de destê xwe davêje bişkokeke teypê, pêlî dereke telefonê jî dike û bi dilpekîn dipê. Ew dengê ji aliyê din î telefonê li vir li ba me jî bilind dibe û êdî ez jî dibîhizim. Dest û lêvên dostê min dilerizin, çavên wî di kortikên xwe de nahewin û her dilîzikin. Li aliyê din î telefonê dengê pilepila jinekê tê û dibê:

- Faro, ez bi qurbana te bim, Faro!
- Dayê, tu çawa î dayê, ez Faro me.
- Ez bi qurbana te û dengê te bim, Faro.
- Tu çawa î, dayê, tu sax û silamet î, dako?
- Ez bi qurbana saxî û silametiya te bim, Faro, dengê te ke te guhê min...

Li vir peyvîkên diya Faro bi kelagiriyekê diqurmiçin, sivik dibin, wenda dibin û tenê dengê hîskîneke dilşewat tê bihîstinê. Mîna ku tîna wî dilê şewutî ji heystê hezar kîlometran bigêhîje vî dostê min, ez dibînim bê anuha di çî rewşê de ye. Ez dibînim ku serê wî tije, devê wî tije, dilê wî tije û çavên wî tije ne. Diya wî bi deng digirî, lêvên dostê min dilerizin, firnikên pozên wî pêl didin û bi gewriyeke tijî:

- Telefonê dayne, dako... dayne ez ê ji vir vekim, dibêje û çawa ku ew jinên diltenik di ser miriyan de digirîn, ev dostê

min jî wusa di ser telefonê de xwar bûye û wusa digirî. Ji bo ku ew rihet bigirî ez radibim û derdikevim balkona mala wî.

Dema ku derbasî hundur dibim, dibînim ku dostê min têr çavên xwe guvişandine û av jê vala kirine. Çavên wî sor, ruyê wî geş û bi min wusa tê ku di van çend hilman de tevgerên der û hundurê wî jî hatine guhertin. Piştî ku cixara xwe divemirîne bi îcaze dîsa dadide telefonê û numero bi numero nêzîkî diya xwe dibe. Dengê diya wî tê, wan gotinên bi qasekî berê dubare dike, dirêj dike, zêde dike û dibê:

– Diya te bi reben be, Faro! Diya te bi pepûk be, Faro... ka te ne got, berxê min, tu çawa î kêfa te?

– Tu nizanî, dako, tu nizanî bê anuha çi pêjn li min rabûne û ez çiqasî kêfxweş im!

– Ez bi qurbana te û kêfxweşiya te bim, Faro.

– Mamoste da zanîn ku bavê min ne hatiye, ew çawa ye çima ne hatiye, Dînoyê piçûk çawa ye?

– Bi qurbana serê we bim, Faro. Bavê te sax weke pîvaz e. Me Dîno î birayê te zewucand. Jina wî bi zarok nexweş e.

– Maşallah, na xwe êdî Dîno bûye mêr! Xwedê kiri be we şayiyekê bi dilê wî li dar xisti be. Xwezî ez jî li wir bûyama û di dilana wî de min jî du ling li erdê bixista.

– Ez bi qurbana te û wan herdu lingên te bim, Faro! Lê ew kêf û şayiya ku tu dibêjî êdî li van deran ne maye ku! Em çûn me bédeng bûka xwe siwar kir û... me siwar kir û dîsa bédeng me hanî.

– Ax dako, tu nizanî bê anuha min çiqasî bêriya we û wan deverina kiriye!

– Ez bi qurbana te û wê axîna te bim, Faro. Lê çima heta naha deng ji te dervediket? Te çima ne digot bila diya min were ser têlê? Mêze... anuha mirina Xwedê jî li ser çavan. Min den-

gê te bihîst bes e.

– Min digot... dako, min ne dixwest... min bi mamoste da zanîn ku ez baş im û bila hûn mereqa min nekin. Dû re min mêze kir ku nabe, min rabû jê daxwaz kir ku bişîne pey we. Min dizanî bû ku di van deman de ji we hinek... ji we hinek ê ji zozanan dakevin, êdî wexta rezan e. Ma we dest bi rezan ne kiriye, dayê?

– Me dest pê kiriye, Faroyê min. Ev heye deh roj ku me dest pê kiriye. Hûn pengizîn. Me kes nîne û em pê re nagêhînin, berxê min. Ji rezê jorîn heta nuha me tenê aliyê bayê barîn qu-raftiye, me pênc niqre şîre kelandiye û yê din ji hîn li dar e. Rezê jêrîn me hîn tew dest pê ne kiriye.

– Tu dizanî, dako... Anuha dema ku tu weha dipeyvî raste-rast ew bêhna kerga me tê min. Mîna ku anuha min li ber argûnê niqra şîrê pal dabe, tîna agirê êzingên çiyayê me dide min.

– Ez bi qurbana te û tîna wî agirî bim, Faro. Rebenê min, Faro! Te qala agir û argûnê kergê kir... pêr, sibê zû dema ez çûm kergê, li kergê di ber agirê tefiyayî re du xortan pal dabû-ne lûlên tifingên xwe û dihênijîn. Pêşiyê ez tirsiyam lê dû re dilê min bi wan şewutî. Xort bûn. Çavên xwe vekirin, rabûn rûniştin û gotin:

“– Netirse, metê.” Dû re pirs kirin ka min alîkariyeke wan divê an ne. Diya wan bi reben be!

“– Metê bi qurbana we be! Ne hewce ye hûn alîkariya min bikin, lê Xwedê dizane anuha hûn birçî ne.” Min got û ew pel û pincara ku bi min re bû, min hanî danî ber wan. Dema ku wan nan dixwarin, tu ketî bîra min, Faroyê min. Ji wan yek mîna te şermok bû. Dilê min êşiya, hêsir bi çavên min ketin û rabûm ji kergê derketim ku ji xwe re bi dilê xwe nan bixwin.

Bi êvarê re me tûrê pišta wan jî ji nan û pêxwarinê dagirt, bavê te hespên mala Demo hanîn, ew herdu xortana girtin newal û newal ber bi zozanan birin. Te pirsra bavê xwe kir... bavê te hîn venegeriyaye.

– Çima hespên mala Demo, ma hespên me, ji Şînboza min?...

– Bi qurbana te û Şînboza te bim, Faro. Ma hesp û Şînboz hiştin! Xwedê ji wan re nehêle! Ka êdî nayê bîra min jî bê kîjan sal bû, bi çend salan piştî wendabûna te û ji van deveran, rojeke ji buhara pašîn, erê buhareke ji wan salan bû, Dîno î birayê te bi girî hat ber çîtên kon û got:

– Cendirman li ber şikeftên jorîn hespên me dane ber ti-fingan û Şînboz jî ketiye.” Bavê te li ber dilê wî da û got:

– Xem nake, meriv ji bona mehînekê ewqasî nagirîn.” Lê wî her dikire kûrekûr û di nava giriyê xwe de digot:

– Mîna ku kekê Faro hati be kuştin, ez pê dêşim.” Piştî ku bavê te lê hêrs bû û gotê:

– Careke din çêlî kuştina Faro meke!” Wî jî êdî qala Şînboza te ne kir.

Mîna dîwarê ku kevirek jê bikeve û ji hêza xwe wenda bike, li vir gwînê dostê min jî tê guhertin, lê bêyî ku zêde li xwe bide der dibê:

– Xwedê dizane bê anuha çi xweşmêr ji Dîno derketiye. Te qala zewaca wî kir, dayê, lê te ne got ka bi kê re zewuciye?

– Me keça mala Şêrko jê re hanî, Şêrkoyê Seyrika bavfile. Keçikek şîrpaq e. Wek ku min got anuha jî bi zarok nexweş e û li bendî rojan e. Beriya ku Dîno î birayê te ji vir veqete bi me da zanîn ku dergûş law be, em navê te lê bikin. Lê êdî Xwedê dizane bê ew ê çi çêbibe.

– Ka bisekine, Dîno veqetiya çû kuderê?

– De ka ez çi dizanim, Faroyê min... nizanim, tifing havête milê xwe û ew jî çû serê çiyân.

– Tifing ji kuderê hanî, tifinga çi? Ma bavê min tişteke ne gotê wî?

– Ez bi qurbana te û aqilê te bîm, Faro. Bi Xwedê bavê te gelekî bi wî de ket û jê re got. Jê re got:

“– Wusa neke, jina te bi tenê ye, diya te pîr û ez kal im êdî. Faro jî ne li vir e.” Lê wî guh neda bavê te û bi ya xwe kir. Rabû bîst kavir jî dan ber xwe û birin firotanê. Dû re me dît tîfîngê di milê wî de û hat. Bavê te lê hêrs bû û gotê:

“– Serhişkiyê meke û serê me neke xezebekê.” Lê mîna ku tu ji kevirê re bibêjî, tew ne diket serê wî. Tifinga xwe digirt, li pêşberî bavê te rûdinişt û jê re digot:

“– Divê ez bikim, heval! Ku ez û yekî wekî min neke, ma kî ê were ji me re şer bike!” Mîna ku bixwaze pê bavê te hêrs bike, qondaxa tîfînga xwe jî li erdê dixist û... û wek vî dengbêjê mûşî bi sitran digot:

“– Ez Ferzende me û Ferzende me û Ferzende me.

Ez bavê Elfesîya, siwarê Zinawir, xwediyê Kuçîkçapliyê me...”

– Bavê min î reben! Bi tena serê xwe anuha çawa ewqas pez...

– Bi qurbana te û bavê... Ma tu qala çi dikî, Faroyê min, me pez nîne ku! Me pez nîne êdî, bexê min. Piştî çûyîna Dîno û çiyân, hukmatê em gelekî eşandin, digotin: “Ka Dîno li kuderê ye, bînin!” Ji bona wî bavê te şîlfûtazî dikirin û li wan zoman digêrandin. Bavê te gelekî li ber xwe diket. Di ser min de dikire pilepil û digot:

“– Van zarokên te ez rezîl kirim. Pîvanên eşîriyê ne mane, pîvanên piçûk û mezîniyê ne mane, lawê min î naşî radibe ji

min re dibêje: heval. Cendirmên ku me di xewnên şevên nivê şevan de jî li van deran ne dîti bûn... ew cendirmên ku li zozanan me tenê ji devên dengbêjan bihisti bûn anuha tên min silfütazî dikin û di nava zom û reşmalên eşîrê de digerin. Poz û guhên min bihata jêkirin çêtir bû ji vê yekê.” Wek ku min got pir li ber xwe diket. Dû re jî rabû hemû pezên zozanî firotin û em daketin gund.

– Na xwe we zozan berdan û hûn êdî naçin?

– Ez bi qurbana te û zozanan bim, Faro. Êdî xelk nikanin li gundan bisitirin, ma em ê çawa bikani bin li zozanan bimînin, berxê min!

– Bê pez û bêyî bayê zozanan nuha bavê min çî dike! Tê bîra min dema em li sibehên payizên pêşîn bi dengê kewên zinarên pêş zoman radibûn, min didît bê bavê min çiqasî bextiyar e. Li binê guvîja girê Singorê rûdinişt, mîna ku bixwaze wan hemû bêhn û bayê zozanan bidewusîne hundurê xwe, dîrûdirêj hilm vedida, ji kêfxweşî vedigeriya ser min û digot:

“– Faroyê min, ku ez rojekê bimişim, li binê vê dara guvîjê min veşêrin. Li vir meriv baştir bi mana karê Xwedê dizane. Meriv dizane ku Xwedê hertişt çiqasî bi mane afirandiye.”

– Ez bi qurbana dengê te û Xwedê bim, Faro. Ma zozan maye. Hemû şewutandin, kirin rijik, kirin pîşo û berdan. Ji wan deveran anuha tenê bêhna barût û şewatê, bêhna xwîn û laşên virnî tê. Tiştêk li wan deverina ne maye û... ne min got, anuha jî em li gund in.

– Dako heyran, de qet nebe... ji bona Xwedê ji min re hinekî qala merivên me, qala gund û şênîyan bike.

– Ez bi qurbana te û navê Xwedê bim, Faro! Ma ez ji te re qala çiyê gund bikim, Faroyê min. De gund gundê berê ye û... lê wekîdin em bibêjin hertişt... ne hertişt lê gelek tişt guheri-

ye û bi me nû ye: şîn û şayî, bext û marîfet tiştêkî berê ne ma-
ye... berf û barana ku dibare jî êdî ne weke berê ye, Xwedê di-
zane bê çima lê îsal berf û baraneke reş dibarî. De qeyê dawî-
ya hunera Yezdanê Pak hatiye. Ha... ji Faroyê xwe re bibêjim,
Berot pir û pir behsa te dike...

– Berot î gavan?

– Erê, hîn jî pesinê çêyî û başiya te dide û dibê:

“– Faro xwediyê xwîneke pêxemberane ye.” Vê buharê şe-
vekê hat mala me, ji ber pišta xwe gurozek pere derxist, dirê-
jî bavê te kir û got:

“– Ev perên ha Faro dabûne min. Di wextekê de min bi
deyn jê xwesti bû. Hezar carî mala wî ava!” Bavê te destê wî ji
xwe dûrxist û gotê:

“– Bila ji te re be.” Lê wî li bavê te vegerand û got:

“– Na, ku çend sal berê bûya min ê bigirta, lê anuha pêwîs-
tiya min ji van peran tune ye û ez jî didime te.” Bavê te dîsa ne
xwest bigire, lê wî gotinên xwe ducar kirin û got:

“– Şikir ji Xwedê re rewşa min baş e, îro ji min bêtir pêwîs-
tiya te bi van peran heye.”

– Pêwîstiya wî çima ji peran tune ye, başiya rewşa gavanekî
çawa dibe?

– Ji xwe re bûye mamûr, Qoriçî ye.

Li vir çavên dostê min bi tirs û şikebarî mezin dibin, reng û
dengê wî têne guhertin û mîna ku anuha ruyê diya xwe jî li ser
numeroyên telefonê bibîne, destê xwe ber bi wir dirêj dike û
dibêje:

– Ka bisekine, te got... qoriçî?

– Lêê... de êdî ew jî bêminet ji xwe re pariyek nan dixwe,
ah!

– Ma ew jî nan e, dako, xwezila dîsa gavanî bikira, bi heft

xwezilan dîsa şêniyên gund jê re nan û dan berhev bikira û bila wî ev karê ha nekira. Nanê sixuriyê!

– Na, na... ma giliyê kesekî nake ku! Bi Xwedê carekê bavê te jî devê debancê da ber simbêla wî û jê re got:

“– Ku tu navê xortekî bînî ser zimanê xwe, ez ê vî zimanê te jêkim û bavêjim ber kûçikan!” Wî jî li bavê te vegerand û gotê:

“– Ma tiştêkî weha tu çawa ji min dipêy? Ez naxwazim nî-noga xortekî jî li kevirekî bikeve.” De êdî ez nizamim, Faroyê min... lê dibêjin, ku wî û xalê te î Kenyaz jî tifing negirta ew ê hukmatê gundê me jî bişewutanda.

– Xalê min î Kenyaz?! Wî jî...

– Ez bi qurbana te xalê te bim, Faro. Erê welle... tifingek bi milê wî de jî kirine. Hukumatê gotiye... gotiye ji du kesan kêmtir nabe.

Vê carê mîna dîwarê ku yek bi yek kevir jê bikeve li vir gwî-nê dostê min jî divemire, diguhere û bi dengekî bêçare, bi dengekî nîvçe dibêje:

– Tiştên weha ne tiştên henekan e, dayê. Di tiştên weha de xwîn heye, kuştin heye, şewat û wêranî heye. Meriv çawa... çawa Berot î gavan û xalê min î Kenyaz tifinga hukmatê davêjine milên xwe! Ku bi destê hukmatê bihatana kuştin ez ê zê-de li ber wan neketama, lê tirsî min ew e ku vê carê jî bi destê xortan werin kuştin.

– Na, ez bi qurbana te û xortan bim, na... dibêjin xort jî pê dizanin. Dîno î birayê te ji hevalan re gotiye. Gotiye: Ew ne merivên kuştinê ne.

– Ez dibihîsim ku êdî tu jî çêlî hevalan dikî, dako.

– Ê ez bi qurbana te û hevalan bim, ma ez çi bikim. Herkes dibêjin heval û êdî ez jî wusa dibêjim.

– Dako heyran, tu dev ji hertiştî berde. Lê anuha serê vê êvara payizê û piştî vê axaftina me keleke wusa bi dilê min ketiye ku...

– Ez bi qurbana te û wê kela dilê te bim, Faro.

– Ka tu nizanî bê anuha çi daxwaz li min rabûye, dako!

– Bi qurbana te û daxwaza te bim, Faro.

– Daxwaza min... dako heyran, sibe êvarê, li ser kergê, saet li duwanzdehê şevê li ser sekûka paş mahsera me hinekî pal bide û bila berê te li bakur be. Di ber sipîndara me ya paş kergê re li pozê çiyayê jorîn bi baldarî binêre. Dû re tu ê bibînî ku bi qasî sê misasan di ser pozê çiyê re li asiman sê sitêr berwar û di rêza hev de hene. Di ser wan sitêrên berwar re bi qasî bilindiya xaniyekî duqat sitêreke din heye, bi rengê sor î agirî ye. Heta demekê wusa hûr hûr lê binêre. A di wê gavê de ez ê jî li vir çavên xwe bidim hev û wan ji te re bişînim. Dixwazim tu bi wan çavên min li wê sitêrê binêrî. Bi gotineke din wusa binêre mîna ku tu di wê gavê de bi van çavên min li wan dinêrî.

– Ez bi qurbana te û wan çavên te bim, Faro. Ez bi qurbana wê sitêra te bim, Faro! Wek ku min ji te re got, erê me dest bi rezan kiriye lê em êdî bi şev naçin ser rezan ku! Em bi şev naçin ser kergan, berxê min... em bi royê re derdikevin û bi royê re wenda dibin. Ma kî diwêre êdî karûbarê rezan bi şev bike, Faroyê min! Ma...

*

Piştî şanzdeh payizan û piştî vê axaftina bi diya xwe re mîna ku satileke ava wan kaniyên zozanên bilind di ser vî dostê min de biriye û bêwext wî bike kevir, anuha di ser çogên xwe de

xwar bûye û bédeng, bêliv rûnişitiye. Di vê rûniştinê de, ku serê wî bilind û pişta wî jî rast bûya meriv ê rasterast bigota ew di seremoniya medîtasyoneke bûdîstî de ye.

Wellee

Bêyî ku cudayiyekê têxime nava rojên Xwedê, weke hertim îro jî ez bi gavên karkirekî ji ciyê kar derdikevim, berê xwe didim aşxana serê kuçê ku li wir navrojekê bixwim. Dema ku meriv dikevîne hundurê vê aşxana serê kuçê, dekorasyona hêla hundur tavilê bi merivan dide zanîn ku xwediyê wê jî rojhilata navîn e. Hertim xortekî li dor salên bîst û pêncan li ber caxê aşxanê li ser lingan e. Bi bejneke navîn, milekî fere, porekî reş î filikî, du çavên reş û pozekî berane ye. Di binê vî pozî de jî simbêleke gir. Mijara axaftinê çî dibe bila bibe lê mîna ku çêlî tiştêkî pir seyr bibe, hertim matmayîneke saxikane li ser ruyê wî diyar dibe. Herdu çavên wî weke du cirnan vedibin û sipîçikên dora reşikên wan dibiriqin. Wekîdin jî meriv dibêje qeyê ji wê simbêla wî ya gir du kopiyên din jî hatine kişandin û di ser çavên wî re bi eniya wî ve hatine zeliqandin. Di peyivîneke herî normal de jî ev herdu biruyên wî yên sitûr ber bi jêr û jor dijenin.

Ev dibe şeş meh ku ez di her rojên kar de û di demên navrojê de van biruyan dibînim. Lê hertim jî bêyî ku peyivîneke zêde bikim, weke herkesî ez jî xwarînekê dixwazim, vedikişim ber maseyekê, dixwim û carina li dora xwe dînerim. Bi dîwarê hember ve portretekî Gilgamêş bala min dikêşîne û hîn di roja pêşîn de ez têderdixim ku ev xortê ha asûrî ye û navê wî jî Sargon e. Lê ez vê yeka ha tiştêkî zêde pêwîst nabînim ku biçim û xwe pê bidime naskirin an jî wî nas bikim. Îro jî bi vê

tevgerê me.

Ez di derê aşxanê re derbasî hundur dibim û dibînim ku Sargon li ciyê xwe î hertimî ye. Ji bilî min û wî kesek di hundur de tune. Bi silaveke swêdî diçim li pêş caxê wî radiwestim û pîzzakê dibêjim. Lê dema ku Sargon çav li min dikeve, ew biruyên ku êdî xwendevan jî pê dizane îro bêtir ber bi jor dikişin û bi rewşeke matmayî ji min dipirse:

– Wellee... jobbar ni pã lördragar också?

Em bi hev re bi swêdî dipeyivin. Lê ez jî êdî fêrî vî xwiye Sargon bûme. Hîn bûme ku ew di axaftina xwe û swêdiyan de jî vê peyvika wellee bi kar tîne. Ne tenê swêdî, Xwedê dizane ew bi kîjan zimanî jî bipeyive, ew ê vê peyvika welle weke kilita devê xwe bi kar bîne. Nemaze dema ku ew pirsan dike. Loma bêtir ku ez li ser vê wellee'ya wî hûr bibim, bi dengêkî nizm bersiva pirsê wî bi swêdî lê vedigerînim û:

– Na, dibêjim, em rojên şemiyên kar nakin... lê îro ez xerîkî karekî xwe î arizî me.

– Wellee... karekî arizî! Çi kar e?

– Karê pirtûkekê ye, dibêjim.

– Wellee... pirtûkek! Pirtûka çi ye?

– Novel in, dibêjim, min ji xwe re dane hev.

Li vir mîna ku aliyekî min î veşartî bibîne, Sargon dîsa bi mereqdarî dipirse:

– Wellee... novel! Tu dinivisînî jî, erê?

– Erê, dibêjim, carina tiştina li hev tînim û dinivisînim.

Ez baş dizanim ku Sargon ê hîn gelek pirsên din jî ji min bike û herweha ew biruyên wî ê jî hîn gelek carên din ber bi jêr û jor bijenin. Mîna ku bixwaze ji xwe re mijareke peyivîne peyda bike, pirsê xwe ducar dike û dibê:

– Wellee... tu dinivisînî jî! Bi kîjan zimanî?

– Bi kurdî, dibêjim.
 – Wellee... bi kurdî! Ma tu kurd î?
 – Belê, ez kurd im, dibêjim.
 – Welle... tu kurdî! Ji kîjan perçeyî?
 – Ez ji hêla jor im, dibêjim, aliyê tirkan.
 – Wellee... ji aliyê tirkan! Ma tu bi tirkî jî dizanî?
 – Belê, dibêjim, ez bi tirkî jî dizanim.
 – Wellee... bi tirkî jî dizanî, erê!... dibêje û mîna ku piçekî enirîna xwe jî bide xuyakirin, vê carê destê xwe jî li ba dike û bi tirkî ji min dipirse:

– Niçin bizimle tırçe qonişmîyorsûn?... dibêje û nola ku dawîya hevoka xwe ji bîra kiri be, nîvçe dihêle dû re dîsa li vê hevoka xwe vedigere û didomîne.

– Wellee... niçin şimdiye qeder tırçe qonişmadın? Niçin demedin ki ben de oradan geliyorûm, Hecî?

Ji ber ku Sargon heta nuha navê min nizanî bû, li vir navekî jî bi min ve dike. Lê ez xwe li nezaniyê datînim, mîna yekî bêguneh bi ken destê xwe ber bi wî vedigirim û bi tirkî jê re dibêjim:

– Ne bileyim, Sargon. Tûrkçe bileceğini tahmin edemedim ki...

Sargon bi kêfxweşî û bi tepetep hevîrê di destê xwe de pan dike, di ber xwe de dike pilepil û dibê:

– Olmaz, Hecî, olmaz!.. Qonişmaq lazım. Sen bana demesen, ben seninle qonişmasam... Êê... kiminle qonişacağiz?

Kêr, çetel û tiştên pêwîst ji ser caxên aşxanê berhev dikim, diçim li hêleke aşxanê li ber masekê rûdinim û pîzzayê xwe dipê. Hîn jî ji bilî min û Sargon kesek tune. Bêdengiya hundur bi xweşdengê Julianana Jendo dixemile û carina jî dengê telefonê. Gelek wext nabuhure Sargon pîzzayê min ti-

ne, bi giramgîriya nasekî nû li ber min datîne û bi tirkî:

– Fermo, dibêje, hêvîdar im bi te xweş be.

Ez sipasî wî dikim û ji bo ku wî bêbersiv nehêlim, jê re dibêjim:

– Wusa xuyaye rojên şemiyar zêde kes nayên û karê te jî kêm e.

Sargon berê xwe ber bi hêla der dike, herdu destên xwe di ber xwe de vedigire û dibê:

– Kes rojên şemiyar kar nake, Hecî... Lê bêtir ji malan dixwazin.

Ez û wî êdî bi tirkî bi hev re dipeyivin, lê bi tirkîyeke şikes-tî. Ji bo ku dawîya hevokên xwe bîne, ez dibînim bê Sargon dikeve çî dijwariyan. Ev rewşa wî bala min dikêşîne û ez pîrsekê jê dikim:

– Ji kîjan wextê de ye ku tu ji welêt derketiyî, Sargon?

Sargon bi keservedan hêdika li pêşberî min rûdine, biruyên xwe ber bi jor hildide û bi dengêkî gazindok dibê:

– Ma welat maye, Hecî!... Li gor gotina diya min ez li wir, li gundekî nêzîkî manastira Mar Bozos çêbûme lê anuha weke xewnekê jî nayê bîra min. Li gor gotina dê û bavê min, wan gelek dijwarî dîtine...

Li vir mîna ku tiştêkî nû û tirsdar hati be bîra wî, li ser sandaliya pêşberî min ciyê xwe jî xweş dike û bi xwiye xwe î matmayî dibêje:

– Ma tu dizanî, Hecî, do êvarê me li malê temaşa programeke televizyonê dikir. Li ser we kurdan bû. Ji ber nebaşiyên dewleta Iraqê direviyan. Kal û pîrên pêxwas, jin û bûkên bi dergûşên şîrmij, ref bi ref bi pala çiyar keti bûn, li belekî û bê-sûyên berfê dixistin û bilindtir dimeşiyar. Zarokekî piçûk jî di nav refê wan merivan de dimeşiya. Kamereman bala xwe da-

bû ser wî piçûkî. Lawik bi bertena fistanekî tenik û cotek solên qetiyayî bû. Dema lingekî xwe radikir ku ber pêş bimeşe, lingê wî yê din bi çamûrê ve dizeliqî û rebeno dikir ne dikir çamûrê lingên wî bernedida. Ew jî deverû dikete erdê, radibû ser xwe, bi çavekî bêhêvî li paş xwe li berwarê çiyê dinêrî û dest pê dikir bi dilekî şewutî digiriya. Mîna ku daxwaza hewarekê bike ew li wir li berwarê wî çiyayî digiriya, diya min jî li malê li ber vê televizyonê digiriya... Bavê min jî hêsirên xwe baqij dikir. Xwedê dizane tiştên weha bi serê wan de jî hati bûn. Gerçî min bi xwe jî gelek çaran bûyerên weha ji devê rîsipyên me bihîsti bûn. Min bihîsti bû ku ew jî weke kurdên îro hatine kuştin, bi çolan ketine û şerpeze bûne... Lê ev tiştên weha ji bûyerên dîrokî bêtir bi min weke çîrokên dihatin...

Kêr û çetel di destê min de betal mane û ez bi baldarî guhdariya vê mijar û bergeha dilşewat dikim. Bêhneke şewatê, bêhneke seyr xwe digêhîne min jî lê di wê gavê de ez nikanim têbigêhîjim bê çî ye. Sargon jî li pêş min rûniştiye, weke şewirmendekî xwe li mijara rebeniya kurd sor kiriye û dipeyive. Xwedê dizane di wê gavê de dîwar jî di ser de hilweşe, hay ji xwe nabe. Li ser vê mijara dilşewat ew peyvîna xwe didomîne û dibê:

– Lê mixabin... mixabin îro jî lehengên çîrokên weha kurd in, Hecî. Îcar divê kurd hişê xwe bidine serê xwe, dost û dijminê xwe bizanin, bipeyivin, bişewirin û bi riyeke herî baştir xwe ji van kambaxiyan bisitirînin. An ne, bi navê Gilgamêş sond dixwim ku kurd ê ji rebeniya xwe nefilitin û ew ê jî weke me asûriyan belawela bibin û biçin... û do êvarê bavê min jî wusa digot... digot, kurd mêrxas in lê zû têne xapandinê...

Bi dengê zengilê ser deriyê aşxanê re mîna deziyekî xav ev peyvîna Sargon tê birîn, ji nişka ve radibe ser xwe "Oyy!... det

brinner!” dibêje û ber bi argûnê aşxanê dibeze. Zûzûka deriyê argûn vedike, pîzzayekî şewutî jê derdixe, davêje satila avê, bi lez ber bi derî û penceran diçe, ventilatorê li kar dixê, bi hil-kehilk û matmayîn ji mêrikê nûhatî re:

– Förlât!... det tar bara nâgra minuter, dibêje li paş caxê aşxanê dîsa dibe tepetepa wî û hevîrekî nû pan dike.

Wê çaxê ez têdigêhîjim ku mêrikê nûhatî telefon kiriye, pîzzayek xwestiye û anuha ji hatiye ku bi xwe re bibe.

Heta ku ew hevîrê nû pan dibe, dikeve argûn, dipije, derdikeve û mêrikê nûhatî bi xwe re dibe ji Sargon nayê ber masa min, nayê ber masa min û li ser sandaliya pêşberî min rûnane, rûnane û çêlî mijarên dilşewat nake, çêlî rebeniya kurd nake û nabêje ka divê kurd çi bikin. Ji bo ku ew dûman û bêhna pîzzayê şewutî ji aşxanê derkeve hîn jî bi vir û wir de dibeze.

Xwedê jî, ez jî û Sargon jî pê dizane ku şewutîna pîzzayê wî ne ji ruyê min de bû, lê dîsa jî piştî xwarina pîzzayê xwe ji bo ku ez dilê wî hinekî xweş bikim, di rabûna xwe de diçim ber wî caxê aşxanê û jê re dibêjim:

– Kusura bakma, Sargon, seni konuşmaya aldık... pizzen da yandı...

Biruyên Sargon dîsa ber bi jêr û jor dijenin, eniya wî diqer-miçe, weke du heskên darîn destên xwe jî ber bi min vedigire û dibê:

– Yox, babam... ne qûsûrû... zaten insan kürtlerin üzerinde qonuştı mi...

Evîneke melodramîk

Bi navê sofî Bengî pîremêrekî gundî li perê gund, li hêla rohilata jorîn, bi qasî şeş werîsan ji kaniyê dûr, li ber dîwarê goristanê rûniştiye û eniya xwe daye taveke paşnîvroya payizî. Carina serê xwe dixê ber xwe, gopalê xwe di erdê re dide û dikeve ramanên kwîr. Di careke wusa de bi dengê pîrejinekê ji wan ramanên xwe dibê:

– Ez dinêrim ku te wekî dîkekî pîr sîngê xwe daye tavê, sofî?

Bêyî ku dîkê pîr serê xwe rake, xwediyê deng nas dike û di ber xwe de dibê:

– Zela pîrejîn, de ka tu jî were li kêleka min fena mirîşkeke pîr sîngê xwe bide tavê.

Kenekî hûr û pîr bi herduyan jî digire. Zela pîrejîn tê, benê tûrê xwe sist dike, ji piştta xwe dixuşikîne xwarê, li ser lingan hinekî xwe ji hev vedikişîne, li kêleka sofî Bengî rûdine û bi pilepil dibê:

– Bi navê Xwedê ez ji çogan de ketim îro. Ev çi ye, gidî!

Sofî Bengî li tûrê wê dinêre û bi manedarî dibê:

– De tu jî çogên xwe bişikîne û li mala xwe rûne. Çi ye, di vî salî de jî hîna tûr li piştta te ye û tu digerî!

– Ê... ez çi bikim, sofî? Min tûrek pîvaz bir gundê jorîn. Ez dibim ji xwe re bi girar û şorbê didim û tîm. Çi bikim? Ku min du sê carên din jî bibira, êdî tîra min û vê zivistanê dikir. Rewşa min dest nade, ha. Lêê!... ma xema te ye! Te zarok he-

ne, te rez û pez hene... Xwezila min bi dilê te! Ca binêre, tu jî li vir rûniştîyî û ji xwe re li keç û bûkên ser kaniyê temaşe dikî. Ma xema te ye!

– Tu gunehê min dikî hustuyê xwe, Zelê. Xwe gunehkar neke!

Zelê herdu destên xwe ber bi gornên hawurdor vedigire û dibê:

– Şikir ji Xwedê re heta nuha jî... ez bi van hemû ruhên pîrozwer sond dixwim ku gunehkariyeke herî piçûk jî ne bûye para min. Dema ku pîvazan jî dipîvim, hertim çar pênc seriyên zêde didim. De ka tu li xwe mikûr were û bibêje! Bêbêje bê te çi gunehkarî kirine.

– Bi vê gotina Zela pîrejî re tiştêkî mîna gunehkariyê bi sofî Bengî ve xuya dibe, serê xwe ber bi jor radike, keserekê vedide, vedigere ser pîrejî û dibê:

– Ma xortaniya te tê bîra te, Zelê?

– Çawa nayê bîra min? Xortanî xweş bû.

– Di wê navberê de çavên herdu pîran li kaniyê dinêrin û dibînin ku keç û bûkên gund avê dikêşin, bi hev henekan dikin û dikenin. Pişirîneke sivik li ser lêvên sofî Bengî diyar dibe û di ber xwe de dibêje:

– Ma di xortaniyê de dilê te jî ne ket kesekî, Zelê?

Zela pîrejî bi kenekî saxikane destê xwe li ba dike û dibêje:

– De êdî sal li me bûn şêst. Ez nizanîm çima tu çêlî van tiştan dikî, lê dilê min ne ket kesekî, na. Ma bavê min î rihmetî tew ne hişt ku! Ez çend salî bûm, Xwedêyo! Çardeh... an jî panzdeh. Ez dam Pûto û tu dizanî bê ew jî bi çi rewşê mir... min ne zarok û ne jî paşmêrek. Ketin ber gunehên min. An ne ma çima min ê anuha tûrê pîvazan bavêta piyê xwe û gund bi

gund bigeriyama.

Li vir mina ku dilê sofî Bengî bi Zela pîrejin bişewute, bi çavekî dilovane li ruyê qermeçî dinêre, dîsa keserekê vedide, du sê caran serê gopale xwe li erdê dixê û dibêje:

– Ez nizamim bê Xerziyê kurê Leto tê bîra te an ne.

– Xerzî? Xerziyê Leto... erê, wî!... Xaltiya Leto! Çawa nayê bîra min, fitil û dezî difirotin.

– Rast e, xwediyê dikaneke piçûk bûn. Dikana Xerziyê lawê wê bû. Anuha jî li bajêr li kuça pêş mizgefta kesk mêrik xwediyê dikaneke mezin e. Lê êdî ne gund û ne jî gundî li ser guhê wî ye. Di wan deman de jî vir bar kirin û anuha hertişt jî bîra kiriye.

Kuxukeke bêwext bi Zela pîrejin digire û dibê:

– Erê, erê... ihi ihii!... ez dizanim anuha baş tê bîra min. Di salê me de bû.

– Belê, gunehkariyeke bêmane ye. Heta nuha jî min jî kesekî re ne gotiye. Lê ez ê anuha jî te re bibêjim...

Pêşiyê tirseke bêyom bi laşê pîrejinê digire ku sofî Bengî ê çî bibêje. Lê dû re ev tirsê dibe weke dilpekiyeke xweş, loma bi mereqdarî xwe ber bi sofî Bengî dixe û guhê xwe lê radigire. Sofî Bengî gotinên xwe didomîne û dibê:

– Bi xwî û tevgerên xwe, wekî Xerzî xortekî din jî di gund de tune bû. Xortekî piçekî seyr bû. Hertim xerikî xwe bû. Di çav herkesî de baqilekî wusa tune bû. Bi tiliyan nîşanî hev didan û digotin: “Me jî lawekî wusa hebûya!” Dema ku bav an jî dêyekê bixwesta nerindiya kurê xwe bida ber pozê wî, ew ê bigota: “Ma tu jî law î! Ca li Xerziyê kurê Leto binêre!” Gelek caran bavê min gotinên weha didan ber pozê birayê min î mezin. Xortên di hemsalên Xerzî de li wî dinêrin, jî hêlekê ve jê hêrs dibûn û jî hêlekê ve jî çavnebarê wî dibûn. Ji ber vê yekê

birayê min î mezin carekê bi xençerê heta hundurê malê da pey wî. Diya wî werîs hanî di hewşa me de havêt giliyê dara tûyê, xiste hustuyê xwe û ji bavê min î rihmetî re got: "Ez ê xwe di ser we de bixeniqînim!" Wusa kir û hemû şênîyên gund hanî temaşa xwe.

Mîna ku li wan demên buhurî temaşe bike, pişirîneke sivik li ruyê pîrejinê peyda dibe, vedigere ser sofî Bengî û dibê:

– Wey Xwedê te bihêle, sofî, mêze van gotinên te ez birim wan deman û anuha baş tê bîra min, lê ev tiştên weha çawa di bîra te de mane?

– Tu guhdar bike, ez ê anuha ji te re bibêjim bê çawa di bîra min de mane. Rasterast sitranek e, sitraneke dirêj ê. Di wan deman de Xerziyê Leto dilketiyê te bû...

Xwedê dizane di jiyana pîrejinê de ev cara pêşîn bû ku tişteki weha dibihîst. Dibihîst ku dilketiyekê wê jî hebûye. Bi vê hevokê re pêşiyê mîna ku di aveke sar de bibe, dû re ev ava ha lê germ dibe, tiştên xweş di ruhê wê de dilivin û bi mitûmatî ji nişka ve dibê:

– Dilketiyê min?

– Erê, dilketiyê te bû.

Mîna ku bixwaze careke din jî û yeke din jî û hertim vê hevoka ha bibihîse, dibê:

– De tu jî ji xwe re henekan dikî, lo! Ma anuha dema van gotinan e tu ji min re dibêjî?

– Ez bê henek dibêjim, Zelê. Ez dizanim êdî vegotina van gotinan jî pere nake, lê dîsa jî ez dixwazim bibêjim û... wusa biçim hafa Xwedê.

Tiştên weke mitûmatî, tevlihevî û dilpekî li pîrejinê diyar dibe, ji bo bihîstina vê arşîva kevin xwe amade dike û hinekî din jî ber bi sofî Bengî tê.

– Belê, dilê wî keti bû te. Her cara ku ba lê dihanî, dihat li ser vê kaniyê, di riyên avê de li bendî te disekinî ku te bibîne. Dema ku çav li te dixist, pêjnên dilê wî dipekiyan û evîna wî lê diazirî.

Zela pîrejîn serê xwe xistiye ber xwe mîna ku li wan demên xwe binêre û heyfa xwe pê bîne, di ber xwe de:

– Haya min jê tune bû, dibêje. Çima rojekê yek ne şand û ev evîna xwe bi min ne da zanîn! Di tevayiyê jiyana xwe de min jî weke herkesî mizgîneke weha dipa. Lê...

Sofî Bengî didomîne:

– Lê... ji ber hinek astengên şeytanî, dildariya dildarekî her-tim dûrûdirêj dajo û dû re dikeve rewşeke serhildanê, Zelê. Tew ne girîng e ku te hay ji vê evîna wî hebû an ne. Bi awayekî diviya bû wî bala te bikişanda ser vê dildariya xwe. Lê bi kî-yan rê? Ji bilî Xerzî û Xwedê kesekî bi vê yekê nizanî bû.

Dilê pîrejîne tenik dibe û bi rewşeke xemgîn dibêje:

– Bila dismalek daniya ser riya min, bila moriyek bavêta sata min.

– Na! Ji bo haydariyê, riya ku keti bû serê wî ev bû: Diyîna zarokekî ku bi kêrî vî karî were. A ew zaroka jî wê çaxê ez bûm, Zelê.

Sofî Bengî hinekî li hawurdora xwe dinêre, ciyê xwe xweş dike û gotinên xwe didomîne:

– A li vir, rasterast li ber vî dîwarî û weke anuha tê bîra min ku ew jî li vir rûnişti bû. Li kaniyê temaşe dikir. Ez jî ji nav rezan û di vê riya ha re dihatim. Bi dengêkî sermest banî min kir. Ez hatim û li vir, li pêş wî sekinîm. Piştî ku hinekî li min nê-hirî, ji min re got:

“– Ku ez ji te re tiştêkî bibêjim, tu ê bikî an ne?” Min jî bi awayekî zarokane gotê:

“– Ez ê bikim.”

Li gel vî ciyê xewle jî Xerziyê xortûxama bi tirs û dengekî nîzm jî min re got:

“– Lê divê kesek pê nizani be, ha!” Min pê da zanîn û gotê:

“– Ez ji kesekî re nabêjim.” Lê ji bo ku Xerzî baş ewle be, gotinên xwe ducar kirin û got:

“– Binêre, Bengo! Ez ji te re dibêjim, lê bila di navîna min û te de bimîne. Ku ji devê te derkeve...” Vê carê min serê xwe jî ber bi jor kil kir û gotê:

“– Na, ez ji devê xwe dernaxim.” Xerzî bi tirs û dilpekî ke-serek veda û bi dudulî got:

“– Lê ez newêrim bibêjim...” Min jê ne pirsî ka ew çima newêre bibêje. Bi tevgera zarokekî ez li pêşberê wî bédeng sekinîm. Lê mereqdariya dilê min ji ya mezinekî jî bêtir bû. Nola ku bixwaze tiştêkî ji min fam bike, Xerzî li nava çavên min nêhirî û li gotinên xwe zêde kir:

“– Ez ditirsim ku li deverekê ji devê te derkeve û ez bihetikim.” Min dîsa dengê xwe ne kir û sozek ne da wî. Êdî min li wî jî mêze ne kir, mîna yekî ku ji anuha ve xwe gunehkar bibîne, tenê di ber xwe de min li pozikên solên xwe nêhirî. Lê ji aliyekî ve jî ez baş pê ewle bûm ku ew ê ji min re wê daxwaza xwe ya veşartî bibêje. Wusa jî bû. Wî gotinên xwe domand û got:

“– Ma tu ê sozê bidî min ku tu ê ji kesekî re nebêjî?” Min serê xwe ber bi wî bilind kir û gotê:

“– Erê, ez sozê didim ku ez ê ji kesekî re nebêjim.” Bi vê hevoka xwe re min destê xwe li hemêliya piyê xwe jî xist û gotê:

“– A bi vê hemêliya ha, ez ê ji kesekî re nebêjim.” Li vir min dît ku ew di rewşeke çawa dijwar de ye. Mîna ku daxwaza mê-

ranî an jî dilovaniyekê ji min bike, bi hêviyekê li min nêhiri û got:

“– Binêre, Bengo, ne ku ez bi te bawer nakim... Bi Xwedê dema ku ez li te dinêrim, ez dibêim qeyê tu birayê min î piçûk î. Lê divê tu bizani bî ku ev ne karekî zarokan e. Divê ji devê te dernekeve.” Min dîsa serê xwe tewand û di ber xwe de got:

“– Ez dizanim ku divê ji devê min dernekeve.”

Nola ku ez germiya xwîna di laşê wî de hîs bikim, reşbûna berên çavên wî û sorbûna ruyê wî bibînim, min hevokê bihîst:

“– Ez ji Zelê hez dikim!”

Li vir bi bihîstina vê hevoka derengketî re xwîneke xortanî di laşê Zela pîrejî de digere, dilê wê dipeke, du sê dilopên bêşerm ji çavên ximamî têne xwarê û di dilê xwe de dibê: “Çima min çel sal berê ev tişt ne bihîst!”

Sofî Bengî didomîne:

– Lê Xerzî ewqas ji nişka ve û ewqas zûzûka ev pênc peyvikên xwe gotin ku bi xwe jî bi guhên xwe bawer ne kir... bawer ne kir ku wî çawa got. Ez têgêhîstîm ku ev hevoka wî ji dev filitî. Bi gwînekî zer tavilê li ber min geriya û got:

“– Lê ez bi gorî, divê tu ji kesekî re nebêjî. Divê ev pir û pir bi dizî be. Binêre, ez dizanim ku tu ne wekî wan zarokên nerind î, baweriya min bi te heye û loma... loma min ji te re got. Ji bo min tu ji birayê min î piçûk jî çêtir î. Bi Xwedê ku ji devê te derkeve, êdî... êdî ji bo min mirin e. Divê ez êdî biçim û rasterast xwe bikujim...”

Zela pîrejî bēyî ku li sofî Bengî binêre, destê xwe davêje pêşa fistanê xwe, bi fişkefişk dev û pozê xwe paqij dike û dîsa di dilê xwe de dibêje: “Çima te şerm dikir, Xerzî? Ma tişteki

ewqas bi tirs bû, beranê min?”

Sofi Bengî bi boça gopalê xwe dilîze û dibê:

– Min didît bê ev dildarê reben çiqasî bi tirs e. Lê ez bi xwînsarî li paş xwe zivirîm û min jê re got:

“– Na, ez ji kesekî re nabêjim.” A di wê gavê de min dît ku tu jî li ser kaniyê yî. Bi kulîlkên gir û zer fistanekî şînokî li te bû...

Zela pîrejin bi çavên şilekî li sofî Bengî dinêre, peyva wî dibire û bi xemgînî dibêje:

– Ew fistanê min anuha jî li ber çavê min e. Min pir jê hez dikir. Xelkê jî digotin: pir li te tê.

– Belê, Xwedê dizane çavê Xerzî jî di wê gavê de bi te ket. Xwedêyo, Xerziyê dildar çawa diricifî, çiqas nerihet bû! Ji wî wetrê min ê devê xwe ber bi kaniyê vekira û biqîriyama. Tavi-lê bi lêvên lertzok vegeriya ser min û got:

“– Li min bibore, birayê min î şîrpak. Ku te divê, dev jê berde û ji bîr bike. Lê ku ji devê te dernekeve...” Bi vê gotina xwe re destê xwe di bêrika xwe de kir. Min jî ew hevoka wî dubare kir û gotê:

“– Na, ji devê min dernakeve.” Xerzî ji bêrika xwe şeyekî sor derxist, dirêjî min kir û got:

“– Bila ji nuha ve ev şeyê ha xelat... ewk... bila yê te be. Min digot tu ê bikevî navîna min û Zelê ku bizani bim ka ew jî ji min hez dike an ne.”

Çavên Zela pîrejin zîq li tûrê wê ye. Lê guhên xwe wusa da-ye ser sofî Bengî ku ew guhên giran anuha bêyî kêmasî hertiş-tî xweş dibihîse û di dilê xwe de jî weha dibê: “Min ê çawa ji te hez nekira, Xerziyê min! Ma tew min hay jê hebû, berxê min!”

Ev xemgînî û bêdengiya Zela pîrejin bala sofî Bengî dikêşe,

dizivire ser vê rewşa wê û dibê:

– Ez dizanim bê vekirina vê bûyerê êdî bi kêrî tişteki nayê, Zelê. Bûyera ku di demekê de vatiniya min bû! Ji bo pêkanîna vê vatiniyê, Xerzî gelekî ji min lava kir û got:

“– Ku te ev karê ha bikira, te çî bixwesta min ê bida te. Ez di dikanê de me, ku pêwîstiya te ji çî hebe, tu were ba birayê xwe û ji min re bibêje. Ne pêwîst e ku tu bikirî. Ez ê bê pere bidime te...” Dû re destê xwe di ciyê berê de kir, vê carê neynikeke piçûk û çargoşe derxist, got:

“– Viya jî bide Zelê.” Min şe û neynik herdu jî berdan bêrika xwe.

Mîna ku min bişîne ser mirinê an jî devereke wusa, destê xwe di serê min re da û got:

“– Jê re bibêje ku Xerzî ev neynika ha ji te re şandiye. Ji te hez dike.”

Li vir êdî Zela pîrejî bi deng digirî, sofî Bengî jî mîna ku destanekê kat bike, didomîne û dibê:

– Herweha şev û rojên Xwedê dan pey hev û li hev buhurîn. Gelek caran min jî xwe da serê riya avê û li bendî te sekinîm, li hawurdorê kanî û bîrê geriyam, bi mebesta tîbûnê min ji satilên te av vexwar, lê tu carekê jî tirsî dilê min rê neda ku ez neynika çargoşe dirêjî te bikim û evîna dilê wî rebenî ji te re vekim, Zelê.

Zela pîrejî berê xwe bi sofî Bengî de dike û di nava giriyê xwe de dibê:

– De ka bibêje bê tirsî te ji çî bû, sofî kurmî! Bi kêmanî te dikanî bû li ciyekî xewle ji min re bigota.

– Ev ne tişteki ber bi aqilan bû. Erê, ez hinekî piçûk bûm. Lê di wî salî de êdî min jî dizanî bû ku dil û dildarî çî ye, bi gotineke din min jî êdî dizanî bû çima jin û mêr ji bo hev ha-

tine afirandin. Ji ber vê yekê heta demeke dirêj jî, min ji Xerzî şerm kir û xwe jê veşart. Lê êvara rojekê ez çûm dikana piçûk, piştî ku min dît dikandarê me bi tenê ma, min bi dengekî nizm gotê:

“– Min Zelê dît. Min jê re got... min got, Xerzî ev neynika çargoşe ji te re şandiyê. Pir ji te hez dike.”

Zela pîrejin bi hêrs û enirîn di ser sofî Bengî de dibê:

– Te ruyê xwe reş kiriye!

– Belê, piştî van gotinên xwe, ji rûreşî min rabû hêdîka paçekî soravî ji bêrika xwe derxist, dirêjî wî kir û min gotinên xwe yên xêrê jê re vekirin:

“– Zelê ji min re got: Ez jî ji wî hez dikim, pir jê hez dikim... loma ez vî perçê pîneyê piçûk weke diyarî jê re dişînim.”

Zela pîrejin bi rewşeke bêhêvî destên xwe vedigire û di ber xwe de dibê:

– De ka çi xêr di van gotinan de heye?

– Belê, dikandarê ku çav li pînê soravî xist, mîna ku hiş û aqil ji serê wî biçe, sar bû û bi devjihevî heta demekê jî bédeng ma. Xwedê dizane di xeyalên xwe de bi te re li newalên kwîr û ciyên xewle digeriya. Dû re bi dilekî şa zivirî ser min, ew pîneyê ha ji dest min girt û got:

“– Ez çavên te bixwim, Bengo! Bi rastî jî tu jîr î, tu çavê min î! Bavê lawikan!”

Zela pîrejin êdî nikane enirîna xwe veşêre, berê xwe bi hêla din ve dike û dibêje:

– Bavê kûçikan!

Sofî Bengiyê bavê kûçikan bêyî ku bitengije didomîne:

– Çi dibe bila bibe, Zelê. Lê wî, pîne di destê xwe de bir û hanî, dû re bi kêfxweşî mista xwe di şûşa şekirê nokan de kir, destê xwe ji wir dirêjî qutiya piskivitan kir, çi şekir û şêrînî di

dikanê de hebûn, destê vî dikandarê comerd li ser hemûyan jî geriya û ber bi min dirêj bû. Bêrîkên min jî tiştên xwarinê hatin dagirtin. Têgêhîştim ku li vê dunyayê perê herî giranbuha jî bi qasî vî pîneyî, li ba dikandar ne bi nirx e. Ca bifikire, 'bi pînekî weha meriv bikani be ewqas şekir û şêrîniyan bikire!

Dîsa ufînek bi Zela pîrejin dikeve û dibê:

– Li te bi jahr û xwîna kûçikan be!

– Belê, wek kûçikê ku carekê dev li xwînê bikeve, serî çend rojan carekê min paçek dibir û dida Xerzî, bêrîkên xwe jî tiştên xwarinê tije dikir û diçûm. Ne tenê tiştên xwarinê, herweha şûşên lampan, findên rengîn, sabûnên bi bêhn.

Mîna ku ew hemû tiştên wê demê anuha jî tûrê Zela pîrejin derkevin, bi êş û tengjîn dike pilepil û dibê:

– Kurm di te keve û tu genî bibî, sofî!

– Hemû jî bê pere, ango bi perçê paçekî, bi girîşekî. Xwedê dizane ew hemû paç, pîne û qursikên ku min jî dikandarê dil-dar re dibir, wî jî bi kêf û dilekî xweş heta du sê rojan bi xwe re digerland, li devernê xewle pê dilîst, bêhn dikir û dû re jî wek perên rûmetdar dibir di ber bişkuvên balîva xwe re dide-wusand hundurê wê. Min ewqas paç û pîne kişandin ku! Ez baş dizanim ku wê çaxê ji wan paç û pînan ew balîva wî çiqas werimiye, dibe ku carina dema ji xew şiyar bûye hustuyê wî jî êşiyaye.

Dîsa pilepil bi pîrejinê dikeve û dibê:

– Hustuyê nerindan bişikê!

Sofî Bengî nabihîse û didomîne:

– Dema ku te mêr kir û tu çûy, ez jî êdî ne çûm dikanê. Heta ku ji min dihat, min xwe jî dikandar jî dîrdixist. Piştî ku êdî hertişt diqede, ew jî diçe ber balîva xwe ya evînê, di kêlekek bişkuvî re, hemû paç, pîne û weslên ku tê de ne, derdixe,

yek bi yek bi keservedan lê dinêre û ji nav hev dide alî. Dema ku di nava wan de ji şalê mêran çavên wî bi paçekî dikeve, bi şûn de divenicîqe û tavilê têdigêhîje. Têdigêhîje ku ev hemû paçên ha rengên evîneke derewîn e. Paçekî herî piçûk jî bi destê Zela wî, bi gotineke din bi destê te ne hatiye şandinê. Têdigêhîje ku min ew xapandiye. Min ji malê, ji qutiya diya xwe, ji devernên din ev paçên ha berhev kirine û hanîne. Heta roja ku ji vir bar bikin jî, min hertim xwe jê vedizî û min ne xwest em raserî hev bîn. Carina ku em rastî hev jî bihatana, mîna ku tew tiştêkî weha ne bû be, wî jî çêlî çîrokê ne dikir. Ez bawer im ne dixwest bi bîr bîne, an jî dixwest ku ez ji bîr bikim û hîn jî ji kesekî re nebêjim.

*

Ev evîna melodramîk li wir tê gotin û diqede. Lê dibêjin her dawiyek destpêkek e. Ji bo Zela pîrejî jî bûyereke nû dest pê dike. Mîna ku ew dilê wê ji bedena wê ya pîr derkeve û di nava qefesa sîngê keçeke bîstsale de bi cî bibe, ji vir û weha dilpekî lê radibe, dikeve gumanan û carina xwe bi xwe dibê: "Aya ew daxwaza wî ê anuha jî hebe? Ma dil ne dil e?" Lê dema ku li ser pîrbûna xwe û wî difikire jî, bi tevgereke gunehkarane serê xwe li ba dike û di dilê xwe de dibê: "Xwedê ruhê min ji van pêjnên şeytanî bisitirîne!..."

Lê dû re ev pêjnên şeytanî carina lingên Zela pîrejî ber bi bajêr dikişîne. Di her carên weha de jî di bîra wê de ye ku rîya xwe bi kuça pêş mizgefta-kesk bixîne. Di her seredanên weha de dibîne ku pîremêrekî nola van meleyên mizgeftan serûguhê wî paqij, hustuyê wî sitûr û zikmezî di dîkanekê de rûniştiye. Bi hêviya ku ew ê dîsa bala wî bikêşe û bibe evîna wî

ya wextekê, Zela pîrejin kirîna tişteki dîke sedem, dîkeve dikanê û hertim jî bi şîrîteke dezî derdîkeve. Lê tu carekê jî ru-yê wê nagirê ku ji Xerziyê dikandar re bi lêv bike ku ew Zelê ye. Û piştî her seredanên weha di dilê xwe î şewutî de dibê:

“Anuha ez têdigêhîjim bê çiqasî dijwar e. Çiqasî dijwar e ku meriv vê daxwaza dilê xwe bi lêv bike.”

Kubarname

Rojeke buhara paşîn, danê êvarê ye. Bayekî nerm bi şopa kelboxa germa piştî nîvro ketiye û hêdî hêdî pêl dide. Ku ne ji sansora şermê be di dem û rojên weha de meriv ê tew nexwaze kincên herî tenik jî li xwe bike.

Mîna ku ji tabloyeke Zorn derketi be, anuha xanimeke narîn di kolaneke teng de ji taxa jorîn ber bi jêra bajêr dimeşe. Fîstanekî dirêj, tenik û sipîçolkî li bejna xwe ya sîsale pêçaye. Li gor modelê fistên, ku hustukur bi qasî du tiliyên din jî ber bi jêr were kişandin, ew ê serê herdu pêşîrên wê yê bilind derkevin rastê. Ev pêşîr di rêveçûna wê de di ciyên xwe de nahewin û li her aliyî dihezînin. Wekîdin jî ev xanima ha xwediyê du çavên gir û kildayî, eniyeke pan û vekirî, pozekî jinane, du lêvên sitûr û erotîk e.

Ev tevgerêdana wê di vê kuça teng de bala gelek dikandar û teralên li ber siya çayxanên kolanê dikêşîne. Haya wê bi xwe jî ji vê rewşa xwe û kesên kolanê heye. Lê hîn di derketina malê de wê biryara xwe daye ku heta jêra bajêr biçê.

Li jêra bajêr, li parka pêş dibistana Herekol çavên xwe li benkên binê daran digêrîne. Gelek xwendekar li parkê di binê siya daran de digerin, dipeyivin û bi hev henekan dikin. Li hêla jorîn, li kêleka şirava parkê, li ser benkekê xortekî bi tena serê xwe ber bi çavên wê dikeve. Bi gavên jineke narîn hêdî hêdî ber bi wî aliyî diçe, nêzîkiyê lê dike û dibîne ku xort di ser pirtûkekê de xwar bûye. Di vê navberê de serê xort ji ber

radibe û çavên wî li pişirînên wê dikeve. Jinik disa bi tevgereke narîn ber bi hêleke benkê diçe û dibê:

– Hêvîdar im ez mîrza nerihet nakim.

Mîrza pirtûka xwe digire, datîne hêleka xwe, xwe serast dike û:

– Na, dibêje, na... xahîş dikim.

Dilpekî, şerm û kêfxweşiya xort tevlihev dibe û ev hevoka ha bi dengêkî lertzok ji devê wî derdikeve. Heta ku jinik li aliyê din î benkê rûdine, çentê xwe ji milê xwe dixuşikîne ser çoga xwe û devê wî vedike jî, ew dilpekî û şerma xwendekar li ser ruyê wî ye. Jinik perçeyek kaxiz, pêûs û zerfekê ji çentê xwe î piçûk derdixe û dibê:

– Ez nizanim ka mîrza ê bikani be alîkariya min bike an ne?

Tevliheviya serê mîrza lê zêdetir dibe. Jineke weha were û li kêleka wî rûne! Alîkariya ku jê tê xwestinê, ew tew li ser wê nafikire jî. Bêyî ku bizani be bê çi alîkarî ye, zûzûka dibêje:

– Çawa ez nikanim!... kerem bikin.

Jinik wan tiştên di destê xwe de dirêjî xort dike û bi tevgerra jineke nîvçe dibê:

– Xwendin û nivisandina min tuneye, mîrza. Min ê ji te tîka bikira ku te ji bo min nameyek binivisanda.

Mîrza wan tiştan ji destê jinikê digire, tavi lê nermiya du ti liyên narîn hîs dike û di dilê xwe de dibêje: “Heyf e ku jineke weha bi xwendin û nivisandinê nizane!”

Jinika ku bi xwendin û nivisandinê nizane li gotinên xwe zêde dike û didomîne:

– Nameyeke wusa ye ku bi herkesî nayê nivisandinê. Loma ez hatim ba yekî wekî te.

Xort dîsa vedigere ser dilê xwe: “Xwedê dizane doznameyek e.” dibêje, pêûsê li kaxiza ber xwe xweş dike û bi dilpekiya

vatiniya xatûnekê dipê. Dipê ku xatûn ê çî pê bide nivisandin.

Jinik bi çavekî erotîkane li xort dinêre û dibê:

– Ne kêm û ne zêde, ji bona Xwedê ez çî dibêjim, tu binivîsîne... ez êdî nikanim debar bikim.

Ji hêlekê ve dilpekiya li hemberî jineke weha û ji hêlekê ve jî naveroka ku ew ê bête nivisandin, vê dilpekiya xort duqat dike.

– Fermo! Hûn kerem bikin û bibêjin.

Jinik tiliyên xwe yên narîn ber bi destê xort dirêj dike û dibêje:

– Baş e, wê çaxê dest pê bike û binivîsîne: “Xwenga min... roniya herdu çavên min!... ma tu ewqasî ji min çûyî û van gotinan ji min re dibêjî? Ew çî gotin bûn te ji min re nivisandîye? Û ji bîra neke ku kesekî min jî tuneye... weke te mêrekî min tuneye ku ji min re nameyan binivîsîne. Xwendin û bersivên van hemû nameyên te jî... Ax, ku te bizani bûya ez bi çî dijiwariyan dikim! Ez diçim xwe davêjim bextê alîkariya kesên dilovan û bi wan didime xwendinê, bi wan didime nivisandinê.”

Li vir xwendekarê xort bi awurên dilovane li ruyê jinikê dinêre û ji nişka ve dibê:

– Ez dikanim... ez dikanim ji we re hemû nameyên we jî... ez dikanim ji we re hemû tiştên we bixwînim û binivîsînim, xatûnxan.

Xatûnxan dîsa bi wan awurên xwe li xort dinêre û di ber xwe de dibêje:

– Hezar carî mala te ava! Ez baş dizanim ku hîn gelek xêrxwazên wekî te li ruyê vê dunyayê mane û Xwedê bêsewadeke weke min ji dilovaniya wan neke!

Xortê xêrxwaz bi serbilindiya dilovanekî vê dunyayê mîna

kalîgrafekî serê pênuşa xwe li ser kaxiza namê çerx dike û dinivisîne.

“Xwenga min, bi qasî ku ez ji nameyên te derdixim, tu ji min êşiyayî û tu bi min didî zanîn ku tu di ber min de şerm jî dikî. De ka weke xwengeke mezin tu riyekî bide ber min. Piştî wan bêyomiyana ma ez ê rabim wekîdin çî bikim? Ez naxwazim wan bêyomiyana dîsa yek bi yek bidim nivisandinê. Lê ez ji te re bibêjim, pêşiyê ez jî dêşiyam û min jî pê şerm dikir. Lê anuha êdî ez nayêşim û şerm jî nakim. Bi gotineke din ez ji jiyana xwe xweş û kêfxweş im. Belê, ez dikanim te serwest bikim ku anuha bi rastî jî ez yeke weha me. Lê tu nikanî, xwenga min. Tu nikanî bipeyitînî ku jiyana te jiyanekê baştir e. Ma çî zû te ji bîra kir, ca bîne bîra xwe! Her mehên Xwedê, te mal û mêr li paş xwe dihişt û tu dihatî ba min. Her cara ku tu dihatî jî bi devereke şikiyayî, ne wusa? Carina bi serekî şikiyayî, carina bi zendekê şikiyayî û carina jî... ez van tiştan dibêjim û tu jî bibêje na! Tu bibêje na û ez jî gotinên te bînim bîra te. Te digot: ‘Ez mîna kerekê karê der û hundurê malê dikim. Bi şev jî heta sibê di nava nivînan de destirmaniya wî dikim. Mêr jî mêr bûya, Xwedêyo, laşekî çilmisî û genî!...’ Lê anuha jî tu dikî ku ji min re bibêjî jiyanekê wusa jiyanekê bi şeref e, jiyanekê çêtir e. De ka bibêje ma ev jî jiyan e ku meriv destê xwe lê dayne! Na, xwenga min, na! Xwedê min ji jiyanekê weha bêpar bike! Ez çêtir dibînim ku bi awayê xwe bijîm: Bêyî ku karên weke karên keran bikim, bêyî ku di qehir û qotika jiyanekê gemarî de biqepijim, bêyî ku bihêlim yekî genî û çilmisî li ser min bibe xwedîgotin.

“Ji xwenga xwe re bibêjim: Di roja îroyîn de ez hertiştî li gor daxwaza xwe dikim. Serqisê, ez çavên xwe lê digerînim, maqûlekî li gor dilê xwe dibînim û herweha dostaniyeke me ya li

ser lingan çêdibe. Dû re jî em ê vê dostaniya xwe xweş bikin, em ê germ bikin, em ê bi hev şa bin û hew. Ji viya jî xweştir jiyana tune, xwenga min. Bila di navîna min û te de be, ji bilî peran ev dostên ha pirî caran ji min re xelatan jî tînin. Ku rojekê lingên te bi mala min bikeve, tu ê bi xwe jî bibînî. Bi kurtebirî, vî karê ha ez li mala xwe, di binê desthilatiya xwe de û li gor dilê xwe dikim.

“Lê tu rabûyî ji min re çêlî şerefmendiyekê dikî û tu dibêjî: ‘Agirê dogehê jî êdî te nahewîne!’ Ku dogeh û agirek hebe, wê çaxê divê hinek jî hebin ku tê de bişewutin.

“Hêvîdar im tu xwenga xwe ya piçûk têbigêhîjî û careke din jî gotinên naxoş ji bo min nebêjî.”

Xewnga te Kejal

“Not: Ji bo ku zimandirêjiyên zêde nebin, ez hatim vî bajarê mezî. Min ji xwe re xaniyekî li ser du qatan kiriye û bûme xwediyê navnîşaneke nû: Kuça Xabûrê numero 8/A bajarê Xê.”

Weke wan çîrokên tiştên xweş û hertim dawîya wan bi pêjnên dilpekî diqedin, ev nama Kejal xatûnê û nemaze ev hevokên dawî jî pêjneke wusa li xwendekarê dibistana Herekol radike.

Piştî ku Kejal xatûn nav û navnîşana xwenga xwe jî bi xort dide nivisandinê, ew wê nameya bi stîleke kalîgrafiyane di çentê xwe de datîne, bi tevgereke kubar sipasiya wî dike, weke hatina xwe ya vir dîsa hêdî hêdî ji xort û benka parkê dîrdikeve.

Heta du-rojan jî ev jinika kubar, ev name û ev navnîşana ku-

ça Xabûrê ji hiş û serê xortê xwendekarê dibistana Herekol dernakeve. Dilê wî bi pêjnên gunehkariyê lêdide û xwe bi xwe dibê: “Rasterast ji xwe re li mêrekî digeriya, mêrekî li gor dilê xwe, mêrekî bi xwendin û nivisandinê dizane. Jineke kubar û hercayî bû. Di nama xwe de gazin ji xwenga xwe dikir û nebaşiyên zewacê bi lêv dikir. Pesinê peydakirina dostan dida, çêlî pere û xelatan dikir...”

Jinik çî dibe bila bibe, bi çî reng û awayî dibe bila bibe, lê di van du rojan de mereqdariya xort du caran ewqas qat bilind dibe. Roja sisiyan piştî dersên wê rojê pêjnên gunehkariyê xwe lê giran dikin û tiştêkî mîna hêzeke veşartî dixwaze berê wî bide kuça Xabûrê. Li ser vê yekê dikeve ramanan ku li ber deriyê Kejal xatûnê ew ê sedemên vê çûyîna xwe bi çî şeweyî û kijan gotinan bibêje. Ji formulasyonên bazirganiya kuçebaziyê heta pêşniyarên zewacên pîrozwer gelek tiştên seyr di ser û dilê wî de li hev dikevin. Lê di dawiya dawîn de biryara xwe dide, pêşiya pêşîn xwe digêhîne gulfiroşekî, tev vazoyeke xweşik qevdek gulên ji bo jineke kubar dide hev, di dayîna peran de çavekî li pîvana dizdanê xwe jî digerîne û dikeve rê.

Dema ku xort li kuça Xabûrê li deriyê numeroya 8an dixê û wê jinika kubar li pêş xwe dibîne, bi şermesarî serê xwe dixê ber xwe, pê dide zanîn û dibê:

– Li min biborin xatûnxan!... Îro ew nama we kete bîra min. Ez fikirîm ku karê we yê xwendin an jî nivisandinê hebe. Ez dikanim ji dil...

Xatûnxana xwediyê karê xwendin û nivisandinê bi pişirîn li xort dinêre, bi dengêkî nizm jê re tiştina bi lêv dike, li gor xwi-yê kubariya xwe wî keremî hundurê malê dike û deriyan li ser xwe digirin.

Bi hêviya ku xwendevanên vê çîrokê min ji nigara paş deri-

yên vê malê xelas bikin û bi xwe bizanin bê anuha di hundurê malê de çi dibe, ez di ser vir re gav dikim.

Lê dema ku xortê xwendekarê dibistana Herekol ji ba vê jî-nika kubar û ji hundurê vê malê derdikeve, ji gunehkariya ku wî kiriye an jî ji bo ku çîrok li hev were, li vir destê wî li dolabeke kêleka devê derî dikeve, dolab diqelibe û desteyeke name ji çavika wê diherike der. A wê çaxê çavên xort bi nama wî jî dikeve, nama ku beriya sê rojan bi destnivîsa wî ya kalîgrafiyanê hati bû nivisandin.

Ya star

Şevreşeke buhara pêşîn e. Barana ku bi rojekê berê bariye, ji nav erd û kaşan niziliye ser hev, bûye laser û bi xurmexurm di newala nava gund re diherike. Ku ne ji dengê ava newalê be, di vê şevreşiya nivê şevê de çûçikek jî ji darekê bifire, deng ê were bihîstin. Lê mîna ku vê barana pîrozwer jî ruyê xwe ji şênîyan badaye, ew bariye û bûye sedemê rabûna lasereke dengdar. Loma şênîyên gund pê nahesin. Pê nahesin ku leşgerên komando havêtine ser gund, ji leşgeran hinekan dor li gund girtine û hinek jî ketine nav.

Ji nişka ve, ji jêr û jora gund dengên seyr têne bihîstin. Gurmegurmê derî û penceran, teperepa ligan, bi tirkî fermanên çêrdane, bi kurdî bergerîn û gazinên lavane.

Di navîna niv saetekê de gundî ji malan derbûne, li perê gund, li ber dîwarê dibistanê civiyane ser hev. Hinek bi nalîn in, hinek silawatan li navê mihemedekî tînîn û banî sitara Xwedê dikin, hinek jî ji tirs komandoyên şeva nivê şevê ziman lê hişk bûne û bi dilên şikebar li bendî fermana kapîtanê leşgerî ne.

Du projektorên mezin di destên du leşgeran de ne, li ser dîwarê hewşa dibistanê, li pêş kaniya gund rawestiyane û tîrêjên wan ji jor de bera ser gundiyan didin. Li ber ronahiya projektoran tev çavên bi tirs û beloq çend seriyên rût jî dibiriqin. Kapîtanekî leşgerî bi bejnûbaleke girs û dirêj, bi gavên pêt ber bi koma gundiyan tê û bi dengekî leşgerane dike qêrîn:

– Ka muxtar kî ye, bila derkeve rastê! Bila derkeve rastê ku ez bejna wî bibînim!

Bi vê fermanê leşgerî re çend cot çavên ku bi gavekî berê dibiriqîn, li çep û rastên xwe diziriqîn, çend serî ji ciyên xwe dilivin, ji nava wan seriyan muxtarek derdikeve û bi rewşeke reben diçe li pêş kapîtanê leşgerî disekine. Muxtarekî bi bejneke kurt, çîpên zirav, serekî rût î piçûk e. Bi bertena eşofmanekî bemboyî ye û zendên piyên eşofman jî ber bi enîşka wî hilkişiyane jor. Jêra wî çog dane û herweha dîmeneke bizmarekî xwar î piçûk dide. Kapîtanê leşgerî li vê dîmenê dinêre û mîna ku bawer neke lê dîsa ji bi hêrs dibêje:

– Tu muxtar î, erê!

Peyvîkek hûr di devê muxtêr de dibe du perçe û bi dengêkî lerizok re jê derdikeve:

– Be... lê...

Kapîtan hêrsa xwe mezintir dike û dibê:

– Ev çi muxtarî ye! Ca li bejna xwe, li derpê xwe... ca li vî serê xwe î piçûk binêre! Ma ka muxtarî bi te dikeve?

Muxtar bersiva kapîtan nade, tirs û şerma van gotinan xwe digêhînin hev, dibe xwedîdaneke bêwext û li nazikciyên laşê wî dide der. Xwedê dizane bê çîma, lê mîna ku muxtar jî yekî ji wan be kapîtanê leşgerî şîretan lê dike û dibê:

– Divê tu bizanî ku muxtarî karmendî ye. Karmendiyeke dewletê ye!... Divê tu têbigêhîjî ku tu jî ji avahiya vê dewleta mezin perçeyek î. Dibe ku ev perçe perçeyekî herî piçûk be, lê dîsa jî tu perçeyek î. Û wusa diyar e ku tu perçê herî pîs î. Perçê ku zengarî bibe û bi kêrî vatiniya xwe neyê, êdî tu jî dizanî ku meriv çi dike. A meriv wusa bi guhê wî perçeyî digirê (li vir kapîtan bi herdu destan herdu guhên muxtêr digirê, ji erdê radike û didomîne) û weke bizmarekî zengarî davêje.

Bizmarê zengarî bi entîn li pêş kapîtanê leşgerî li erdê dikeve. Wek ku cin li muxtêr bixe, li ser erdê çamûr dipirpîte, lê dîsa jî radibe û bi ricifîn li pêşberî kapîtan di fermanê de radiweste. Ji vê tevgera kapîtên hiş û ruh li gundiyan tê guhertin. Bêyî daxwaze xwe hinek di dilê xwe de: “Ku ev ji bo xatirê pe-
rçekî dewletê bê, kî dizane bê ew ê çi were serê me!” dibêjin. Kapîtan vê carê jî bi fermaneke pêt di ser muxtêr de dike qê-
rîn û dibê:

– Anuha û di dest de... hemû gundî divê çekên xwe bînin!

Ev fermana pêt, muxtêr hişk û ziwatir dike û nizane ku ew ê ji kîjan hêlê re çi gotinê bibêje. A di vê gavê de dilê wî pir dixwaze ku ev hemû bêyomiyên îşevîn xewnek be, tirsexewneke şevên xirab be. Bi çav û awurên vala bi qasî du hilman li ruyên gundiyan dorê dinêre. Lê ji bilî tirs û xofeke mezin tiştekî din li ser van ruyan nabîne û ev jî pê dide zanîn ku ev ne xewn e. Ne xewn e û tew bêhna potînen nû jî ji kapîtên dihat. Muxtar hîn di vê duduliyê de ye ka bê ev xewn e an rast e. A di vê gavê de dengê kambax ji binê guhê muxtêr bilind dibe, çik ji ber çavên wî difire û bi qêrîna fermaneke din re dîsa li erdê dikeve:

– Tu çi sekiniye, ehmeq? Bibêje!... Ji wan re bibêje, bila hemû jî çekên xwe bînin!

Lê muxtar êdî ne ji serê xwe î rût û piçûk şerm dike, ne tirs lê çêdibe û ne jî van dengên kambax dibihîse. Tew êşa wan pozikên potînen ku dû re li newqa wî dikevin jî hîs nake. Dema kapîtanê leşgerî têdigêhîje ku muxtar xewiriye, vê carê ber bi koma gundiyan diçe. Mîna kavirên ku xwe ji ber hêrişên gurekî birçî biparêzin û nexwazin bibin para zikekî birçî, herkes dikeve taya xwe û tirs mirinê. Di rewşeke wusa xirab de ne lava û gotin, ne bergerîn û ne jî rev pere dike. “Ya baştir ew e

ku meriv xwe ji xezeba dewletê bisitirîne.” Ji wan gundiyan yekî sersipî jî weha difikire, di nava koma gundiyan de rûdine. û dixwaze bi vî awayî xwe ji ber çavên kapîtên veşêre, xwe bisitirîne. Lê pirî caran ev rewşên weha ji ber çavên fermanbaran nareve. Mîna ku dersa psîkolojiyê jî girti bin, ew jî berê ji kesên weha dest pê dikin. Di nava hemûyan de kapîtan diçe di ser vî gundiye sersipî re disekine û dibîne bê ev rebenê ha çawa diricife. Hêdika bi hustukura wî digirê, radike û jê re dibêje:

– Navê te?

Diranên sersipî li ser hev direqisin û bi dijwarî dibêje:

– Nav... Os e, qumandar.

– Tu çima rûniştî û tu çima wusa diricifî, Os?

Peyvek tomarî, peyvikek saxlem ji devê Os î sersipî dernakeve. Bi wan gotinên nivçe û qurmiçî pê dide zanîne ku ew ji ber êşa çoga xwe rûniştiye û ji ber sermayê diricife. Dû re mîna ku bixwaze kapîtan aliyê xwe î dilovan nîşan bide, bi dilekî şewitî dirêjtir dike:

– Wek ku hûn jî... bi kerem dibînin, qumandar... dibêje û bi wî zimanê xwe î pelixî bi qumandar dide zanîn ku weke gelek wî jî pêre ne gihandiye ku kumê xwe girêde û di hatinê de şekal jî ji lingên wî pengizîne.

Ev gotinên Os î sersipî li peşka kapîtên tê, bi ehmeqiya şanogerekî tiyatroyê bi dengê bilind dikene, dû re bi mirûzekî tirş di ser de bilintir dike qêrîn û dibê:

– Zû wan kincên li xwe jî ji xwe bike!... ji xwe bike, tu ê anuha germ bibî!

Ev daxwaza fermana kapîtên bi Os î sersipî û hemû gundiyan tişteki bêmane tê. Mîna ku ji wan re bibêje: keviran bixwin! Loma Os î sersipî bi tirs eke duqat di ciyê xwe de bêdeng

û bêliv dipê ku kapîtan ê hîn çî bike û çî bixwaze. Potîna kapîtanê leşgerî jî nişka ve weke tîzika hespekî dîn radibe û li çoga Os î sersipî dikeve. Çoga wî ditevize, di binê laşê wî de nahewe û di cî de diqelibe. Vê carê jî herdu potînên leşgerî li erdê xwe radikêşin Os, qêrîn û hewar bi erdê dikeve, asiman dibîhize û destê sibê dibe.

Leşger jî gund vedikişin. Kesên ku jî ber jop û potînên leşgeran jî xwe çûne, têne berhevkerin û li malên wan rast dibin. Serçav û giyanê gelek gundiyan reş û mor bûne. Li gel ewqas jop û potînên leşgeran jî, dibêjin wê şevê xwîneke wusa berbiçav ne rijiyaye. Tê gotinê ku ev jî jî pisporiyek e. Wê şevê gelek mêrên gundî heta rohilatê jî jî ber êş û azara giyanê xwe nikanin rakevin û jî bo karê sibê jî ranabin. Herweha karê sibê li ser jin û zarokan dimîne.

*

Zarok karê xwe dikin. Li ser rîya garana dewaran li taxa kaniyê li ber hewşa mala muxtêr fereke şekal bûye gû û di zarokan geriyaye. Du zarok weke du kûçikan bi hev ve zeliqîne. Herdu serî wê fera şekalê ber bi hêla xwe radikêşe, bi mêraniyeke zarokane xwe dirêjî hev dikin, li nava çavên hev dixin, di hev de gez dikin, di hev de digirîn, li hev hêrs dibin û dibêjin: Kûçik lawê kûçikan!

Ji wan kûçikên lawê kûçikan yek li yê din vedigerîne û dibê:

– Kûçik tu î, kurê kerê!

Kurê kerê jî di binê vê gotinê de namîne, xwarî kevirekî dibê, li serê yê din dixê û bi dengêkî berztir di ser dike qêrîn û dibê:

– Ker tu î, lawê mangê!

Xwîneke germ û sor ji eniya lawê mangê tê xwarê. Dengê girî, qêrîn û çêrên zarokane li nav hev dikevin, weke gilokekê heta ser kaniya hember diçe û ji wir tev dengê jinekê bi şûnde tê:

– Kero va ez ê xwe bigêhînim te! Ma tu tayê Şemoyê min î, segbav!...

Ew segbavê ha jî li jinikê vedigerîne û dibê:

– Segbav tu î, dêlik!... çima şekalê ji destê min dikişîne? Min ji xwe re li erdê ditiye.

Dêlik weke dêlegurekê bi lez tê, çav li xwîna eniya Şemo î kurê xwe dikeve, çav li serê wê tarî dibin, bi hêrs şekalê ji dest lêwik dikişîne, heta ku jê tê wê şekalê li kursiya devê wî dixîne û dibê:

– Ma şekala te û bavê te ye, segbav!

Qêrîna tirs û êşekê ji wî segbavî derdikeve, destê xwe davêje devê xwe, tev misteke xwîn û du diranên zarokane jê derdixe, bi hewar, bi girî bi lez serjêrî malê dibe û tavlê tev kalekî bi gopal ber bi kaniyê dikişîne jor.

Û her weha kal jî bi gopalê xwe tevî şerê jinên li ser kaniyê dibe. Zarok bi tirs û girî kevirên piçûk davêjine hev, jin bisk û guliyên hev dikêşin bi gotinên naxoş dar û çoyan di hev re di-kin, kalê bi gopal xwe radikêşe diya Şemo di ser de dike birebir û dibe:

– Ca tu bise!... Ca tu bise ez çawa vî gopalî di te ve bikim, dêlik.

Dêlik xwe ji ber gopalê kalo dide alî, xwarî kevirêkî dibe:

– Gopal di keç û bûka xwe ve bike, melûnê xerifî! dibêje û davêje. Mîna kevirê ji kevkaniya hezretî Dawûd ev kevirê jinikê jî ciyê xwe dibîne û ew melûnê xerifî jî mîna Calûtê filistî

tev xwînekê li erdê diqepije. Dixwaze rabe nikane, dixwaze binêre nabîne û li wir li erdê bi êşa kalekî dinale, diqîre:

– Hewarê gundîno... li min-û vê dêlikê!... Vê dêlikê çav û diran bi me ve ne hişt, hewarê! De werin hewara min û vî seriyê bêçav, hewarê!

Hewara kal î bi gopal digêhîje nav malan û ji nav malan ji herdu seriyên naşî û baqil ber bi kaniyê dirêj dibin, li wir li ber hev pan dibin, bi dar û keviran dirêjî hev dikin, tevir û bêran li hev bilind dikin, kêr û xençeran dikêşin hev û di hev re dikin. Ya sitar!...

Darîne Daryo, Darîh î lehengê vê çîrokê daxwaza xwe ji min re bi lêv kir. Li ser vê daxwaza wî li pêş mîr Celadet Alî Bedirxan û li hafa seydayê erd û asiman Ahmedê Xanî min jî soz dayê ku ez li dawîya vê çîrokê van gotinan jî binivisînim û bibêjim: "Ev çîroka ha divê bi zimanekî din neyê xwendinê, divê her û her bi zimanê xwe î malê bimîne."

Herweha nîvê êşa lehengê xwe min jê girt, nîvê titûna qelûna wî ya dawîh min kişand, nîvê hêsirên wî min ji kaniyên çavên xwe rijandin, li nîvê textê wî yê razanê min cî da xwe, wê şevê nîvê balîva wî min serê xwe da ser û em bi hev re ketin xewê.

ISBN 975-7112-82-8

9 789757 112822